

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πανεπιστήμιο Πειραιά
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων**

**Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών**

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και
Αυτοδιοίκηση»**

*«Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α Α' βαθμού στον
τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών υπό το πρίσμα του ν.
3852/2010 (Καλλικράτης) και ν. 4555/2018 (Κλεισθένης). Η
περίπτωση του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη»*

**Μιλτιάδης – Παναγιώτης Ε. Κλαπαδάκης
(Α.Μ. 3033202105117)**

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτριος – Επαμεινώνδας Βενιέρης

Κόρινθος, Ιανουάριος 2023

**University of Peloponnese
Department of Political Studies and International
Relations**

**University of Piraeus
Department of Business Administration**

**Democritus University of Thrace
Department of Economics**

**Interuniversity Interdepartmental Master Program
in
«Local and Regional Government and Development»**

*«Role and duties of first degree Local Government Institutions
(Municipalities) in the field of social policy under the provisions
of Act 3852/2010 ('Kallikratis') and Act 4555/2018
('Kleisthenis'). Case Study: The Municipality of Nikea-Agios
Ioannis Rentis»*

**Miltiadis – Panagiotis E. Klapadakis
(3033202105117)**

Supervisor: Dimitrios – Epameinondas Venieris

Korinthos, January 2023

Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α Α΄ βαθμού στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 (Καλλικράτης) και ν. 4555/2018 (Κλεισθένης). Η περίπτωση του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη.

Σημαντικοί Όροι: Τοπική Αυτοδιοίκηση α΄ βαθμού, Διοικητική Μεταρρύθμιση, Καλλικράτης, Κλεισθένης, Κοινωνική Πολιτική, Κοινωνικές Υπηρεσίες.

Περίληψη

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει τις αρμοδιότητες στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής που ασκούν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης α΄ βαθμού (Ο.Τ.Α). Αυτό πραγματοποιείται μέσω προγραμμάτων που διαχειρίζονται οι Ο.Τ.Α και τα οποία χρηματοδοτούνται κυρίως αλλά όχι αποκλειστικά από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μέσω της αναφοράς σε σημαντικές διατάξεις των νόμων 3852/10 (Καλλικράτης) και 4555/18 («Κλεισθένης Ι»), που αποτέλεσαν τομή στην ιστορία της τοπικής αυτοδιοίκησης, θα επιδιωχθεί η καταγραφή των σημαντικών κατακτήσεων στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής. Παράλληλα, θα αναδειχθούν οι προβληματικές πτυχές αυτών, καθώς και οι μελλοντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης α΄ βαθμού.

Ως προς την μεθοδολογία, έχει προκριθεί η χρήση πρωτογενούς και δευτερογενούς βιβλιογραφίας. Επιπλέον ελήφθησαν έξι (6) συνεντεύξεις τόσο από αιρετούς όσο και από υπηρεσιακούς παράγοντες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης α΄ βαθμού, με εμπειρία στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής.

Ιστορικά, η τοπική αυτοδιοίκηση διαδραμάτιζε πάντα σημαντικό και ουσιαστικό ρόλο στη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων. Η εκτέλεση πρωτοβουλιών κοινωνικής πολιτικής αποτελεί σήμερα μία από τις αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο όρος κοινωνική πολιτική αναφέρεται σε δράσεις που αναλαμβάνονται για την αντιμετώπιση των θεμελιωδών αναγκών των ατόμων, ιδίως εκείνων που ανήκουν σε κοινωνικές ομάδες υψηλού κινδύνου. Το κράτος πρόνοιας εκτελεί κοινωνικές πολιτικές με σκοπό την παροχή κοινωνικών δικαιωμάτων στην υγεία, την απασχόληση, την εκπαίδευση και, ευρύτερα, την ελαχιστοποίηση του

κοινωνικού αποκλεισμού. Το Κ.Α.Π.Η., το Βοήθεια στο Σπίτι, τα προγράμματα ένταξης ατόμων με αναπηρία, η βοήθεια για την οικογένεια και τα προγράμματα για τη νεολαία είναι μερικές από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες ή υπηρεσίες κοινωνικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Θα ακολουθήσει η εμπειρική διερεύνηση της περίπτωσης του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη, ως παραδείγματος εφαρμογής της νομοθεσίας και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών.

Role and duties of first degree Local Government Institutions (Municipalities) in the field of social policy under the provisions of Act 3852/2010 ('Kallikratis') and Act 4555/2018 ('Kleisthenis'). Case Study: The Municipality of Nikea-Agios Ioannis Rentis

Keywords: First Degree Local Government, Administrative Reform, Kallikratis, Kleisthenis, Social Policy, Social Services

Abstract

The current study's objective is to examine the social policy practiced by local authorities through its programs, which are mostly but not exclusively funded by the European Union.

Through the report of significant article of the current legislation (3852/2010, so called- 'Kallikratis' and 4555/2018, so called 'Kleisthenis'), which constitute an intersection point for Greek Local Government Institution, the thesis aims to record:

- strong advances in Social Policy's field.
- problems that current legislation has already produced.
- future perspectives of Local Government Institution regarding the social policy's field.

In respect of the methodology of the current research, the author follows the example of the usage of primary and secondary bibliography. Moreover, this paper has been enriched with six (6) interviews. The interviewed persons have a lot of experience, regarding social policy and local government, due to its attribute to be members of the Local Government's Board or Local Government's officials.

Local government has its roots in antiquity and has always played a significant and essential role in the management of states. The execution of social policy initiatives is one of municipal government's duties. The term social policy refers to actions taken to address the fundamental needs of individuals, particularly those who are members of at-risk social groups. A welfare state is one that executes social policies with the

intention of granting social rights in health, employment, education, and, more broadly, minimizing social exclusion. The K.A.P.H., Help at Home program, programs for the integration of disabled people, help for families, and youth programs are some of the most significant social policy initiatives or services in Greece.

Moreover, through the empirical evidence and investigation of the Municipality of Nikea-Agios Ioannis Rentis in particular, the thesis aims to criticize and evaluate the current legislation and its results, as far as it concerns social policy.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του συγγραφέα και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο δηλών

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	i
Abstract	iii
Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 1: Εννοιολογική Οριοθέτηση βασικών όρων στο πεδίο της Κοινωνικής Πολιτικής	
1.1 Κοινωνική πολιτική και Κοινωνικό Κράτος/Κράτος Πρόνοιας. ..	3
1.2 Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνική (επαν)ένταξη/ενσωμάτωση.....	5
Κεφάλαιο 2: Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ Βαθμού στην Ελλάδα	
2.1 Ο Θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης: Εννοιολογική Οριοθέτηση	8
2.2 Ιστορική Αναδρομή πορείας Τοπικής Αυτοδιοίκησης	13
2.3 Από το ν. 2539/97 στο ν. 3852/2010 (Πρόγραμμα Καλλικράτης).	17
2.4 Το ισχύον νομικό-θεσμικό πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης (ν. 4555/2018 Πρόγραμμα Κλεισθένης)	18
Κεφάλαιο 3: Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες των Ο.Τ.Α Α΄ Βαθμού	
3.1 Καταγραφή και διερεύνηση των αρμοδιοτήτων των Ο.Τ.Α Α΄ βαθμού στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών.	18
3.2 Υπό το πρίσμα των διατάξεων του ν. 3852/2010 (Πρόγραμμα Καλλικράτης).	22
3.3 Υπό το πρίσμα των διατάξεων του ν. 4555/2018 (Πρόγραμμα Κλεισθένης).	26
3.4 Επιχορηγήσεις, πόροι και πάσης φύσεως έσοδα των Ο.Τ.Α Α΄ βαθμού	28

Κεφάλαιο 4: Ερευνητικά Ερωτήματα και Μεθοδολογία Έρευνας της εργασίας

4.1 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα 31

4.2 Μεθοδολογία έρευνας 32

Κεφάλαιο 5: Μελέτη Περίπτωσης: Δήμος Νίκαιας- Αγίου Ιωάννη Ρέντη

5.1 Η πρόβλεψη του Επιχειρησιακού Σχεδίου του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη αναφορικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες. 33

5.1.1 Το εξωτερικό περιβάλλον του Δήμου.....33

5.1.2 Οι προβλέψεις του Στρατηγικού Σχεδιασμού 2020-2023 αναφορικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου.....34

5.1.3 Οι προβλέψεις του Επιχειρησιακού Σχεδίου 2020-2023 αναφορικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου.....40

5.2 Διάρθρωση των κοινωνικών υπηρεσιών στον Ο.Ε.Υ του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη- Η άσκηση κοινωνικής πολιτικής από τις υπηρεσίες του Δήμου 44

5.2.1 Διάρθρωση κοινωνικών υπηρεσιών στον Ο.Ε.Υ44

5.2.2. Η άσκηση κοινωνικής πολιτικής από τις υπηρεσίες του Δήμου κατά τα έτη 2017, 2018, 2019 και 2020-Απολογισμοί 47

5.2.2.1 Για το έτος 2017.....47

5.2.2.2 Για το έτος 2018.....48

5.2.2.3 Για το έτος 2019.....48

5.2.2.4 Για το έτος 2020.....49

Κεφάλαιο 6: Αξιολόγηση των προσφερόμενων υπηρεσιών στο πεδίο της Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Νίκαιας- Αγίου Ιωάννη Ρέντη

6.1 Αξιολογικές κρίσεις επί της πρακτικής εφαρμογής του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου	50
6.2 Οι αστοχίες, σφάλματα και παραλείψεις του θεσμικού/νομοθετικού πλαισίου.....	59
7. Συμπεράσματα.....	65
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	85
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	92

Εισαγωγή

Ένα από τα σημαντικότερα συστήματα τοπικής διακυβέρνησης και διοίκησης που χρησιμοποιούνται σήμερα διεθνώς είναι η τοπική αυτοδιοίκηση. Είναι σαφές ότι οι προσπάθειες για την ενδυνάμωση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν ενταθεί όλο και περισσότερο με την πάροδο του χρόνου, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η τάση αυτή αντικατοπτρίζει τις πεποιθήσεις των κρατών για την ανάπτυξη της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης στο εσωτερικό τους.

Η Ελλάδα αποτελεί ένα ενιαίο κράτος και το Σύνταγμά της αναγνωρίζει ρητά το ρόλο της δημοτικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης: Οι τοπικές αρχές πρώτου και δεύτερου βαθμού είναι αρμόδιες για τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων. Οι Κοινότητες και οι Δήμοι αποτελούν την α΄ βαθμού τοπική αυτοδιοίκηση, σε αντίθεση με τις Περιφέρειες, που αποτελούν τους Ο.Τ.Α β΄ βαθμού, αντικαθιστώντας τις πάλαι ποτέ Νομαρχίες (άρθρο 102 του Συντάγματος). Το αποκεντρωμένο σύστημα χρησιμοποιείται για την οργάνωση της διοίκησης του κράτους (άρθρο 101 του Συντάγματος) (Μανιτάκης Α., 1998)

Η τοπική αυτοδιοίκηση είναι ένας θεμελιώδης θεσμός που υπήρχε στην ανθρώπινη κοινωνία πολύ πριν από την ίδρυση του κράτους (Κλειώσης Χ., 1981). Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί το βασικό δομικό στοιχείο μιας δημοκρατικής κοινωνίας και το θεμελιώδες πλαίσιο για το πώς ο πολίτης αλληλεπιδρά με τη δημοκρατία. Όπως συμβαίνει σχεδόν με κάθε σύγχρονο δημοκρατικό θεσμό, οι ιστορικές ρίζες της αυτοδιοίκησης βρίσκονται στην αρχαία Αθήνα. Ο «Κλεισθένης», ένας μεταρρυθμιστής που καθιέρωσε τη δημοκρατία, χώρισε διοικητικά την Αθήνα σε 100 δήμους, καθένας από τους οποίους είχε τη δική του εκλεγμένη κυβέρνηση.

Βασικός στόχος της παρούσας μελέτης αποτελεί η διαχρονική αναφορά στα κυρίαρχα νομοθετήματα της τελευταίας δεκαετίας, αναφορικά με την τοπική αυτοδιοίκηση (ν. 3852/2010 και ν. 4555/2018). Μέσω αυτών επιχειρείται η καταγραφή των αρμοδιοτήτων των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής και η αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών και των θεσμικών κενών που διαπιστώθηκαν την δεκαετία 2010-2020.

Οι επιτυχίες και οι αποτυχίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης α΄ βαθμού, ως φορέα άσκησης κοινωνικής πολιτικής θα επιχειρηθεί να αποτυπωθούν μέσα από το πρίσμα της εμπειρικής διερεύνησης της περίπτωσης του Δήμου Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη.

Ως προς την μεθοδολογία, έχει προκριθεί η χρήση πρωτογενούς και δευτερογενούς βιβλιογραφίας. Επιπλέον, ελήφθησαν συνεντεύξεις τόσο από αιρετούς όσο και από υπηρεσιακούς παράγοντες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης α΄ βαθμού, με εμπειρία στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής.

Συγκεκριμένα, στο Κεφάλαιο 1 επιχειρείται η εννοιολογική οριοθέτηση βασικών όρων στο πεδίο της Κοινωνικής Πολιτικής. Ακολουθεί στο Κεφάλαιο 2 μια σύντομη ιστορική αναδρομή του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χώρα μας και της εξέλιξης του θεσμού της μέσω της αναφοράς στα κυρίαρχα νομοθετήματα που καθόρισαν την πορεία της έως τις μέρες μας.

Στη συνέχεια, στο Κεφάλαιο 3 καταγράφονται οι αρμοδιότητες που έχουν απονεμηθεί στους Ο.Τ.Α υπό το πρίσμα αρχικά του ν. 3463/2006 («Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων») και αργότερα του ν. 3852/2010 («Καλλικράτης») και, τέλος, του ν. 4555/2018 («Κλεισθένης»).

Περαιτέρω, στο Κεφάλαιο 4 περιγράφονται τα ερευνητικά ερωτήματα και η μεθοδολογία έρευνας της παρούσας εργασίας, οπότε και ολοκληρώνεται το θεωρητικό μέρος.

Έπεται το εμπειρικό μέρος της παρούσας εργασίας, με την μελέτη περίπτωσης στο Κεφάλαιο 5 του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη. Στο Κεφάλαιο αυτό, πραγματοποιείται κατ' αρχήν αναφορά στο εξωτερικό περιβάλλον του Δήμου και στις προβλέψεις του Επιχειρησιακού και Στρατηγικού Σχεδιασμού στον τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής για τα έτη 2020-2023. Ακολουθεί η διάρθρωση των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, όπως ισχύει σήμερα, καθώς και τομείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής, ιδιαίτερα κατά τα έτη 2017 έως 2020.

Η εμπειρική διερεύνηση ολοκληρώνεται στο Κεφάλαιο 6, το οποίο συνιστά αξιολόγηση των προσφερόμενων υπηρεσιών από τον Δήμο Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη ως προς την κοινωνική πολιτική και περιλαμβάνει κριτική ως προς την εφαρμογή των διατάξεων της κείμενης νομοθεσίας. Κυρίως όμως, στο κεφάλαιο αυτό, επιχειρείται,

κριτική αποτίμηση των σφαλμάτων και αστοχιών του θεσμικού πλαισίου. Επιπρόσθετα, αναζητούνται τα αίτια των αποτυχιών αυτών. Εν κατακλείδι, αποτυπώνονται οι προσφερόμενες κοινωνικές υπηρεσίες από το Δήμο Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη.

Τέλος, το Κεφάλαιο 7 συνιστά μια ανακεφαλαίωση των όσων παρουσιάστηκαν στην παρούσα εργασία, υπό τη μορφή διατύπωσης κάποιων γενικών διαπιστώσεων και συμπερασμάτων αλλά και γενικών προτάσεων για μελλοντική βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Κεφάλαιο 1: Εννοιολογική Οριοθέτηση βασικών όρων στο πεδίο της Κοινωνικής Πολιτικής

1.1 Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικό Κράτος/Κράτος Πρόνοιας

Στην ευρεία έννοια της Κοινωνικής Πολιτικής εντάσσονται *«τα κοινωνικά ζητήματα, τα κοινωνικά προβλήματα, οι κοινωνικές ομάδες, οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι εμπειρίες των χρηστών των υπηρεσιών»*, όπως επισημαίνει ο Ντούνης (Ντούνης Α., 2013, www.socialpolicy.gr). Κατά δε τον Titmuss, έναν εκ των θεμελιωτών την επιστήμης της Κοινωνικής Πολιτικής με έντονο σοσιαλδημοκρατικό αποτύπωμα, ουσιαστικό υπόβαθρο για τη μελέτη της κοινωνικής πολιτικής θεωρείται, μεταξύ άλλων και *«η γνώση των αλλαγών στο παρελθόν, στο παρόν και στο μέλλον ως προς το θεσμό της οικογένειας, της θέσης της γυναίκας, της κοινωνικής κινητικότητας και κοινωνικής αλλαγής, της πολιτικής δομής, της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, των μειονοτικών ομάδων, των φυλετικών διακρίσεων...»* (Ντούνης Α., 2013, με περαιτέρω παραπομπές σε Titmuss R., 1974).

Ως κοινωνική πολιτική ορίζεται *«το σύνολο των παρεμβάσεων, που χρησιμοποιείται για να περιγράψουμε δράσεις, οι οποίες στοχεύουν στην προαγωγή της ευημερίας»* (Alcock P.- Erskine A.- May M., 1998). Ως σημαντικότερα πεδία άσκησης κοινωνικής πολιτικής ορίζονται η υγεία, η παιδεία, η στέγαση, η κοινωνική ασφάλιση, η κοινωνική πρόνοια και οι πολιτικές για την καταπολέμηση της ανεργίας και την προώθηση της απασχόλησης.

Διακρίνονται δύο σημαντικές θεωρίες κοινωνικής πολιτικής: το υπολειμματικό μοντέλο και το θεσμικό αναδιανεμητικό μοντέλο. Κατά το υπολειμματικό μοντέλο, υποστηρίζεται ότι το κράτος παρεμβαίνει μόνο όταν η οικογένεια, η κοινότητα και

άλλα άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης, καθώς και ο μηχανισμός της ελεύθερης αγοράς, αδυνατούν να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες των ατόμων ή ορισμένων κοινωνικών ομάδων. Το υπολειμματικό μοντέλο ανταποκρίνεται επιλεκτικά στις κοινωνικές ανάγκες με την τόνωση της ατομικής πρωτοβουλίας και του ανταγωνισμού.

Το θεσμικό αναδιανεμητικό μοντέλο της κοινωνικής πολιτικής, από την άλλη πλευρά, ασκεί κριτική στην ανικανότητα των διαδικασιών της αγοράς να παρέχουν ένα κατάλληλο πλέγμα για τη συλλογική κάλυψη. Δίνει έμφαση στη δημιουργία οργανισμών και διαδικασιών για την καθολική κάλυψη και την πρόληψη των κοινωνικών ζητημάτων. Σε επίπεδο αξιών, αντιτίθεται στον ατομικισμό και την ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική αλληλεγγύη και τη σημασία της κοινωνικής πολιτικής για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής. Από αυτή την άποψη, το κράτος πρόνοιας είναι μια συλλογή οργανισμών, μεθόδων και πολιτικών που έχουν ως πρωταρχικό σκοπό την αναδιανομή χρημάτων, αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των πολλών κοινωνικών τάξεων που συνθέτουν τον κοινωνικό ιστό. Σε αντίθεση με τα φιλελεύθερα κράτη, τα κοινωνικά δικαιώματα προστατεύονται από το σύνταγμα. Η συνταγματική φιλοσοφία ταυτίζει το κράτος πρόνοιας με την καθολική αναγνώριση του δικαιώματος λήψης κοινωνικών παροχών (Καρβούνης Α., 2004).

Εντέλει, βασικό συστατικό της έννοιας της Κοινωνικής Πολιτικής συνιστά η επίτευξη της ατομικής και συλλογικής ευημερίας για το λόγο αυτό άλλωστε ορίζεται, σύμφωνα με τον Βενιέρη, ως «*σύστημα δίκαιης προαγωγής της κοινωνικής ευημερίας*» (Βενιέρης Δ., 2018), που στοχεύει στην καταπολέμηση της κοινωνικής ανισότητας (Βενιέρης Δ. – Παπαθεοδώρου Χ., 2003).

Στη χώρα μας η έννοια του Κοινωνικού Κράτους/Κράτους Πρόνοιας συνδέθηκε κυρίως με το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και απονομής συντάξεων (Βενιέρης Δ.-Παπαθεοδώρου Χ., 2003). Δευτερευόντως σχετίστηκε με αποσπασματικού χαρακτήρα επιδοματικές πολιτικές. Στο σημείο αυτό, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι εμβληματικό θεσμό του Κοινωνικού Κράτους εν Ελλάδι αποτέλεσε η θεσμοθέτηση του Εθνικού Συστήματος Υγείας το 1983. Η δημιουργία του Ε.Σ.Υ χαρακτηρίζεται-και όχι άδικα- ως *φάρος της κοινωνικής πολιτικής την Ελλάδα, ως η μεγαλύτερη ιστορικά «κοινωνική κατάκτηση» που όμως δεν διεκδικήθηκε, δεν εκτιμήθηκε και δεν υποστηρίχθηκε* (Βενιέρης Δ., 2018 με περαιτέρω παραπομπές σε Venieris D., 1997).

Άλλωστε, στη χώρα μας «η κοινωνική πρόνοια (ή άλλως «κοινωνική αρωγή») η πρόσβαση στις παροχές της οποίας διασφαλίζεται, κατά κανόνα, κατόπιν εκτίμησης των οικονομικών πόρων των εν δυνάμει δικαιούχων, υπήρξε ένα από τα πλέον «παραμελημένα» πεδία του συστήματος κοινωνικής προστασίας» (Φερόνας Α.- Λαλιώτη Β., 2021, με περαιτέρω παραπομπές σε Alcock R. – Erskine A. – May M., 2002).

Στην έννοια όμως του Κράτους Πρόνοιας/Κοινωνικού Κράτους, όπως διαμορφώθηκε από το κυρίαρχο σκανδιναβικό μοντέλο των περασμένων δεκαετιών, δεν περιλαμβάνονται μόνο συνταξιοδοτικά δικαιώματα (σύστημα κοινωνικής ασφάλισης) ή επιδοματικές πολιτικές. Αντιθέτως, ενσωματώνονται κυρίαρχα πολιτικές που προωθούν την απασχόληση και μειώνουν την ανεργία, προγράμματα που καταπολεμούν κάθε είδους διάκριση ως προς την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, που προωθούν την αναδιανομή του εισοδήματος σε είδος και χρήμα και ένα σταθερό, δίκαιο, αποτελεσματικό, εξισωτικό και αναδιανεμητικό σύστημα φορολόγησης (Φερόνας Α.- Λαλιώτη Β., 2021).

Στις μέρες μας το Κράτος Πρόνοιας ή Κράτος Ευημερίας (Welfare State) τείνει να αντικατασταθεί ή να υποκατασταθεί εν μέρει από την Κοινωνία Πρόνοιας (Welfare Society). Αυτό κυρίως επιτυγχάνεται μέσω της σταδιακής μετατόπισης του κέντρου βάρους της παροχής των κοινωνικών υπηρεσιών από το κράτος (κεντρική διοίκηση) τόσο προς την τοπική αυτοδιοίκηση όσο και προς τρίτους φορείς π.χ μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Εθελοντικούς Φορείς κ.ο.κ (Ζάννης Π., 2013).

1.2 Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνική (επαν)ένταξη/ενσωμάτωση

Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού εμφανίσθηκε στην ελληνική θεωρία και υιοθετήθηκε την δεκαετία του 1990 (Οικονόμου Χ.- Φερόνας Α., 2006), με καθυστέρηση τριών δεκαετιών περίπου σε σχέση με τη Δυτική Ευρώπη και ειδικότερα τη Γαλλία, όπου υιοθετήθηκε ήδη από τη δεκαετία του 1960.

Στις δημοσιεύσεις τους πριν από πενήντα χρόνια, οι Γάλλοι κοινωνιολόγοι ήταν οι πρώτοι που χρησιμοποίησαν τη φράση κοινωνικός αποκλεισμός για να περιγράψουν τις κοινωνικοοικονομικές ομάδες που στερούνταν κοινωνικής πρόνοιας καθώς και

εκείνες που στερούνταν πολιτικών δικαιωμάτων (Παπαδοπούλου Δ., 2002). Έκτοτε, έχουν αναπτυχθεί και άλλοι ορισμοί του κοινωνικού αποκλεισμού, μεταξύ των οποίων επισημαίνονται ορισμένα κοινά σημεία. Για παράδειγμα, συχνά θεωρείται ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια διαδικασία και όχι μια κατάσταση. Ειδικότερα, αναφέρονται στην πρακτική της απομόνωσης ολόκληρων κοινωνικών ομάδων από την ευρύτερη κοινότητα, επειδή θεωρείται ότι αποτελούν απειλή για το κοινωνικό σύνολο. Σύμφωνα με τον Πετράκη (Πετράκης Γ., 1998), οι κοινωνικές επιστήμες χρησιμοποιούν σήμερα την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού για να ταξινομήσουν, να αξιολογήσουν και να εξηγήσουν διάφορα κοινωνικά ζητήματα.

Από την άλλη πλευρά, αρκετοί ακαδημαϊκοί, κυρίως ο Καντανζόγλου (Καντανζόγλου Ι., 2006), πιστεύουν ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν πληροί θεμελιώδη χαρακτηριστικά και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έννοια. Ο Castel (Καντανζόγλου Ι., 2006) χαρακτηρίζει την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού ως μη αναλυτική ιδέα λόγω του γεγονότος ότι διερευνά μια τεράστια ποικιλία κοινωνικών φαινομένων, καθώς και λόγω του ότι είναι δύσκολο να κατανοηθεί. Γενικά, η φράση κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε μια πληθώρα κοινωνικών συνθηκών χωρίς να περιγράφει τα μέσα με τα οποία επιτυγχάνονται.

Σύμφωνα με τον Barata (De Haan A., 1998), όλοι οι ακαδημαϊκοί συμφωνούν ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια πολυδιάστατη έννοια που περιλαμβάνει οικονομικές και κοινωνικές πτυχές. Επίσης, σύμφωνα με σχετική μελέτη (Littlewood P. - Herkommer S., 1999), ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να θεωρηθεί ως μια διαδικασία κοινωνικοοικονομικών ανακατατάξεων με σωρευτικά και γεωγραφικά αποτελέσματα.

Με τον όρο αυτό, εντέλει, περιγράφεται η πλήρης ή μερική αδυναμία πρόσβασης συγκεκριμένων ατόμων ή κοινωνικών ομάδων σε βασικές υπηρεσίες, αγαθά και παροχές και η συνεπακόλουθη απομόνωση των ατόμων ή ομάδων αυτών από τον κοινωνικό ιστό.

Ειδικότερα ως κοινωνικός αποκλεισμός περιγράφεται η διαδικασία απομόνωσης πολιτών ή και ευρύτερων κοινωνικών ομάδων από κρίσιμους τομείς της πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής μιας περιοχής. Ενδεικτικά αναφέρονται ο αποκλεισμός από την εκπαίδευση, την στέγαση, την σίτιση, την

ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την αγορά εργασίας και τη συμμετοχή στα κέντρα λήψης αποφάσεων, σε συνδυασμό με παρατηρούμενα φαινόμενα (ακραίας) φτώχειας (Αμίτσης Γ., 2006 και Φερόνας Α., 2019). Η περιθωριοποίηση αυτή λαμβάνει χώρα είτε λόγω υστέρησης ομάδων πληθυσμού σε φυσικά χαρακτηριστικά και συμπεριφορά είτε λόγω αδυναμίας συμμετοχής στην ενεργό οικονομική ζωή της περιοχής (Ζάννης Π., 2015).

Μολονότι δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας, επιγραμματικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι οι βασικότεροι λόγοι που οδηγούν σε κοινωνικό αποκλεισμό οφείλονται στην φτώχεια, στην ανεργία, σε υστέρηση λόγω σωματικών ή νοητικών αναπηριών, στις μεταναστευτικές ροές και στον ρατσισμό σε συνδυασμό με στερεότυπα και κοινωνικές προκαταλήψεις, καθώς και στην παραβατικότητα (INE-ΓΣΕΕ, 2010 και Αμίτσης Γ., 2014).

Τέλος, κρίσιμο ρόλο, ειδικά τις τελευταίες δεκαετίες, διαδραματίζει το διαρκώς μεταβαλλόμενο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον και οι διαχρονικά μεταβαλλόμενες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες σε εθνικό επίπεδο (Φερόνας Α., 2019).

Η μελέτη των αιτίων που παράγουν και αναπαράγουν τον κοινωνικό αποκλεισμό αποτελεί κρίσιμο παράγοντα προκειμένου να δημιουργηθούν τα κατάλληλα εργαλεία και να υιοθετηθούν οι αρμόζουσες πολιτικές για την θεσμική, συστηματική και δομική αντιμετώπιση των φαινομένων αυτών.

Στον αντίποδα του κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκεται η «κοινωνική ένταξη» και «κοινωνική ενσωμάτωση». Οι δύο όροι ουσιαστικά χρησιμοποιούνται με την ίδια έννοια, για να αποτυπώσουν τις πολιτικές ενσωμάτωσης του μειονεκτούντος πληθυσμού στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό, καίτοι δεν ταυτίζονται απολύτως εννοιολογικά.

Ο όρος «κοινωνική ένταξη» αφορά κυρίως τις ενεργές πολιτικές κοινωνικής ένταξης που εκπορεύονται από τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εφαρμόζονται σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, οι οποίες και απευθύνονται στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού (Παπαδοπούλου Δ., 2012).

Οι πολιτικές αυτές αποσκοπούν στο να διασφαλίσουν ίσες ευκαιρίες σε άτομα ή ομάδες πληθυσμού που μειονεκτούν ή αντιμετωπίζουν προβλήματα ακραίας

φτώχειας, ώστε να αποκτήσουν εκ νέου ενεργό συμμετοχή στο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και πολιτικό γίγνεσθαι.

Αντιθέτως, ο όρος «κοινωνική ενσωμάτωση» διαθέτει χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν περισσότερο στην επιστήμη της κοινωνιολογίας. Αναφέρεται στους κοινωνικούς δεσμούς που ενώνουν άτομα μιας κοινωνίας, όπως η κοινή συνείδηση, οι κοινοί (πολιτικοί) στόχοι και οι κοινές ιδέες, κατά τη σχετική διάκριση του Durkheim (Durkheim E., 1980) στο έργο του «Οι κοινωνικές αιτίες της αυτοκτονίας» στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Συνεπώς, το περιεχόμενο του όρου της «κοινωνικής ενσωμάτωσης» είναι ευρύτερο και διαφοροποιείται σε κάθε εποχή και σε διαφορετικές-γεωγραφικά-περιοχές.

Κεφάλαιο 2: Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ Βαθμού στην Ελλάδα

2.1 Ο Θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης: Εννοιολογική Οριοθέτηση

Τα δύο επίπεδα οντοτήτων, οι Ο.Τ.Α πρώτου επιπέδου και οι Ο.Τ.Α δεύτερου επιπέδου, λειτουργούν υπό την ομπρέλα της τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα. Σκοπός τους είναι η διαχείριση των τοπικών υποθέσεων, με την έννοια της εδαφικής αρμοδιότητας, και ένας ευρύς ορισμός που μπορεί να δοθεί είναι ότι πρόκειται για νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που έχουν συσταθεί σε μια συγκεκριμένη εδαφική περιφέρεια. Οι Δήμοι και οι Κοινότητες, που ήταν οι κορυφαίοι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, καταργήθηκαν με το άρθρο 2 του νόμου 3852/2010. Ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων (Ν. 3463/2006), όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 3852/2010 και με συνεχείς τροποποιήσεις έως σήμερα, στο βαθμό που δεν καταργήθηκαν οι διατάξεις αυτού με μεταγενέστερα νομοθετήματα, χρησιμεύει ως το πρωταρχικό νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία των δήμων.

Επιπλέον, δημιουργείται ένας μοναδικός μηχανισμός για τη συγχώνευση όμορων δήμων σε ένα νέο Οργανισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 του Ν. 3852/2010, ο οποίος αποτελεί το επονομαζόμενο σχέδιο «Καλλικράτης».

Κάθε τοπική αρχή έχει τα δικά της διοικητικά όρια και αποτελεί μέρος μιας ενιαίας, σαφώς καθορισμένης εδαφικής περιφέρειας, την οποία χρησιμοποιεί για την

εκτέλεση των θεσμοθετημένων καθηκόντων της ως αποτέλεσμα των γενικών αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του καταλυτικού προγράμματος Καλλικράτης (νόμος 3852/2010), το οποίο οδήγησε στη συγχώνευση πολλών δήμων, η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα ορίζει σήμερα τον Δήμο ως τον μοναδικό φορέα τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού και την Περιφέρεια ως φορέα δεύτερου βαθμού.

Για την πιο εύρυθμη λειτουργία των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού, οι Δήμοι που αποτέλεσαν προϊόν συνένωσης περισσότερων των δύο τέως Δήμων χωρίζονται σε δημοτικές ενότητες. Οι μεγαλύτεροι Δήμοι (πληθυσμιακά και σε επίπεδο έκτασης) της χώρας, όπως π.χ ο Δήμος Αθηναίων, ο Δήμος Θεσσαλονίκης και ο Δήμος Πειραιά υποδιαιρούνται περαιτέρω σε δημοτικές κοινότητες.

Όσον αφορά την εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας και της εγγύτητας, το άρθρο 75 του ΚΔΚ είναι ο κύριος κανόνας που υπαγορεύει τον τρόπο λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι δήμοι έχουν επίσης τεκμήριο αρμοδιότητας όσον αφορά τα τοπικά ζητήματα που εμπίπτουν στα διοικητικά τους όρια και τα οποία αναφέρονται σαφώς στο νόμο, σύμφωνα με το άρθρο 102, παράγραφος 2 του Συντάγματος. Από αυτό προκύπτει ότι η διοίκηση, η διαχείριση και ο έλεγχος των δημοτικών υποθέσεων που δεν έχουν ανατεθεί σε άλλους νομικούς οργανισμούς δημοσίου δικαίου, ιδίως στο κράτος ή στις Περιφέρειες, εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των Δήμων. Θα μπορούσε να αποτελέσει πρόκληση ο ορισμός της έννοιας των τοπικών υποθέσεων. Από τη μία πλευρά, είναι προφανές ότι οι τοπικές υποθέσεις είναι εκείνες που δεν περιλαμβάνουν τη διαχείριση των θεμάτων που αφορούν τα συμφέροντα ολόκληρου του έθνους, μιας περιφέρειας ή οποιουδήποτε άλλου διακριτού νομικού προσώπου που είναι υπόλογο για την εκπλήρωση ενός συγκεκριμένου σκοπού. Από την άλλη πλευρά, είναι ζωτικής σημασίας να σημειωθεί ότι η προστασία, η προώθηση και η ενίσχυση των συμφερόντων των προσώπων που ζουν στην περιφέρεια της τοπικής αρχής αποτελούν τους κύριους στόχους της τοπικής υπόθεσης.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης λειτουργούν και είναι υπεύθυνοι για την άσκηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ράικος Α., 1970). Η αυτόνομη ή αυτοτελής άσκηση της τοπικής δημόσιας διοίκησης από ένα εδαφικό νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με τη συνεργασία όλων των μελών του, δηλαδή από το λαό και υπό την εποπτεία του κράτους, ορίζεται από τον Ράικο ως τοπική αυτοδιοίκηση (Ράικος Α.,

2002). Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού ή δήμοι περιλαμβάνονται στον ορισμό της τοπικής αυτοδιοίκησης, όπως και όλοι οι άλλοι φορείς που χειρίζονται διοικητικά καθήκοντα σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο (οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης δεύτερου βαθμού ή περιφέρειες). Τα όργανά τους επιλέγονται από όλους τους εκλογείς που έχουν δικαίωμα ψήφου εντός της αντίστοιχης δικαιοδοσίας τους με σκοπό τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων. Καθένας από αυτούς τους οργανισμούς εδρεύει σε μια συγκεκριμένη εδαφική περιοχή και αποτελεί νομική οντότητα που υπόκειται στο δημόσιο δίκαιο.

Πρόκειται για έναν μοναδικό τύπο αποκέντρωσης και σε πολλά έθνη, η απαίτησή της προϋπήρχε τόσο του παρόντος όσο και του 20ού αιώνα. Ο θεσμός αυτός αναπτύχθηκε συγκεκριμένα στην Ελλάδα υπό οθωμανική κυριαρχία, όταν πολλές ελληνικές κοινότητες κατάφεραν να καθιερωθούν ως σημαντικοί πολιτιστικοί κόμβοι χάρη στην αποτελεσματική αυτοδιοίκησή τους. Ως οντότητα του ελληνικού κράτους, η τοπική αυτοδιοίκηση έχει να επιτελέσει πολιτικό, διοικητικό και αναπτυξιακό ρόλο. Η θέση αυτή διασφαλίζει ότι μπορούν να αναληφθούν δράσεις για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων και δράσεις για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης (Γεωργάκης Θ., 2012).

Η τοπική αυτοδιοίκηση, και ιδιαίτερα η πρωτοβάθμια, είναι ο φορέας της γενικής κυβέρνησης που βρίσκεται πιο κοντά στον πολίτη. Στο πλαίσιο της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, η αυτοδιοίκηση είναι εγγύτερα στον πολίτη, τόσο ως προς την αποστολή της, που είναι η αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι πολίτες στις γειτονιές τους, όσο και ως προς τον τρόπο λειτουργίας της, καθώς είναι ο κλάδος που είναι πιο εύκολα προσβάσιμος στο κοινό (Βενιζέλος Ευ., 1992). Η άμεση και καθολική εκλογή των οργάνων της από τους πολίτες κάθε περιφέρειας λειτουργεί ως θεμέλιο του πολιτικού της ρόλου και της παρέχει πολιτική νομιμοποίηση (ο χώρος αναφοράς κάθε δήμου ή περιφέρειας). Έχει πλέον την εξουσία και την ευθύνη να δημιουργεί, να υλοποιεί και να επιβλέπει την εφαρμογή της τοπικής δημόσιας πολιτικής.

Συμμετέχοντας στο ενιαίο διοικητικό σύστημα της χώρας, εκπληρώνει τις διοικητικές της αρμοδιότητες με τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων, τη διατήρηση βάσεων δεδομένων με πληροφορίες σχετικά με τις δημοτικές συνθήκες των πολιτών και την προσφορά διοικητικών υπηρεσιών προς τους πολίτες (πληροφορίες,

πιστοποιητικά και βεβαιώσεις κ.λπ.). Τέλος, ο ρόλος που διαδραματίζει η τοπική αυτοδιοίκηση στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας αντανακλάται στην εξουσία που της παρέχει το θεσμικό πλαίσιο σε θέματα οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η αποκέντρωση της κυβερνητικής εξουσίας έχει τόσο πολιτικές όσο και αναπτυξιακές επιπτώσεις. Η άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και η επιτάχυνση των αναπτυξιακών διαδικασιών ως ισχυρή άμυνα κατά της ανεργίας θα είναι ταχύτερη και πολλαπλάσια όσο περισσότεροι πόροι θα είναι διαθέσιμοι στην τοπική αυτοδιοίκηση για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της (Δέφνερ Α.- Καραχάλης Ν., 2012).

Λαμβάνοντας υπόψη την αναλυτική διαπίστωση ότι η δημόσια ζωή αποτελείται από κύκλους δραστηριοτήτων και γεγονότων που συμπίπτουν μεταξύ τους και όχι από ξεχωριστούς τομείς που παρουσιάζουν κάποια στεγανότητα, το φαινόμενο της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι μια σύνθεση στοιχείων που προέρχονται από τους κύριους τομείς της δημόσιας ζωής, της κοινωνικοπολιτικής καθώς και της οικονομικής ζωής. Η ύπαρξη της αυτοδιοίκησης είναι επωφελής για τον δημόσιο τομέα, διότι της ανατίθενται τα καθήκοντα πολλών τμημάτων της κεντρικής διοίκησης. Επιπλέον, η τοπική αυτοδιοίκηση αναπτύσσει καθημερινή εμπειρία μέσω της ενασχόλησης με τα ζητήματα των πολιτών, γεγονός που αυξάνει την αποτελεσματικότητά της (Τομαρά-Σιδέρη Μ., 1999).

Κατά μία άποψη, η τοπική αυτοδιοίκηση λειτουργεί ως άμυνα ή ως εμπόδιο απέναντι σε μια ισχυρή κεντρική εξουσία και στην κατάχρηση εξουσίας. Αναμφίβολα, τον 19ο αιώνα, πίστευαν ότι η ύπαρξη ενός ισχυρού συστήματος τοπικής αυτοδιοίκησης μείωνε την πιθανότητα υπερσυγκέντρωσης και αποδυνάμωνε την κεντρική πολιτική εξουσία. Η ιδέα της σύγχρονης διακυβέρνησης θεωρεί την άσκηση της δημόσιας εξουσίας μέσω της δημόσιας διοίκησης ως μια διαδικασία που πρέπει να επικεντρώνεται στην ικανοποίηση των αναγκών της κοινωνίας γενικά και των πολιτών ειδικότερα, καθώς και στην αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα του συστήματος. Η ιδέα της χρηστής διακυβέρνησης και διοίκησης αποτελείται από όλα αυτά τα στοιχεία. Η τοπική αυτοδιοίκηση έχει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι του κεντρικού κράτους, του οποίου η εξουσία συνεχώς διαβρώνεται, χάρη στις σύγχρονες δομές της και στην πρόσφατη τάση εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για περαιτέρω ενίσχυση των θεσμών της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Τόσο το άρθρο 102 του Συντάγματος όσο και το άρθρο 9 του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας (ο οποίος κυρώθηκε στη χώρα μας με τον ν. 1850/1989) διασφαλίζουν την οικονομική αυτοτέλεια της τοπικής αυτοδιοίκησης. Το σύνολο των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης διατύπωσε την ανάγκη για την ενίσχυση της οικονομικής αυτοτέλειας των τοπικών αρχών. Το κύριο σκεπτικό έγκειται στο ότι η δημοσιονομική αποκέντρωση μπορεί να έχει τα ακόλουθα οφέλη σε ένα δύσκολο οικονομικό περιβάλλον (Τάτσος Ν., 2021) και συγκεκριμένα:

i.- Οι τοπικές αρχές πρέπει να είναι σε θέση να διαχειρίζονται και να προγραμματίζουν τα έσοδά τους μακροπρόθεσμα, προκειμένου να δημιουργήσουν ισχυρούς θεσμούς τοπικής αυτοδιοίκησης που μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μιας κοινότητας. Το αντίθετο ισχύει όταν υπάρχει μεγάλη εξάρτηση από την κρατική βοήθεια και αβεβαιότητα σχετικά με την αύξηση των εσόδων τους.

ii.- Οι τοπικές αρχές μπορούν να διαχειριστούν ορισμένους τοπικούς φόρους πιο αποτελεσματικά από ότι η κεντρική κυβέρνηση.

iii.- Μια ενδεχόμενη περικοπή των κρατικών ενισχύσεων σημαίνει περικοπή των συνολικών εσόδων που λαμβάνουν οι τοπικές διακυβερνήσεις.

Ωστόσο, δεδομένου ότι η πλειονότητα των δαπανών της τοπικής αυτοδιοίκησης θεωρείται ανελαστική δαπάνη, οι τοπικές αρχές αδυνατούν να περικόψουν τις δαπάνες αυτές, προκειμένου να μην δημιουργηθούν ελλείμματα, καθώς μια τέτοια εξέλιξη θα συνιστούσε τροχοπέδη στην άσκηση της πολιτικής τους.

iv.- Τέλος, ένα από τα βασικά οφέλη της δημοσιονομικής αποκέντρωσης συνίσταται στην αύξηση του βαθμού της κοινωνικής συναίνεσης, καθώς παράλληλα αυξάνεται ο βαθμός κοινωνικής συνειδητοποίησης εκ μέρους των δημοτών λόγω της ορθολογικής χρήσης των φόρων που καταβάλλουν. Εάν τα φορολογικά έσοδα διαχειρίζονται αποτελεσματικά, αυτό μειώνει τη φοροδιαφυγή. Στον αντίποδα εάν οι τοπικές αιρετές αρχές δεν διαχειρίζονται αποτελεσματικά τους πόρους, ασκείται πίεση προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Δεδομένου ότι οι τοπικές αρχές είναι περισσότερο εξοικειωμένες με τις τοπικές δημόσιες υποθέσεις, η παραγωγή και η παροχή αγαθών και υπηρεσιών στους κατοίκους της περιοχής αποτελεί πλέον μια από τις θεμελιώδεις λειτουργίες τους.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το προϊόν της τοπικής αυτοδιοίκησης ανταποκρίνεται καλύτερα στις ποικίλες προτιμήσεις των ομάδων καταναλωτών από ό,τι το προϊόν της κεντρικής κυβέρνησης. (Ζώγια Μ., 2018).

2.2 Ιστορική Αναδρομή πορείας Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η καθιέρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, κατά μία άποψη, χρονολογείται από τη Μινωική περίοδο, όταν η φυλετική πολιτεία δημιούργησε τον Δάμο, ο οποίος κατά τη Μυκηναϊκή περίοδο εξελίχθηκε στον Δήμο (Βενετσανοπούλου Μ., 2002). Η οργάνωση των μινωικών και μυκηναϊκών κοινωνιών σε μικρά ανεξάρτητα βασίλεια με έναν αρχηγό λειτούργησε ως θεμέλιο της τοπικής αυτοδιοίκησης στους πολιτισμούς αυτούς (Παπαρρηγόπουλος Κ., 2001). Ο Θησέας καθιέρωσε το Κοινοβούλιο και το Πρυτανείο όταν ένωσε αυτές τις πολλές μικροσκοπικές δημοκρατίες, οι οποίες αποτελούν πρόδρομο των δημοκρατικών θεσμών του Χρυσού Αιώνα.

Στην Αρχαία Ελλάδα δημιουργήθηκε ο πρώτος τύπος αυτοδιοίκησης, δηλαδή το ελληνικό σύστημα πόλεων με την πόλη-κράτος, από όπου και αντλεί τα βασικά του στοιχεία (Μαθιουδάκης Μ., 1991). Εκτός από την Εκκλησία του Δήμου, υφίσταντο επίσης ως θεσμοί ο Άρειος Πάγος και το 400μελές Κοινοβούλιο (Κλειώσης Χ., 1977).

Κατά μία άλλη άποψη, αμφισβητείται οποιαδήποτε σχέση μεταξύ της σύγχρονης αυτοδιοίκησης και των αρχαίων ελληνικών πόλεων, υποστηρίζοντας ότι ο θεσμός της αυτοδιοίκησης προέκυψε στο Βυζάντιο (Μοσχοβάκης Ν., 1882). Το επιχείρημα του τελευταίου εκπορεύεται από το γεγονός ότι οι πόλεις-κράτη ήταν ανεξάρτητες, αυτόνομες και ανταγωνιστικές μονάδες στην Αρχαία Ελλάδα.

Τις απαρχές της τοπικής αυτοδιοίκησης στους βυζαντινούς χρόνους τοποθετεί και ο Παπαρρηγόπουλος. Κατ' αυτόν, η μέθοδος αποκεντρωμένης διοίκησης που χρησιμοποίησε ο Μέγας Αλέξανδρος για να οικοδομήσει την αυτοκρατορία του χρησιμοποιήθηκε και από τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

Σύμφωνα με άλλη θεώρηση, η Οθωμανική Αυτοκρατορία κατέστησε αναγκαία την καθιέρωση αναγνωρισμένων και νόμιμων τοπικών συστημάτων ηγεσίας. Αυτή η οργανωτική δομή της ηγεσίας χρησιμεύει ως ακρογωνιαίος λίθος για τη δημοτική διακυβέρνηση (Σκαμνάκης Χ., 2006). Σε πολλές περιοχές με εγκατεστημένους

πληθυσμούς, η δημοκρατία αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια της τουρκικής κατοχής (Κολέμπας Γ., 2015).

Ανεξάρτητα από την οπτική γωνία, η τοπική αυτοδιοίκηση δεν είναι μια νέα ιδέα, αλλά αποτελεί επέκταση ενός προϋφιστάμενου συστήματος, είτε πρόκειται για αυτό της Αρχαίας Ελλάδας, είτε του Βυζαντίου είτε της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Αναφορικά με το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης μετά την επανάσταση του 1821 και την ύστερη περίοδο της τουρκικής κατοχής λεκτέον ότι το σύστημα της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων παρέμεινε με την πρώτη Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο. Ειδικότερα, για τη διοικητική της οργάνωση αποφασίστηκε η κατάτμηση της Πελοποννήσου σε 24 επαρχίες. Παρ' όλα αυτά, η κεντρική κυβέρνηση προσπάθησε να εδραιώσει την εξουσία μακριά από την τοπική αυτοδιοίκηση. Εξαιτίας αυτού, το 1823 συντάχθηκε ο Οργανισμός των Ελληνικών Επαρχιών, ο οποίος περιέγραφε τη διαίρεση των επαρχιών σε πόλεις και χωριά με αριθμό αιρετών αξιωματούχων ανάλογα με τον αριθμό των οικογενειών που κατοικούσαν σε κάθε μία. (Κοντογιώργης Γ., 1982).

Περί το 1833, ο Ιωάννης Καποδίστριας προχώρησε σε μια σημαντική μεταρρύθμιση του ελληνικού κράτους με τον Νόμο περί Συντάξεως των Δήμων, ο οποίος καθιέρωσε τους νομούς, τις επαρχίες και τους δήμους ως διαιρέσεις της Ελλάδας με βάση τη γεωγραφία και την κατανομή του πληθυσμού. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, οι δήμοι είχαν καθήκοντα που περιλάμβαναν τη διαχείριση της τοπικής και αγροτικής οικονομίας, την ίδρυση, λειτουργία και συντήρηση δημοτικών σχολείων, την ενίσχυση των οργανισμών κοινωνικής φροντίδας και γενικά την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας (Φλογαΐτης Σ., 1984). Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ψήφισε το 1912 -σχεδόν 80 χρόνια μετά- νομοθεσία για την ίδρυση δήμων και κοινοτήτων. Ο νόμος αυτός είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία 6.000 πρωτοβάθμιων Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίοι περιλάμβαναν κοινότητες και δήμους.

Το Ψήφισμα των Κορυτσάδων, το οποίο ορίζει ότι όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό και ασκούνται από αυτόν, υιοθετείται το 1944. Η Π.Ε.Ε.Α. ορίζει την τοπική αυτοδιοίκηση ως οργανωμένη λαϊκή εξουσία που ασκείται από αντιπροσώπους οι οποίοι εκλέγονται με δημόσια ψηφοφορία. Επιπλέον, δηλώνεται ότι τα όργανα της αυτοδιοίκησης είναι αυτόνομα και δεν μπορούν να επηρεαστούν από καμία εξωτερική δύναμη.

Κατά την περίοδο που ακολούθησε μέχρι τη Συνταγματική εκτροπή την 21η Απριλίου 1967, έλαβε χώρα έντονος επιστημονικός διάλογος, αναφορικά με το ρόλο, τη λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης, σε μια κατεύθυνση εξορθολογισμού, εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού της τελευταίας.

Ωστόσο, οι επιλογές του συντακτικού νομοθέτη του 1952, όπως αυτές εν τέλει αποτυπώθηκαν, δεν φαίνεται να στάθηκαν στο ύψος των απαιτούμενων περιστάσεων, ιδίως συγκρινόμενες με τις αντίστοιχες ρυθμίσεις του Συντάγματος του 1927.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 99 του Συντάγματος του 1952, *«η διοικητική οργάνωσις του Κράτους βασίζεται εις την αποκέντρωσιν και την τοπικήν αυτοδιοίκησιν, όπως νόμος ορίζει»*. Η έλλειψη ειδικής και λεπτομερούς ρύθμισης, σε συνδυασμό με την επιφύλαξη υπέρ του κοινού νομοθέτη, προκειμένου ο τελευταίος να οριοθετήσει με νόμο τόσο το περιεχόμενο των όρων «αποκέντρωση» και «τοπική αυτοδιοίκηση», καθώς και η παντελής απουσία διάταξης για τη Δευτεροβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση, αποτέλεσε τροχοπέδη για την επίτευξη του ως άνω σκοπού.

Στη συνέχεια, βάσει των διατάξεων του Συντάγματος του 1968 και συγκεκριμένα δυνάμει του άρθρου 121, προβλέφθηκε ότι σκοπός της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι τα τοπικά συμφέροντα και οι πολίτες της περιοχής. Περαιτέρω, ο έλεγχος της τοπικής αυτοδιοίκησης ασκείται από το κράτος, το οποίο εξασφαλίζει τους αναγκαίους πόρους, σύμφωνα με το άρθρο αυτό. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελείται από δήμους και κοινότητες (Αθανασόπουλος Κ., 2003).

Στο μεταγενέστερο Σύνταγμα του 1975 και, ειδικότερα, βάσει του άρθρου 102 θεσπίστηκε τεκμήριο αρμοδιότητας υπέρ των ΟΤΑ, για τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων. Παράλληλα προβλέφθηκαν ως βαθμίδες της τοπικής αυτοδιοίκησης οι δήμοι και οι κοινότητες, εξουσιοδοτώντας τον κοινό νομοθέτη να προβλέπει και άλλους βαθμούς. Ακολούθως, κατοχυρώθηκε σε συνταγματικό επίπεδο η «διοικητική αυτοτέλεια» των ΟΤΑ. (Γέροντας Απ. κ.ά., 2018).

Οι Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (Κ.Α.Π.) θεσπίστηκαν με νόμο το 1989 και οι κανόνες εκλογής των νομαρχών και τα όργανα διοίκησής τους θεσπίστηκαν το 1994 με το νόμο 2218/1994.

Μια τριμελής επιτροπή συστάθηκε για την εποπτεία των τοπικών κυβερνήσεων ως αποτέλεσμα του νόμου 2240/1994, ο οποίος καταργούσε συγκεκριμένα τον μετακλητό νομάρχη και μετέφερε όλα τα καθήκοντά του στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση.

Τομή για τη μεταβολή και τον εκσυγχρονισμό της τοπικής αυτοδιοίκησης όμως αποτέλεσε, δίχως άλλο, το «Πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας». Το νομοσχέδιο προτάθηκε την άνοιξη του 1997 από το Υπουργείο Εσωτερικών και με αυτό τέθηκαν οι βάσεις για την αναμόρφωση των δομικών χαρακτηριστικών της τοπικής αυτοδιοίκησης της χώρας, ιδίως δε της πρωτοβάθμιας (Τομαρά- Σιδέρη Μ., 1999).

Το Σύνταγμα, όπως τροποποιημένο ισχύει, ορίζει τους θεμελιώδεις κανόνες για τον τρόπο συγκρότησης και λειτουργίας των δημοτικών κυβερνήσεων στα άρθρα 101 και 102. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι το κράτος εποπτεύει τον συντονισμό των τοπικών αρχών και αποφασίζει τελικά αν οι επιλογές των τοπικών αρχών είναι νόμιμες ή όχι (Κοκκίδου Αλ., 2008). Το κράτος είναι δομημένο σύμφωνα με ένα αποκεντρωμένο σύστημα, όπως αναφέρεται στο άρθρο 101 του Συντάγματος, και η διοικητική διαίρεση της χώρας βασίζεται στις γεωοικονομικές, κοινωνικές και συγκοινωνιακές συνθήκες. Τα περιφερειακά όργανα του κράτους λαμβάνουν αποφάσεις για τις περιφέρειές τους, ενώ τα κεντρικά όργανα του κράτους έχουν γενικές αρμοδιότητες και είναι επιφορτισμένα με την εποπτεία, τον συντονισμό και τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των περιφερειακών οργάνων. Σύμφωνα με το άρθρο 102 του Συντάγματος, οι τοπικές αρχές πρώτου και δεύτερου βαθμού είναι υπεύθυνες για τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων, απολαμβάνοντας διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας. Το κράτος λαμβάνει νομοθετικά, κανονιστικά και δημοσιονομικά μέτρα για να διασφαλίσει την οικονομική ανεξαρτησία των τοπικών αρχών κατά την άσκηση της εξουσίας τους (Μανιτάκης Α., 2004).

Το 1997 ψηφίσθηκε ο ν. 2539/1997 (Πρόγραμμα «Καποδίστριας») για τη συγκρότηση της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης. Σύμφωνα με τις διατάξεις του ως άνω νόμου προβλεπόταν η συνένωση των υφιστάμενων δήμων και κοινοτήτων σε μεγαλύτερους δήμους.

Η ως άνω μεταρρύθμιση υπαγορεύτηκε από την ανάγκη εξορθολογισμού της λειτουργίας των πρωτοβάθμιων Ο.Τ.Α., πολλοί εκ των οποίων διέθεταν εκλογικό σώμα

ανερχόμενο σε λίγες δεκάδες δημοτών. Παράλληλα με την αριθμητική μείωση των υφισταμένων Ο.Τ.Α., στόχευε στην θεσμική ενίσχυση τους. Εξάλλου, η υποχρέωση αυτή εκπορευόταν και από την ανάγκη για σύγκλιση με το ευρωπαϊκό μοντέλο αυτοδιοίκησης. Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ήδη από το έτος 1994 η χώρα όφειλε να λειτουργεί με βάση την αρχή της επικουρικότητας, κατά την οποία, οι υποθέσεις που εμπίπτουν στη δημόσια σφαίρα οφείλουν να αντιμετωπίζονται στο κοντινότερο για τους πολίτες επίπεδο διοίκησης, επομένως στους δήμους.

Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια του «Καποδίστρια», μολονότι επεδίωξε να ανταποκριθεί στις ανάγκες του ελληνικού κοινωνικού γίνεσθαι, δεν υπήρξε αρκούντως αποτελεσματική, κυρίως λόγω του αποσπασματικού της χαρακτήρα, και ιδίως εξαιτίας της έλλειψης σύνδεσης με τα υπόλοιπα επίπεδα διοίκησης (Μακρυδημήτρης Αντ., 1999). Επιπλέον, επικεντρώθηκε στις χωροταξικές αναδιαρθρώσεις μέσω της ενοποίησης προϋφιστάμενων Δήμων, χωρίς να δοθεί αντίστοιχη βαρύτητα στην θεσμική θωράκιση των νέων Ο.Τ.Α.

Οι ως άνω αβελτηρίες του προγράμματος «Καποδίστρια», άνοιξαν τον δρόμο για το πρόγραμμα «Καλλικράτης».

2.3 Από το ν. 2539/97 στο ν. 3852/2010 (Πρόγραμμα Καλλικράτης).

Η ελληνική κυβέρνηση με το σχέδιο «Καλλικράτης» (ν. 3852/2010 με τίτλο «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης») επιχείρησε μια σημαντική μεταρρύθμιση με τη ενοποίηση δήμων και κοινοτήτων στην τοπική αυτοδιοίκηση α' βαθμού και την καθιέρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης β' βαθμού σε επίπεδο Περιφερειών. Σημαντική για το σχέδιο είναι η διοικητική μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης με τη μείωση του αριθμού των φορέων και συγκεκριμένα:

- Ενοποίηση των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (δήμοι και κοινότητες) από 1.034 σε 325 δήμους.
- Ενοποίηση περίπου 6.000 δημοτικών νομικών προσώπων και δημοτικών επιχειρήσεων σε λιγότερα από 2.000.

- Αντικατάσταση των 56 νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων με 13 αιρετές περιφέρειες που διαιρούνται σε περιφερειακές ενότητες. Οι δεκατρείς περιφερειακές ενότητες έχουν χωριστεί σε επτά αποκεντρωμένες διοικήσεις.

- Η θητεία του δημάρχου και του περιφερειάρχη έχει παραταθεί από τέσσερα σε πέντε χρόνια, με τις εκλογές να διεξάγονται ταυτόχρονα με τις ευρωεκλογές. Ο νόμος 3852/2010 τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2011 (Χρυσανθάκης Χ., 2010).

2.4 Το ισχύον νομικό-θεσμικό πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης (ν. 4555/2018 Πρόγραμμα Κλεισθένης, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει)

Το θεσμικό πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης μεταρρυθμίζεται εκ νέου με τον νόμο 4555/2018 (Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι). Κατά τις διατάξεις του ως άνω νόμου κατηγοριοποιούνται οι δήμοι με βάση νέα κριτήρια, ενισχύονται οι θεσμοί για τη συμμετοχή των πολιτών σε τοπικό επίπεδο και εισάγεται ένα νέο εκλογικό σύστημα. Από την ψήφιση του ο ως άνω νόμος έχει υποστεί τροποποιήσεις και συνεχίζει έως σήμερα να ισχύει. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του βασική στόχευση είναι ο διαχωρισμός των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων από την εποπτεία της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και η μείωση του αριθμού των αποφάσεων που υπόκεινται στον έλεγχο από τον Επόπτη ΟΤΑ.

Η επιλογή αυτή περιλαμβάνεται στο συνολικό πλαίσιο για τη μείωση του αριθμού των υποχρεωτικών ελέγχων στη δημόσια διοίκηση. Επιπλέον, καθιερώνεται η διενέργεια δειγματοληπτικών ελέγχων με τη χρήση τεχνικών ανάλυσης κινδύνου, με σκοπό την ενίσχυση της ποιότητας της ασκούμενης εποπτείας και τον εντοπισμό διαρθρωτικών ή συχνά επαναλαμβανόμενων αδυναμιών στις δράσεις των ΟΤΑ. (αιτιολογική έκθεση του νόμου 4555/2018) (Χλέπας Ν.-Κ - Γετίμης Π., 2018).

Κεφάλαιο 3: Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες των Ο.Τ.Α Α' Βαθμού

3.1 Καταγραφή και διερεύνηση των αρμοδιοτήτων των Ο.Τ.Α Α' βαθμού στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών.

Είναι γνωστό πως στους Ο.Τ.Α α' βαθμού ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και κυρίως από τη δεκαετία του '90 και εντεύθεν απονέμονται αρμοδιότητες στον τομέα της κοινωνικής προστασίας. Δικαιοπολιτικός λόγος της ως άνω επιλογής

αποτελεί η εγγύτητα των τοπικών αρχών με τις τοπικές κοινωνίες και η αποτελεσματικότερη, μέσω της διάχυσης αρμοδιοτήτων, υλοποίηση προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας και προστασίας.

Το μακρινό πια 1983 οι Δήμοι αναλαμβάνουν την αρμοδιότητα ίδρυσης και λειτουργίας των ΚΑΠΗ και, εν συνεχεία, με το νόμο 2218/94 απονέμεται στους Δήμους η αρμοδιότητα σχετικά με τη λειτουργία των κρατικών βρεφονηπιακών σταθμών.

Τομή σε σχέση με την ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού, ως προς το πεδίο της κοινωνικής πολιτικής θεωρείται η θέσπιση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Ν. 3463/2006). Σύμφωνα με το άρθρο 75 του ως άνω νόμου (άξονας ε΄ «Κοινωνική Προστασία και Αλληλεγγύη») θεσπίζεται άξονας που συμπεριλαμβάνει την απασχόληση και την κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη. (Γεωργουλέα Π., 2016)

Το άρθρο 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων είναι η πρώτη διάταξη, η οποία αποτελεί έναν χρήσιμο οδηγό για την ταξινόμηση των αρμοδιοτήτων των δήμων. Η ανάπτυξη, το περιβάλλον, η ποιότητα ζωής, η απασχόληση, η κοινωνική πρόνοια και αλληλεγγύη, η εκπαίδευση και η προστασία των πολιτών ορίζονται ως αρμοδιότητες των Δήμων.

Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 75 παρ. Ι του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, όπου αναφέρονται οι τομείς ευθύνης των ΟΤΑ, υπάρχει ρητή πρόβλεψη σχετικά με την αρμοδιότητα που τους απονέμεται στο πεδίο της Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης.

Οι τοπικές αρχές πρέπει να ασκούν τις αρμοδιότητές τους σύμφωνα με τις αρχές της νομιμότητας και της επικουρικότητας, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την ανάγκη συνεργασίας και συντονισμού με άλλες τοπικές ή δημόσιες αρχές.

Ωστόσο, με το άρθρο 75, παράγραφος ΙΙ του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων μεταφέρονται στους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού κρατικού χαρακτήρα αρμοδιότητες, με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών.

Στον θεματικό άξονα της Κοινωνικής Πρόνοιας, Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης ο κοινός νομοθέτης, απονέμει στους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού σημαντικές

αρμοδιότητες, επιχειρώντας να προσεγγίσει τα κυρίαρχα ευρωπαϊκά πρότυπα. (Μακρής Ι., 2021).

Ενδεικτικά και όχι περιοριστικά, στις αρμοδιότητες των Δήμων σε σχέση με τον θεματικό άξονα της απασχόλησης, εντάσσονται:

- *«Η υλοποίηση ή η συμμετοχή σε ολοκληρωμένα τοπικά σχέδια και προγράμματα δράσης και πρωτοβουλίες για την εφαρμογή και ανάπτυξη πολιτικών προώθησης της απασχόλησης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης διαφόρων κατηγοριών ανέργων*
- *Η προώθηση και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και υπηρεσιών επαγγελματικής κατάρτισης, με την ίδρυση και λειτουργία Κέντρων Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης*
- *Η συμβολή στην απορρόφηση του εργατικού δυναμικού της περιοχής τους με την ανάπτυξη συμβουλευτικών δράσεων που παρέχονται δωρεάν προς τους ανέργους, καθώς και στην προώθηση ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας, με τη δημιουργία Δημοτικών και Κοινοτικών Γραφείων Ενημέρωσης για την Απασχόληση». (Γεωργουλέα Π., 2016).*

Περαιτέρω, στο θεματικό άξονα της Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης, εντάσσονται, μεταξύ άλλων:

- *«Η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής και παιδικής ηλικίας και της τρίτης ηλικίας, με την ίδρυση και λειτουργία νομικών προσώπων και ιδρυμάτων όπως παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, βρεφοκομείων, ορφανοτροφείων, κέντρων ανοικτής περίθαλψης και ημερήσιας φροντίδας, ψυχαγωγίας και αναψυχής ηλικιωμένων, γηροκομείων κ.λπ. και τη μελέτη και εφαρμογή σχετικών κοινωνικών προγραμμάτων.*

- *Η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα, που στοχεύουν στη μέριμνα, υποστήριξη και φροντίδα ευπαθών κοινωνικών ομάδων με την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προαγωγή ψυχικής υγείας, όπως δημιουργία δημοτικών και κοινοτικών ιατρείων, κέντρων αγωγής υγείας, υποστήριξης και αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία, κέντρων ψυχικής υγείας, συμβουλευτικής στήριξης των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συννοικούντων προσώπων και κέντρων πρόληψης κατά εξαρτησιογόνων ουσιών.*

• Η μέριμνα για τη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδύνατων δημοτών, με την παραχώρηση δημοτικών και κοινοτικών οικοπέδων σε αυτούς ή με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης και περίθαλψης σε κατοίκους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης.

• Ο σχεδιασμός και εφαρμογή προγραμμάτων ή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη αθίγγανων, παλιννοστούντων ομογενών, μεταναστών και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας.

• Η προώθηση και ανάπτυξη του εθελοντισμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης με τη δημιουργία τοπικών δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων εθελοντών που θα δραστηριοποιούνται για την επίτευξη των στόχων και την υποβοήθηση του έργου της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης του Δήμου και της Κοινότητας». (Γεωργουλέα Π., 2016).

Μια γενική καταγραφή των αρμοδιοτήτων των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού στον τομέα των Κοινωνικών Υπηρεσιών θα περιείχε οπωσδήποτε «την έκδοση πιστοποιητικών οικονομικής αδυναμίας, τη δωρεάν παραχώρηση χρήσης οικημάτων λόγω απορίας ή λόγω ύπαρξης άλλων σοβαρών λόγων, τη χορήγηση κάρτας αναπηρίας, τη διαδικασία της καταβολής επιδομάτων σε ανθρώπους με σοβαρά προβλήματα υγείας και την αναγνώριση όσων δικαιούνται στεγαστική συνδρομή» (Μακρής Ι., 2021).

Παράλληλα, απονέμονται στους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού πλέον και αρμοδιότητες που αφορούν την προστασία της δημόσιας υγείας (<https://www.eetaa.gr>). Ειδικότερα, αναλαμβάνουν αρμοδιότητες που σχετίζονται «με την οργάνωση εμβολιασμών, τήρησης των κανόνων υγιεινής στα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία καθώς και τη διενέργεια εξετάσεων σε επαγγελματίες καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, προκειμένου να τους χορηγηθούν βιβλιάρια υγείας έπειτα από τον ορισμό επαγγελματιών ιατρών (Μακρής Ι., 2021), ήτοι πολιτικές προνοιακού χαρακτήρα ή επιδοματικές πολιτικές.

Συμπερασματικά, υπό το πρίσμα του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, οι αρμοδιότητες που απονέμονται στους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού διαγραμματικά θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε 4 βασικούς υπο-άξονες:

i. Προστασίας ηλικιωμένων.

- ii. Προστασία παιδιού και οικογένειας.
- iii. Προστασία ατόμων με ειδικές ανάγκες-Κοινωνική επανένταξη.
- iv. Καταπολέμηση ανεργίας-πολιτικές απασχόλησης. (Γεωργουλέα Π., 2016).

3.2 Υπό το πρίσμα των διατάξεων του ν. 3852/2010 (Πρόγραμμα Καλλικράτης).

Με το πρόγραμμα «Καλλικράτης» ανατέθηκαν στους Δήμους αποκεντρωμένα καθήκοντα, ενώ παράλληλα δόθηκαν κίνητρα στους πολίτες να συμμετάσχουν στη λήψη αποφάσεων.

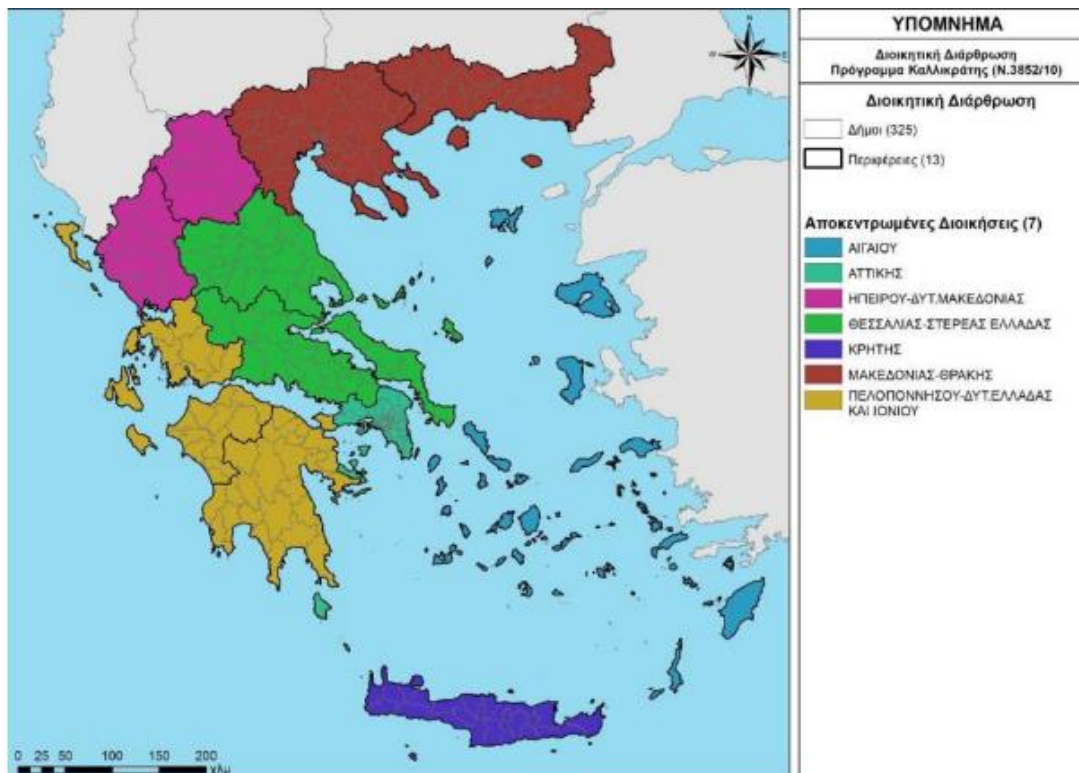
Στα 285 άρθρα του Καλλικράτη περιγράφεται μια νέα δομή διακυβέρνησης με περισσότερους θεσμούς και αποτελεσματικότερους δήμους και περιφέρειες.

Επιπλέον, ο Καλλικράτης περιγράφει τη μεταφορά διαφόρων αρμοδιοτήτων από τις τέως νομαρχίες στους δήμους, μεταξύ των οποίων και αρμοδιότητες κοινωνικής πρόνοιας. Περαιτέρω, προβλέπεται η δημιουργία ενός νέου, αποπολιτικοποιημένου συστήματος εποπτείας, το οποίο στελεχώνεται με εμπειρογνώμονες και διευθύνεται από τον ελεγκτή νομιμότητας. Τέλος, ο Καλλικράτης προβαίνει στη δημιουργία επτά Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, στις οποίες και μεταφέρει αρμοδιότητες. (Αθανασόπουλος Κ. 2010).

Οι αρμοδιότητες μεταξύ των διοικητικών επιπέδων ανακατανομήθηκαν επίσης. Ο περιφερειάρχης είναι υπεύθυνος σχετικά με τη διαχείριση των προγραμμάτων του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), γεγονός που αποτελεί άλλη μια σημαντική αλλαγή (Γωγάκου Μ. -Κουτζιάρη Α., 2012).

Οι αρμοδιότητες των δήμων στο πλαίσιο του προγράμματος Καλλικράτης περιλαμβάνουν εκείνες που σχετίζονται με την κοινωνική πρόνοια, την προστασία της δημόσιας υγείας, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό. Περιλαμβάνουν επίσης εκείνες που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής και την αποτελεσματική λειτουργία των πόλεων, καθώς και την κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη.

Θεσπίζεται επίσης ο Ελεγκτής Νομιμότητας, με πενταετή θητεία, ο οποίος διορίζεται ως προϊστάμενος καθεμιάς από τις αυτοτελείς υπηρεσίες εποπτείας των Ο.Τ.Α. (Σωτηρέλης Γ. - Ξηρός Θ., 2010).



Εικόνα 1.1: Διοικητική Διάρθρωση Προγράμματος Καλλικράτη, Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών, 2012

Η ριζική μεταρρύθμιση που επέφερε ο Καλλικράτης επικεντρώνεται σε δύο άξονες. Πρώτον, συντέλεσε στη γεωγραφική αναδιάρθρωση των Ο.Τ.Α πρώτου και δεύτερου βαθμού και στην αναβάθμιση των περιφερειών σε κεντρικές αυτοδιοικητικές μονάδες. Δεύτερον, επέδρασε στην ενίσχυση των αρχών της δοτής αρμοδιότητας και της επικουρικότητας, βάσει των οποίων καθορίζονται οι αρμοδιότητες των δήμων και των περιφερειών. Στόχος ήταν η θεσμική θωράκιση των τοπικών αρχών, καθώς και η ενίσχυση της οικονομικής και λειτουργικής τους ικανότητας.

Επιπλέον, με τον Καλλικράτη, στον άξονα «Κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη» του άρθρου 75 παρ. Ι του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, προστίθενται οι ακόλουθες αρμοδιότητες:

«...7. Η διενέργεια εκστρατειών εμβολιασμού και η εκτέλεσή τους. 8. Η τήρηση των κανόνων υγιεινής τόσο στα δημόσια όσο και στα ιδιωτικά σχολεία. 9. Η χορήγηση άδειας σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, ενώσεις ή εταιρείες να δημιουργούν και να λειτουργούν ιδρύματα για την ευημερία των παιδιών, καθώς και σε ιδιώτες. 10. Η εποπτεία επί των εγκαταστάσεων παιδικής πρόνοιας ιδιωτικού δικαίου (ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί) και η ευθύνη της λειτουργίας των εξοχικών κατοικιών για παιδιά. 11.

Εποπτεία φιλανθρωπικών οργανισμών και ιδρυμάτων, καθώς και έγκριση προϋπολογισμού, παρακολούθηση επιχορηγήσεων και έλεγχος επιχορηγήσεων για εταιρείες ιδιωτικού δικαίου με κοινωφελείς σκοπούς. 12. Η παροχή οικονομικής βοήθειας σε όσους είναι άστεγοι, η εκμίσθωση ακινήτων, ο έλεγχος διαφόρων κοινωνικών στεγαστικών δυσκολιών και η εφαρμογή κυρώσεων για παραβάσεις των σχετικών νόμων. 13. Η επιλογή των μελών των διοικητικών συμβουλίων, καθώς και η εποπτεία και ο έλεγχος του τρόπου λειτουργίας των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας και οικογενειακής εκπαίδευσης (όπως τα Κέντρα Παιδικής Μέριμνας, τα Κέντρα Παιδικής Μέριμνας, τα Κέντρα Παιδικής Μέριμνας, τα Κέντρα Παιδικής Μέριμνας, τα παραρτήματα του ΠΙΚΠΑ και του ΚΕΠΕΠ). 14. Ο διορισμός ιατρών για την εξέταση επαγγελματιών και μελών του προσωπικού των υγειονομικών μονάδων προκειμένου να τους χορηγηθούν βιβλιάρια υγείας. 15. Η έκδοση της Κάρτας Αναπηρίας σύμφωνα με την εισήγηση της αρμόδιας Επιτροπής Πιστοποίησης Αναπηρίας. 16. Η έκδοση πιστοποιητικών οικονομικής ανικανότητας. 17. Η καταβολή επιδομάτων σε τυφλούς, κωφάλαλους, κωφάλαλους, ανασφάλιστους παραπληγικούς, τετραπληγικούς και ακρωτηριασμένους, σε άτομα με νοητική υστέρηση που δεν μπορούν να εργαστούν, σε πάσχοντες από εγκεφαλική παράλυση (σπαστική), σε απροστάτευτους ανηλίκους, σε άτομα με αιμολυτική αναιμία και σε άτομα με βαριά αναπηρία, καθώς και σε άλλα άτομα που δικαιούνται παροχές κοινωνικής προστασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. δ.57/1973 (ΦΕΚ 149 Α), της σχετικής νομοθεσίας, καθώς και των οικείων κανονιστικών ρυθμίσεων. 18. Η απεριόριστη χρήση περιουσιακών στοιχείων για μη αμειβόμενους σκοπούς λόγω λάθους ή για άλλους νόμιμους λόγους. 19. Ταυτοποίηση των δικαιούχων στεγαστικής συνδρομής. 20. Η εκτέλεση πρωτοβουλιών δημόσιας υγείας που οργανώνονται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ή από άλλα Υπουργεία, των οποίων το κόστος καλύπτεται άμεσα από τον προϋπολογισμό του αντίστοιχου Υπουργείου, β) έκτακτες πρωτοβουλίες δημόσιας υγείας, οι οποίες εκτελούνται με έκτακτη χρηματοδότηση, γ) πρωτοβουλίες δημόσιας υγείας που χρηματοδοτούνται από κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 21. Λήψη αποφάσεων για την κοινωνική προστασία. 22. Η έκδοση αδειών για την κατασκευή και λειτουργία δημόσιων και ιδιωτικών παιδικών σταθμών. 23. Την έκδοση αδειών για φιλανθρωπικές αγορές, εράνους και λαχειοφόρους αγορές. 24. Η εφαρμογή δημοτικών υγειονομικών διατάξεων και η υιοθέτηση πρωτοβουλιών για τη δημόσια υγεία. 25. Η ενημέρωση του κοινού για θέματα δημόσιας υγείας. 26. Η έγκριση ιδιωτικών εγκαταστάσεων για τη φροντίδα ηλικιωμένων ή ατόμων με μόνιμες βλάβες. 27. Κυρώσεις για τους γιατρούς που πωλούν

φάρμακα χωρίς άδεια, καθώς και για τους γιατρούς και τους φαρμακοποιούς που έχουν στην κατοχή τους δείγματα φαρμάκων ή που τα πωλούν. 28. Τη δημιουργία ειδικών προγραμμάτων για την προστασία και ανάπτυξη της δημόσιας υγείας στις αντίστοιχες περιοχές τους, είτε αυτοτελώς είτε σε συνεργασία με τις οικείες περιφερειακές υπηρεσίες, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του άρθρου 14, παρ. 7, του Ν. 14 3172/2003 (ΦΕΚ 197 Α')...».

Όσον αφορά τον τομέα στ', ήτοι τον θεματικό άξονα «Εκπαίδευση, πολιτισμός και αθλητισμός», οι δήμοι είναι πλέον υπεύθυνοι για τα ακόλουθα καθήκοντα:

«13. Την εκτέλεση προγραμμάτων δια βίου μάθησης σύμφωνα με το σχετικό εθνικό και περιφερειακό σχεδιασμό και την ισχύουσα νομοθεσία. 14. Τη δημιουργία επιτροπής για να διαπιστωθεί αν ένα κομμάτι γης είναι κατάλληλο για την κατασκευή μιας αίθουσας διδασκαλίας, καθώς και για την επιλογή ενός κομματιού γης που θα χρησιμοποιηθεί για αίθουσα διδασκαλίας μετά την κατασκευή μιας κατάλληλης δομής. 15. Η αφαίρεση οικοπέδων για την ανέγερση σχολείων και τη στέγαση των ενοίκων των σχολείων. 16. Η εκμίσθωση ακινήτων για τη στέγαση δημόσιων σχολικών μονάδων, η στέγαση των σχολικών μονάδων αυτών, η συστέγαση αυτών και, σε περίπτωση συστέγασης, ο καθορισμός της αποκλειστικής χρήσης ορισμένων χώρων του σχολικού κτιρίου από κάθε σχολική μονάδα, καθώς και της κοινής χρήσης των υπόλοιπων χώρων και του ωραρίου λειτουργίας κάθε συστεγαζόμενης σχολικής μονάδας. 17. Σε συνεργασία με τη Σχολική Επιτροπή, το διδακτήριο διατίθεται για άλλες δημόσιες χρήσεις ή για τη φιλοξενία εκδηλώσεων κοινού ενδιαφέροντος. 18. Οι μαθητές των μουσικών και καλλιτεχνικών σχολείων σιτίζονται. 19. Εποπτεία και έλεγχος των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων. 20. Έγκριση της εγκατάστασης, μεταφοράς ή επισκευής κύριων, δευτερευουσών, συμπληρωματικών και παράλληλων τηλεφωνικών γραμμών στα σχολεία. 21. Τον προγραμματισμό παραστάσεων ή άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων για τους μαθητές, με τη σύμφωνη γνώμη της Σχολικής Επιτροπής. 22. Ο διορισμός και η παύση των διοικητών οργανισμών που χορηγούν υποτροφίες, υπό την προϋπόθεση ότι είναι σημαντικοί σε τοπικό επίπεδο. 23. Η έγκριση οποιασδήποτε μίσθωσης ιδιωτικού αυτοκινήτου για δημόσια χρήση, προκειμένου να ικανοποιηθούν εκπαιδευτικές ανάγκες για τη μεταφορά ατόμων και υλικών. 24. Τον καθορισμό της χρήσης των σχολείων από το κοινό σε περίπτωση που αυτά είναι κλειστά. 25. Τη διανομή χρημάτων στις σχολικές επιτροπές για τη συντήρηση και επισκευή των εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων. 26. Την

τιμωρία των γονέων και των κηδεμόνων που δεν εγγράφουν τα παιδιά τους στο σχολείο ή/και αγνοούν την τακτική φοίτησή τους, σύμφωνα με τους ήδη ισχύοντες νόμους. 27. Την ακύρωση των μαθημάτων εντός των διοικητικών ορίων του εν λόγω δήμου λόγω ακραίων συνθηκών ή επιδημικής ασθένειας....».

Καινοτομία αποτέλεσε η πρόβλεψη για την ίδρυση του θεσμού με την ονομασία «Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών» (άρθρο 78 ν. 3852/2010). Η δράση αυτή έχει ως κύριο στόχο την καταγραφή των μεταναστών που διαμένουν μόνιμα εντός του οικείου δήμου και τη χάραξη ολιστικών πολιτικών ένταξης αυτών στις τοπικές κοινωνίες.

Περαιτέρω, με το ν. 4071/2012 προβλέφθηκε και θεσμικά η προοπτική ίδρυσης Κοινωνικών Παντοπωλείων, τα οποία είχαν άτυπα ήδη κάνει την εμφάνισή τους από το 2009-2010, λόγω της εντονότατης οικονομικής κρίσης που ενέσκηψε στη χώρα μας.

Προφανής στόχος του θεσμού των Κοινωνικών Παντοπωλείων αποτελεί η παροχή τροφίμων και ενδυμάτων σε άπορους δημότες και κατοίκους εκάστου Δήμου και η διενέργεια συσσιτίων, ώστε να καλυφθούν βασικές βιοτικές ανάγκες.

Είναι ενδεικτικό της πολιτικής απόφασης για μεταφορά γενναίων και αποφασιστικών αρμοδιοτήτων από άλλους φορείς του Δημοσίου προς τους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού το γεγονός ότι για πρώτη φορά προβλέφθηκε στο άρθρο 97 του Σχεδίου Καλλικράτης η υποχρέωση των Δήμων να συνιστούν και να περιλαμβάνουν στον Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας, μεταξύ άλλων και υπηρεσιακή μονάδα άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής και Πολιτικών Ισότητας των Φύλων.

Στο Σχέδιο Καλλικράτης προβλεπόταν γενναία μεταφορά πόρων και προσωπικού προς τους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού, προκειμένου να καταστεί δυνατή η μεταφορά αρμοδιοτήτων στην πράξη. Εντούτοις, η αποκέντρωση πόρων και προσωπικού παρέμεινε εν πολλοίς κενό γράμμα.

3.3 Υπό το πρίσμα των διατάξεων του ν. 4555/2018 (Πρόγραμμα Κλεισθένης).

Μετά από σχεδόν δέκα χρόνια εφαρμογής του Προγράμματος Καλλικράτης, εκπονήθηκε το Σχέδιο Κλεισθένης 1 για την επαναξιολόγηση και βελτίωση των προβλέψεων του Προγράμματος Καλλικράτης. Ο πρώτος πυλώνας του Προγράμματος

περιλαμβάνει ρυθμίσεις για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση, την ταξινόμηση των δήμων με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαθέτουν και το εκλογικό σύστημα.

Στο πεδίο της Κοινωνικής Πολιτικής ο νόμος αυτός διευρύνει τις ήδη πολλές και σημαντικές αρμοδιότητες που είχαν απονεμηθεί στους Ο.Τ.Α α' βαθμού με τα προηγούμενα νομοθετήματα. Συνεπεία τούτου, οι Δήμοι σήμερα προσφέρουν πληθώρα προγραμμάτων κοινωνικών υπηρεσιών, πλέον των όσων αναφέρθηκαν ανωτέρω υπό στοιχεία 3.2 και συγκεκριμένα:

- Λειτουργία Δημοτικών Ιατρών και Δημοτικών/Κοινωνικών Φαρμακείων, σταθμών ψυχικής υγείας και απεξάρτησης από εξαρτησιογόνες ουσίες.
- Δημιουργία Κέντρων Αποκατάστασης και Αποθεραπείας για άτομα με ειδικές ανάγκες (ΚΕΔΕ, 2018).
- Πρόγραμμα επιχορήγησης θέσεων Εργονομικής Διευθέτησης του χώρου εργασίας για Άτομα με Αναπηρίες (ΑμεΑ) (Πάνου Φ., 2020).
- Τα Συμβουλευτικά Κέντρα για την εξάλειψη της έμφυλης και οικογενειακής βίας
- Τη δημιουργία Γραφείου Καταναλωτών και Αγορών χωρίς Μεσάζοντες
- Τη δημιουργία τράπεζας αίματος και τη διενέργεια εθελοντικών αιμοδοσιών.
- Επέκταση του Θεσμού «Βοήθεια στο Σπίτι», του θεσμού του «Κέντρου Κοινότητας» και των «Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης».
- Πολιτικές ένταξης Ρομά, παλιννοστούντων.
- Ίδρυση και λειτουργία Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Κοιν.Σ.Ε.Π.).
- Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης μέσω των ΚΕΚ με στόχο την ένταξη νέων επιστημόνων και μη ή γυναικών στην αγορά εργασίας. (Πάνου Φ., 2020)
- Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθησης για Διαπολιτισμική Εκπαίδευση ή Ειδική Αγωγή (Πάνου Φ., 2020).
- Επέκταση του θεσμού της δωρεάν φαρμακευτικής περίθαλψης ανασφάλιστων συμπολιτών μας.
- Λειτουργία ιματιοθήκης
- Πρόγραμμα δωρεάν μετακίνησης ΑΜΕΑ με οχήματα των Δήμων.

Σημαντική, περαιτέρω, υπήρξε η συμβολή των Δήμων κατά τη διάρκεια της υγειονομικής πανδημίας ένεκα της Covid-19 και της περιόδου λήψης μέτρων για την

αποφυγή και τον περιορισμό διάδοσης του κορονοϊού. Κατά την περίοδο αυτή εκπονήθηκαν διάφορα προγράμματα υποστήριξης δημοτών και κατοίκων των Δήμων. Ενδεικτικά υλοποιήθηκαν δράσεις έκτακτης παροχής τροφίμων και φαρμάκων, πραγματοποίησης αγορών και πληρωμών λογαριασμών, υποστήριξης μέσω τηλεφωνικού κέντρου, καθώς και επίλυσης/διεκπεραίωσης διαφόρων πρακτικών αναγκών.

- Δημιουργία Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης Παραβατικότητας.
- Παροχή κοινωνικής εργασίας
- Λειτουργία της Ομάδας Προστασίας Ανηλίκων (ΟΠΑ) του ν. 3961/2011 και υπ' αρ. 49540/4.5.2011(Β' 877) κοινής υπουργικής απόφασης, με αρμοδιότητα σε θέματα κακοποίησης ανηλίκων και καθήκον για την διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας, κατόπιν σχετικής εισαγγελικής παραγγελίας (Δήμος Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη. Ο.Ε.Υ, 2020).
- Εκπόνηση δράσεων για ευάλωτες ομάδες γυναικών και μονογονεϊκές οικογένειες με στόχο την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην εργασία.

Μετά και τον ν. 4555/2018, θα μπορούσε ευπρόσωπα να ισχυρισθεί κανείς ότι τόσο ο νομοθέτης όσο και το πολιτικό προσωπικό που υπηρετεί στους Ο.Τ.Α α' βαθμού της χώρας, υιοθέτησαν μια «ολιστική προσέγγιση ως μέθοδο εξυπηρέτησης των πολιτών και της αναδιοργάνωσης των κοινωνικών υπηρεσιών στην κατεύθυνση των ολοκληρωμένων υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας (*integrated services*)» (Στρατηγάκη Μ., 2021). Με τον τρόπο αυτό προσφέρθηκαν εναλλακτικά εργαλεία για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης κατά την περίοδο 2009-2020 και της υγειονομικής κρίσης κατά την περίοδο ετών 2020-2022.

3.4 Επιχορηγήσεις, πόροι και πάσης φύσεως έσοδα των Ο.Τ.Α Α' βαθμού

Η ιστορία και η δομή των εσόδων των τοπικών κυβερνήσεων αποτελούν σημαντικούς δείκτες της οικονομικής και, κατ' επέκταση, της πολιτικής τους αυτονομίας. Η ανάλυση των εσόδων της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι πιθανότατα η πιο αξιόπιστη μέθοδος περιγραφής της συνολικής κατάστασης της αποκέντρωσης για ένα κράτος. Η ποσότητα των εσόδων, η δυναμική τους, ιδίως σε σχέση με τις δαπάνες, η

δομή τους και η εξάρτησή τους από κεντρικούς πόρους μπορούν εύκολα να οδηγήσουν σε κρίσεις σχετικά με τις δυνατότητες και τις προκλήσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Τα έσοδα της τοπικής αυτοδιοίκησης διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες: κανονικά/τακτικά και έκτακτα/ασυνήθιστα. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει έσοδα από ακίνητη και κινητή περιουσία, ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα, λοιπά τέλη, δικαιώματα και υπηρεσίες, φόρους, εισφορές και επιχορηγήσεις για τρέχουσες δαπάνες. Η δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει το προϊόν από την εκποίηση κινητής και ακίνητης περιουσίας, έκτακτες επιχορηγήσεις για επενδύσεις, πρόστιμα, φόρους, τέλη, δωρεές, κληρονομίες, κληροδοσίες, κληροδοσίες, προσαυξήσεις και λοιπά έκτακτα έσοδα. (<https://www.ypes.gr/ota-a-vathmoy/>).

Επιπλέον, με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου μπορεί να επιβληθεί εισφορά ή φόρος για την εκτέλεση πρωτοβουλιών που συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη.

Ως προς την χρηματοδότηση των δράσεων κοινωνικής πολιτικής που εκτελούνται από τους Ο.Τ.Α, αυτή βασίζεται κυρίως σε επιχορηγήσεις Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, όπως το ΕΣΠΑ, το ΕΤΠΑ, το ΤΕΒΑ και διάφορα Επιχειρησιακά και Περιφερειακά Προγράμματα Στήριξης.

Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα και άλλοι πόροι προερχόμενοι από την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούν κύριο πυλώνα χρηματοδότησης της κοινωνικής πολιτικής στην Ελλάδα

Όπως επισημαίνουν οι Σκαμνάκης και Χαρδάς, «σημαντικό τμήμα της τοπικής κοινωνικής πολιτικής υποστηρίζεται από τους πόρους των Διαρθρωτικών Ταμείων όπως αυτοί εξειδικεύονται από τα διάφορα εθνικά Επιχειρησιακά Προγράμματα. Οι πόροι αυτοί δεν κατευθύνονται στο σύνολό τους προς τους ΟΤΑ αλλά σε οργανισμούς που βρίσκονται σε οργανική σχέση με τους δήμους. Στην απορρόφησή τους συμβάλλουν και άλλοι οργανισμοί και οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας με έμφαση και πλαίσιο αναφοράς το τοπικό επίπεδο» (Σκαμνάκης Χ.-Χαρδάς Α., 2017).

Από τα έσοδα που συρρέουν στα ταμεία των Ο.Τ.Α α' βαθμού από την Κεντρική Διοίκηση, οφείλουμε να αναφέρουμε τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους

(ΚΑΠ), τη Σ.Α.Τ.Α, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), τις ειδικές επιχορηγήσεις που προβλέπονται ανά διαστήματα, διάφορα προγράμματα, όπως π.χ το πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ» κ.α. (Χλέπας Ν. – Κ., 2014).

Τέλος προβλέπονται πόροι από το πρόγραμμα του «Πράσινου Ταμείου» για τη χρηματοδότηση έργων με περιβαλλοντικό αποτύπωμα στις τοπικές κοινωνίες. (ΚΕΔΕ, 2015).

Τα προβλήματα υποχρηματοδότησης των Ο.Τ.Α επισημαίνονται διαρκώς από τους θεσμικούς φορείς, όπως η Κ.Ε.Δ.Ε, εντοπιζόμενα κυρίως *«κατά τα έτη της δημοσιονομικής προσαρμογής, οπότε και οι Ο.Τ.Α υπέστησαν τις μεγαλύτερες μειώσεις από οποιονδήποτε άλλο φορέα της Γενικής Κυβέρνησης, οπότε και οι μειώσεις των κρατικών επιχορηγήσεων (ΚΑΠ) προς τους Δήμους από το 2009 μέχρι το 2016 υπερέβησαν το 60%, ενώ σημαντικοί πόροι των Δήμων έχουν μεταφερθεί τα τελευταία χρόνια στην Κεντρική Κυβέρνηση (φόρος ζύθου, πετρελαιοειδή, τέλη παραχωρησιούχων Δημοσίου κλπ)»* (ΚΕΔΕ, 2018). Το οικονομικό πρόβλημα επιτείνεται από τη μη απόδοση των παρακρατηθέντων πόρων εκ μέρους της κεντρικής διοίκησης.

Ενδεικτικά αναφέρεται από την ΚΕΔΕ ότι *«το 2017 περικόπηκαν και το 2018 δεν προβλέπονται στον Κρατικό Προϋπολογισμό 214 εκατ. €, που προέρχονται από την μη απόδοση των παρακρατηθέντων πόρων».* (ΚΕΔΕ, 2018).

Βάσει των ανωτέρω, λίαν προσφάτως, η ΚΕΔΕ, στο *«Κείμενο συμπερασμάτων Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδος, Θεσσαλονίκη 2021»* κατέληξε ότι, μεταξύ άλλων απαιτείται:

-«αύξηση των πόρων που καταβάλλονται μέσω των ΚΑΠ στους Δήμους, στο ύψος που προβλέπει η ισχύουσα νομοθεσία, προκειμένου να καλύπτεται το σύνολο των λειτουργικών τους αναγκών.

-σταδιακή απόδοση στους Δήμους, την ΚΕΔΕ και τις ΠΕΔ, των παρακρατηθέντων πόρων από προηγούμενα έτη.

-Λήψη μέτρων στήριξης των Δήμων και των ΔΕΥΑ , λόγω της αύξησης του κόστους ενέργειας, ώστε να μην επιβαρύνει το λειτουργικό τους κόστος, για να μην μετακυλιστεί στους πολίτες».

Ως προς τις δαπάνες των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κρίσιμος καθίσταται ο ρόλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, στο οποίο ανατίθεται η αρμοδιότητα επίβλεψης και ελέγχου των κρατικών δαπανών, τόσο των δημοσίων όσο και των δημοτικών.

Κεφάλαιο 4: Ερευνητικά Ερωτήματα και Μεθοδολογία Έρευνας της εργασίας

4.1 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Η συγκεκριμένη εργασία αποσκοπεί στην παράθεση των αρμοδιοτήτων των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής, στην διακρίβωση των κοινωνικών υπηρεσιών που κατά νόμον τους έχει ανατεθεί η παροχή από την Κεντρική Διοίκηση και στον εντοπισμό των αλλαγών που συντελέστηκαν σε σχέση με τις αρμοδιότητες και τους πόρους μετά την ισχύ των ν. 3852/2010 και 4555/2018. Περαιτέρω, το θέμα πραγματεύεται την καταγραφή της εμπειρίας εφαρμογής κατά την περίοδο 2011- 2022 και την ανάδειξη του κρίσιμου κοινωνικού ρόλου των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού κατά την ως άνω περίοδο (οικονομική κρίση, κοινωνική κρίση και υγειονομική πανδημία), μέσα από τη μελέτη της Διεύθυνσης Κοινωνικών Υπηρεσιών του ενοποιημένου Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη.

Έτσι, τα ερευνητικά ερωτήματα διατυπώνονται ως εξής:

A) Η διερεύνηση και η καταγραφή των αρμοδιοτήτων που έχουν ανατεθεί στους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού στο πεδίο της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών στους δημότες και κατοίκους, κατά το χρονικό διάστημα 2010-2022, μετά την νομοθετική αλλαγή που επήλθε με τον Καλλικράτη και τον Κλεισθένη, όπως αυτές έτυχαν εφαρμογής στον ενοποιημένο Δήμο Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη.

B) Μέσω της έρευνας αυτής και μέσω της υπερδεκαετούς εμπειρίας εφαρμογής των νομοθετικών προβλέψεων των ν. 3852/2010 και 4555/2018 στο Δήμο Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη στο πεδίο των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών, θα επισημανθούν:

- i.- οι αστοχίες, σφάλματα και παραλείψεις του θεσμικού/νομοθετικού πλαισίου,
- ii.-ο βαθμός εφαρμογής των νομοθετικών προβλέψεων στην πράξη,

iii.- οι αδυναμίες που παρουσιάζουν οι Ο.Τ.Α α΄ βαθμού σε οικονομικούς πόρους, ανθρώπινο στελεχιακό δυναμικό και υλικοτεχνική υποδομή για την πλήρη παροχή των προβλεπόμενων κοινωνικών υπηρεσιών,

iv.- ο κρίσιμος κοινωνικός ρόλος των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού κατά την περίοδο 2011-2021 (οικονομική κρίση και πανδημία) για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, προκειμένου, από το απόσταγμα της εμπειρίας της περιόδου 2011-2022, να αναζητηθούν πολιτικές και πρακτικές βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών και διόρθωσης δυσλειτουργιών και παθογενειών.

4.2 Μεθοδολογία έρευνας

Αναφορικά με τη μεθοδολογία, χρησιμοποιείται υλικό που συγκεντρώθηκε από συνεντεύξεις με επιλεγμένα πρόσωπα (την Γενική Γραμματέα του Δήμου, την Αντιδήμαρχο Κοινωνικών Υπηρεσιών, τον Αντιδήμαρχο Προσχολικής Ηλικίας, τον Αντιδήμαρχο Τρίτης Ηλικίας, τη Διευθύντρια Κοινωνικών Υπηρεσιών, από Κοινωνική Λειτουργό του Δήμου). Με τον τρόπο αυτό συγκεντρώνεται πρωτογενές υλικό και κρίσιμα στοιχεία από την εμπειρία στελεχών της Αυτοδιοίκησης και υπηρεσιακών παραγόντων για τον τρόπο λειτουργίας και των ρόλο των κοινωνικών υπηρεσιών στο Δήμο Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη υπό το φως των νομοθετικών μεταβολών του 2010 και 2018.

Οι συνεντεύξεις ελήφθησαν τους μήνες Δεκέμβριο 2022 και Ιανουάριο 2023, στους χώρους εργασίας ενός εκάστου των συνεντευξιαζόμενων.

Επιλέχθηκε η χρήση μαγνητοφώνου για την καταγραφή των ερωτήσεων και των απαντήσεων, αφού πρώτα είχαν σταλεί οι ερωτήσεις στα υπηρεσιακά e-mail των προσώπων, προς ενημέρωσή τους και έγκριση των ερωτήσεων. Άπαντες είχαν ενημερωθεί για την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων κατά τις διατάξεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ 2016/679) και του νόμου 4624/2019 για το σκοπό της εκπόνησης της παρούσας εργασίας και την δημοσίευση της στο ηλεκτρονικό αποθετήριο που τηρεί το Πανεπιστήμιο και έχουν ανεπιφύλακτα συναινέσει σε αυτήν εγγράφως, σε ειδική φόρμα ενημέρωσης και συγκατάθεσης. Αντίγραφα των εντύπων συναίνεσης τηρείται στο αρχείο του συντάξαντος την παρούσα.

Ουδείς εκ των προσώπων που παραχώρησαν συνέντευξη αντιτάχθηκε στη μεθοδολογία αυτή.

Επίσης, παρατίθενται στατιστικά στοιχεία από τη Διεύθυνση Κοινωνικών Υπηρεσιών σε σχέση με τα διαθέσιμα προγράμματα για τα έτη 2017-2021. Τέλος, προβλέπεται βιβλιογραφική αναφορά διαφόρων πηγών (έντυπη και ηλεκτρονική βιβλιογραφία, συνεντεύξεις, άρθρα και λοιπές δημοσιεύσεις σε σχέση με το θέμα της εργασίας).

Κεφάλαιο 5: Μελέτη Περίπτωσης: Δήμος Νίκαιας- Αγίου Ιωάννη Ρέντη

5.1 Η πρόβλεψη του Επιχειρησιακού Σχεδίου και του Στρατηγικού Σχεδιασμού του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη αναφορικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες για τα έτη 2020-2023

5.1.1 Το εξωτερικό περιβάλλον του Δήμου

Ο Δήμος Νίκαιας – Αγ. Ιωάννη Ρέντη είναι από τους μεγαλύτερους Δήμους της Περιφέρειας Αττικής και έχει έκταση 12.251 στρεμμάτων (Δήμος Νίκαιας- Αγ. Ι. Ρέντη, 2021). Ανήκει στο γεωγραφικό διαμέρισμα Στερεάς Ελλάδας συγκεκριμένα στο Νομό Αττικής. Κείται στη νοτιοδυτική περιοχή του Πολεοδομικού Συγκροτήματος της Αθήνας και είναι ένας από τους πέντε δήμους ο οποίος μαζί με το Δήμο Πειραιά, το Δήμο Κορυδαλλού, το Δήμο Κερατσινίου - Δραπετσώνας και το Δήμο Περάματος, αποτελούν την Περιφερειακή Ενότητα Πειραιά. Διοικητικά υπάγεται στην Περιφέρεια Αττικής, ενώ βρίσκεται σε κομβική θέση μεταξύ της Αθήνας και του λιμανιού του Πειραιά (<https://nikaia-rentis.gov.gr>).

Σύμφωνα με τον ν. 3852/2010, αποτελεί έναν από τους 332 Δήμους της χώρας, και προέρχεται από την συνένωση των τέως Δήμων Νίκαιας και Αγίου Ιωάννη Ρέντη. Ο τέως Δήμος Νίκαιας συστάθηκε το 1933 ως Δήμος, ενώ ο τέως Δήμος Αγ. Ιωάννη Ρέντη το 1925 ως κοινότητα. Έδρα του Δήμου είναι η πόλη της Νίκαιας.

Με βάση την κατηγοριοποίηση των Δήμων, σύμφωνα με το Ν. 4555/2018 («Κλεισθένης»), ο Δήμος Νίκαιας – Αγ. Ιωάννη Ρέντη που έχει μόνιμο πληθυσμό 105.430 κατοίκους, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της απογραφής του 2011, είναι ο πέμπτος μεγαλύτερος Δήμος της Αττικής και ο δέκατος τρίτος όλης της Ελλάδας από άποψη πληθυσμού (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2011).

5.1.2 Οι προβλέψεις του Στρατηγικού Σχεδιασμού 2020-2023 αναφορικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου.

Στην Ενότητα 1 του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Δήμου για τα έτη 2020-2023, ήτοι στον Στρατηγικό Σχεδιασμό, υφίσταται εκτενής αναφορά για τις δράσεις που προβλέπονται στον τομέα των Κοινωνικών Υπηρεσιών του Δήμου και πραγματοποιούνται από την Κοινωνική Υπηρεσία.

Δεδομένης της κλιμάκωσης των αναγκών του πληθυσμού ως αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης κοινωνικοοικονομικής κρίσης ήδη από το 2010 και εντεύθεν, η Διεύθυνση Κοινωνικών Υπηρεσιών του Δήμου ανταποκρίθηκε άμεσα και υπεύθυνα στα ζητήματα που αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία. Επικεντρώθηκε ιδίως σε αυτά που αφορούν τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, στο πλαίσιο της εντολής και των δυνατοτήτων της.

Προκειμένου να βελτιώσει σημαντικά τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων, δημιούργησε δραστηριότητες και προγράμματα κάνοντας πράξη την κοινωνική πολιτική του Δήμου και αξιοποιώντας όλους τους μηχανισμούς κοινωνικής προστασίας.

Με τη βοήθεια του προσωπικού, της διοίκησης, ενός δικτύου εθελοντών και μελών της τοπικής και ευρύτερης κοινωνίας, το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών ανταποκρίθηκε στην εκτέλεση των καθηκόντων του με ευαισθησία, επάρκεια και υπευθυνότητα.

Οι δράσεις των προηγούμενων ετών αποτυπώθηκαν στα κείμενα του Στρατηγικού και Επιχειρησιακού Σχεδιασμού για την τριετία 2020-2023, Παράλληλα, τέθηκαν και νέοι στρατηγικοί στόχοι.

Αμέσως παρακάτω παρατίθενται σε τίτλους οι σημαντικότερες δράσεις που προβλέπονται και υλοποιούνται από την Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου. Ακολουθεί

ένας σύντομος σχολιασμός και παράθεση στατιστικών στοιχείων. Τα ως άνω στοιχεία ληφθεί από ίδια στατιστικά του Δήμου Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη Ρέντη, τα οποία εγχείρισε η Διεύθυνση Κοινωνικών Υπηρεσιών, καθώς και από την ίδια την Ενότητα 1 που αφορά τον Στρατηγικό Σχεδιασμό.

-Υπηρεσίες Κοινωνικής Εργασίας και Συμβουλευτικής Υποστήριξης ατόμου, οικογένειας και ομάδας

Ο Τομέας Κοινωνικής Εργασίας στο πλαίσιο εφαρμογής των μεθόδων Κοινωνικής Εργασίας, παρέχει στήριξη σε άτομα και οικογένειες που χρήζουν βοήθειας εξαιτίας κοινωνικών, συναισθηματικών και οικονομικών δυσκολιών. Σύμφωνα με τα παραπάνω παρατηρούμε ότι κατά το έτος 2019 παρουσιάζεται αύξηση των αιτημάτων παλαιών περιστατικών. Η αύξηση αυτή αποτυπώνει την γνώση των πολιτών με τους οποίους η κοινωνική υπηρεσία συνεργάστηκε στο παρελθόν, σχετικά με το που μπορούν να απευθυνθούν για να ζητήσουν κάθε είδους βοήθεια. Αναφορικά με την πραγματοποίηση συνεντεύξεων στην υπηρεσία και των επισκέψεων κατ' οίκον κατά το έτος 2020 παρουσιάζεται αισθητή μείωση περίπου στο 50%. Η μείωση αυτή αποδίδεται στους περιορισμούς μετακινήσεων λόγω εφαρμογής έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση και την πρόληψη της διάδοσης του covid-19 στα πλαίσια της πανδημίας.

- Συμβουλευτική – Ψυχολογική Υποστήριξη - Ψυχοθεραπεία

Κύριο μέσο της ψυχοθεραπευτικής και συμβουλευτικής διαδικασίας είναι οι ατομικές ωριαίες συνεδρίες. Τα αιτήματα αφορούν τις εξής κατηγορίες: συμβουλευτική εφήβων - γονέων - ζεύγους, ψυχιατρικά (φοβίες, κατάθλιψη, αγχώδης διαταραχή, κρίσεις πανικού), διαχείριση πένθους. Περιστατικά που δεν εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της υπηρεσίας παραπέμπονται στις αρμόδιες υπηρεσίες.

Οι ψυχολόγοι του τμήματος αυτό το διάστημα συμμετείχαν στην παραλαβή αιτημάτων στο πλαίσιο του προγράμματος υποστήριξης των κατοίκων του Δήμου κατά τη διάρκεια λήψης μέτρων αποφυγής και περιορισμού διάδοσης του κορωνοϊού – covid19.

-Προώθηση στην Απασχόληση

Το πρόγραμμα συμβουλευτικής σταδιοδρομίας απευθύνεται σε άνεργους κατοίκους του Δήμου. Στόχος του προγράμματος είναι η ενδυνάμωση των άνεργων τόσο σε ψυχολογικό - συναισθηματικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο κατά τη διαδικασία της αναζήτησης εργασίας. Αναλύοντας τους δείκτες των τελευταίων ετών παρατηρούμε τα εξής:

- i) Ο συνολικός αριθμός των ωριαίων συνεδριών διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα, με μια ελαφρά πτώση σε ποσοστό 1,8%.
- ii) Σημαντική μείωση, σχεδόν 33%, υπήρξε στον αριθμό των ενημερώσεων που έλαβαν οι συμβουλευόμενοι το 2020 σε σχέση με το 2019.
- iii) Αξιοσημείωτη είναι η αλματώδης αύξηση του αριθμού των αιτήσεων που υποβλήθηκαν σε ηλεκτρονική μορφή που άγγιξε το 480%.

-Κέντρο Κοινότητας

Η λειτουργία της Δομής «Κέντρο Κοινότητας Δήμου Νίκαιας – Αγίου Ι. Ρέντη» ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2017, ως Πράξης ενταγμένης στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “ΑΤΤΙΚΗ” 2014 – 2020, Άξονας προτεραιότητας (09), συγχρηματοδοτούμενης από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. (<http://www.esfhellas.gr/el/Pages/koinotita.aspx>, <https://www.kentrakoinotitas.gr>). Ως δομή λειτουργεί συμπληρωματικά με το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών του Δήμου με στόχο την ενημέρωση και υποστήριξη πολιτών για παροχές κοινωνικής προστασίας που πιθανά δικαιούνται (επιδόματα, συντάξεις, προνοιακά προγράμματα και κοινωνικές δομές στήριξης) (<https://www.espa.gr/el/pages/BestPracticesFS.aspx?item=1224>).

Το έτος 2019 υποβλήθηκαν - ολοκληρώθηκαν 3701 αιτήσεις ωφελουμένων από το Κέντρο Κοινότητας.

-Επιδόματα

Μέσω υπηρεσιών του Δήμου υποβάλλονται αιτήσεις πολιτών που δικαιούνται τα κάτωθι επιδόματα:

Α. Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (Κ.Ε.Α)

Β. Επίδομα Στέγασης

Γ. Προνοιακό Επίδομα για Άτομα με Αναπηρία. Από 1/1/2019, η αρμοδιότητα χορήγησης προνοιακών επιδομάτων για τα άτομα με αναπηρία ανατέθηκε στον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) (ΦΕΚ 5855/Β/28-12-2018). Στο Κέντρο Κοινότητας ανατέθηκε η αρμοδιότητα της ηλεκτρονικής υποβολής των αιτήσεων των δικαιούχων.

-Κοινωνικό Φαρμακείο

Τον Μάρτιο του 2018 ξεκίνησε η λειτουργία της Δομής: «Κοινωνικό Φαρμακείο Δήμου Νίκαιας – Αγίου Ι. Ρέντη». Η Πράξη είναι ενταγμένη στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “ΑΤΤΙΚΗ” 2014 – 2020, Άξονας προτεραιότητας (09) και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Αφορά στην παροχή σε σταθερή και τακτική βάση δωρεάν φαρμάκων, υγειονομικού υλικού και παραφαρμακευτικών προϊόντων σε ωφελούμενα άτομα που τα έχουν ανάγκη και διαπιστωμένα κινδυνεύουν λόγω οικονομικής αδυναμίας να μη λάβουν την αναγκαία για την υγεία τους θεραπεία. Από τα στοιχεία των ετών 2018, 2019 και 2020 παρατηρούνται τα εξής: Το σύνολο των ωφελουμένων τα τελευταία έτη έχει αυξηθεί κατά 13,7%. Σημαντική αύξηση παρουσιάζουν οι δωρεές που προσέφερε το Κοινωνικό Φαρμακείο προς άλλους φορείς (290%), καθώς και ο αριθμός των διατιθέμενων φαρμάκων (28,1%).

-Δημοτικά Ιατρεία

Το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών οργάνωσε και λειτουργεί Δημοτικά Ιατρεία που καλύπτουν την πρόληψη και πρωτοβάθμια περίθαλψη απόρων και ανασφάλιστων κατοίκων του Δήμου. Η λειτουργία των Δημοτικών Ιατρείων παρέχει τις εξής ειδικότητες Ιατρών: Διατροφολόγος, Καρδιολόγος, Ενδοκρινολόγος, Πνευμονολόγος, Ορθοπαιδικός, Δερματολόγος, Οδοντίατρος, Παιδίατρος, ΩΡΛ, Ουρολόγος, Λογοθεραπευτής.

-Δωρεάν Φαρμακευτική Περίθαλψη Ανασφάλιστων

Από την 01/08/2016 ξεκίνησε η εφαρμογή της παροχής δωρεάν φαρμακευτικής περίθαλψης σε ανασφάλιστους (υπ' αρ. (γ) ΓΠ/οικ.25132 Κ.Υ.Α (ΦΕΚ 908/2016 τ. Β'). Το 2019 κατατέθηκαν 335 αιτήσεις για παροχή δωρεάν φαρμακευτικής περίθαλψης και εκδόθηκαν 373 εγκριτικές αποφάσεις (συμπεριλαμβανομένων και των προστατευόμενων μελών) και 1 απορριπτική απόφαση.

-Βοήθεια στο σπίτι

Το πρόγραμμα "Βοήθεια στο Σπίτι", χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Εσωτερικών, μετά την υπογραφή της Προγραμματικής Σύμβασης μεταξύ αυτού και της Ελληνικής Εταιρείας Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) Α.Ε. σύμφωνα με το άρθρου 229 παρ. 2 του ν. 4635/2019 (ΦΕΚ Α' 167 / 30.10.2019). Το ως άνω πρόγραμμα παρέχει υπηρεσίες: α) υποστηρικτικής κοινωνικής εργασίας οικογένειας και ψυχοκοινωνική στήριξη, β) κατ' οίκον νοσηλείας - ραντεβού και μεταφοράς σε νοσηλευτικά ιδρύματα και γ) οικογενειακής βοήθεια, στοχευμένες σε πολίτες άνω των 65 ετών με σοβαρά προβλήματα υγείας, καθώς και σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Τα τελευταία έτη παρατηρείται αύξηση του αριθμού των νέων περιστατικών που εντάσσονται στο πρόγραμμα και του αριθμού των επισκέψεων κατ' οίκον κοινωνικού λειτουργού, νοσηλευτών, οικιακών βοηθών. Περαιτέρω, επεκτείνεται ο συνολικός αριθμός των περιστατικών που ωφελούνται από την δράση και που σιτίζονται. Γενεσιουργός αιτία των ανωτέρω μεταβολών αποτελεί η αύξηση των ατόμων που ζητούν υποστήριξη από το πρόγραμμα λόγω οικονομικής ένδειας, προσωπικής και σωματικής ανικανότητας ή ανυπαρξίας υποστηρικτικού οικογενειακού περιβάλλοντος. Σημαντικό ρόλο έχουν διαδραματίσει και οι συνέπειες της υγειονομικής κρίσης και των μέτρων που επιβλήθηκαν λόγω της εμφάνισης του ιού covid-19.

-Διανομή Τροφίμων

Η Κοινωνική Υπηρεσία για την ενίσχυση των ευπαθών κοινωνικών ομάδων του Δήμου σε τρόφιμα υλοποιεί δύο προγράμματα: Α) Το «Πρόγραμμα Διανομής Τροφίμων» (Π.Δ.Τ), αποτελεί πρόγραμμα του Δήμου και υλοποιείται εξ ολοκλήρου από το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών, Β) Το «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής» από το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους (ΤΕΒΑ). Το πεδίο εφαρμογής του ΤΕΒΑ εξειδικεύεται στην Ελλάδα μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής (ΕΠΙ).

-Ιματιοθήκη

Δικαιούχοι παροχής ιματισμού είναι οι ωφελούμενοι του Προγράμματος Διανομής Τροφίμων καθώς και οι ωφελούμενοι του Προγράμματος «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης». Το έτος 2019 έγινε παροχή ιματισμού 162 φορές σε 39 ωφελούμενους. Το έτος 2020 η ιματιοθήκη ουσιαστικά δεν λειτούργησε λόγω των λήψης μέτρων αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης του κορωνοϊού covid-19.

- Μετακίνηση ΑΜΕΑ

Από το ειδικά διαμορφωμένο όχημα για τη μετακίνηση ατόμων με κινητικά προβλήματα πραγματοποιήθηκαν το 2019, 960 δρομολόγια περίπου, εκ των οποίων τα 700 δρομολόγια έγιναν με χρήση ράμπας για αναπηρικό αμαξίδιο. Οι δικαιούχοι χρήσης του εν λόγω οχήματος εξυπηρετήθηκαν για μετακινήσεις στην εργασία. Οι μετακινήσεις μειώθηκαν κυρίως λόγω covid-19.

Έτι περαιτέρω, στο πεδίο άσκησης κοινωνικής πολιτικής ανήκει η ευθύνη ίδρυσης και λειτουργίας των βρεφικών και νηπιακών σταθμών, όπως και των Κ.Α.Π.Η του Δήμου.

Στο Δήμο λειτουργούν συνολικά 5 βρεφικοί σταθμοί στις δύο Δημοτικές Ενότητες και 11 νηπιακοί σταθμοί. Παράλληλα λειτουργούν και 11 ΚΑΠΗ (ίδια στατιστικά στοιχεία, προερχόμενα από το Δήμο Νίκαια-Αγίου Ιωάννη Ρέντη).

Ακολουθούν οι δράσεις εθελοντισμού για την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας, με κυρίαρχη αυτής της εθελοντικής αιμοδοσίας. Η δράση αυτή έχει καταστεί θεσμός στην τοπική κοινωνία της Νίκαιας και του Αγίου Ιωάννη Ρέντη.

Για τους αστέγους, από το Δήμο λαμβάνεται ειδική μέριμνα που συνίσταται στην παραπομπή των αιτούντων στέγη σε κοινωνικούς ξενώνες, σε ξενώνες ΜΚΟ, σε ξενώνες της εκκλησίας ή άλλων Δήμων, καθώς δεν λειτουργούν δημοτικοί ξενώνες.

Στα πλαίσια αυτά, ο Δήμος με τον Όμιλο για την UNESCO Πειραιώς και Νήσων, με χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενους πόρους του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής - ΕΣΠΑ 2014 – 2020, λειτουργεί τα Ανοιχτά Κέντρα Ημέρας Αστέρων (ΑΚΗΑ) Νικαίας - Αγ. Ι. Ρέντη.

Ταυτόχρονα λειτουργεί και κοινωνικό Παντοπωλείο και κοινωνικό συσσίτιο.

Τέλος, για τους μαθητές λειτουργούν κατά τους θερινές μήνες Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ), για τους ενήλικους Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κέντρο Διά Βίου Μάθησης), ενώ διοργανώνονται σεμινάρια, συνέδρια και άλλες ανάλογες δραστηριότητες από το Λαϊκό Πανεπιστήμιο.

5.1.3 Οι προβλέψεις του Επιχειρησιακού Σχεδίου 2020-2023 αναφορικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου

Στον Επιχειρησιακό Σχεδιασμό του Δήμου αποτυπώνονται και εξειδικεύονται οι Δράσεις ανά Άξονα, Μέτρο και Στόχο. Το Σχέδιο αυτό επιδιώκει να αποτελέσει το βασικό κινητήριο μοχλό ανάπτυξης του Δήμου για την τριετία που διανύουμε.

Η κοινωνική πολιτική εντάσσεται στον Άξονα Προτεραιότητας 2 του ως άνω σχεδίου, μαζί με τις θεματικές της Υγείας, της Παιδείας, του Πολιτισμού και του Αθλητισμού.

Περαιτέρω, οι στρατηγικοί στόχοι αναφορικά με την κοινωνική πολιτική εξειδικεύονται στο Μέτρο 2.1 (Κοινωνική Μέριμνα και Αλληλεγγύη) και στο μέτρο 2.5 αναφορικά με την ισότητα των φύλων, τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.α

Ακόμη, ο Άξονας Προτεραιότητας 3 του ως άνω σχεδίου αφορά τις θεματικές της Τοπικής Οικονομίας και Απασχόλησης, όπως εξειδικεύονται στο Μέτρο 3.1 σε σχέση με τις πολιτικές για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την απασχόληση του ανθρώπινου δυναμικού. (Δήμος Νίκαιας- Αγ. Ι. Ρέντη, 2021)

Κατωτέρω παρατίθενται οι σχετικοί πίνακες σε σχέση με την κοινωνική πολιτική. Ο πρώτος πίνακας αφορά γενικά τους άξονες προτεραιότητας και τα Μέτρα.

Οι επόμενοι πίνακες εξειδικεύουν τα μέτρα με συγκεκριμένους στόχους, όπως συμπεριλήφθηκαν στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου για τα έτη 2020-2023.

Άξονας Προτεραιότητας 2:
Κοινωνική Πολιτική, Υγεία, Παιδεία, Πολιτισμός & Αθλητισμός

ΜΕΤΡΟ	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ
Μέτρο 2.1: Υγεία –Κοινωνική Μέριμνα & Αλληλεγγύη	2.1.1. Βελτίωση του επιπέδου παροχής υπηρεσιών υγείας
	2.1.2. Προώθηση υπηρεσιών πρόληψης και προαγωγής της υγείας σε όλους της δημότες
	2.1.3. Ανάπτυξη δομών – υπηρεσιών για την καταπολέμηση της ανθρωπιστικής κρίσης
	2.1.4. Ενίσχυση κοινωνικής αλληλεγγύης και προώθηση δράσεων ευαισθητοποίησης των δημοτών
Μέτρο 2.2: Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση	2.2.1. Βελτίωση και συντήρηση υποδομών εκπαίδευσης
	2.2.2 Ενίσχυση των δράσεων εκπαίδευσης και κατάρτισης πολιτών – Προώθηση της δια βίου μάθησης
	2.2.3. Εκσυγχρονισμός της μαθησιακής διαδικασίας
Μέτρο 2.3: Πολιτισμός	2.3.1. Αναβάθμιση πολιτιστικών υποδομών
	2.3.2. Ενίσχυση του πολιτιστικού στοιχείου στους δημότες
Μέτρο 2.4: Αθλητισμός	2.4.1. Βελτίωση και επέκταση των αθλητικών υποδομών
	2.4.2. Προώθηση του μαζικού αθλητισμού
	2.4.3. Βελτίωση ποιότητας υπηρεσιών της της αθλούμενους
Μέτρο 2.5: Ισότητα των φύλλων- Ανθρώπινα Δικαιώματα	2.5.1. Δράσεις ευαισθητοποίησης των δημοτών (ιδιαίτερα της νεολαίας) για θέματα ρατσισμού, bullying, ισότητας των φύλλων
	2.5.2. Σύσταση και ενεργοποίηση Δημοτικής Επιτροπής Ισότητας των Φύλλων

ΠΙΝΑΚΑΣ: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΔΡΑΣΗ	ΕΙΔΟΣ ΔΡΑΣΗΣ	ΝΕΑ / ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ (Ν/Σ)	ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ	ΑΡΜΟΔΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (€) - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΑΝΑ ΕΤΟΣ					ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ
					ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	2020	2021	2022	2023	
a/a	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ									

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Κοινωνική Πολιτική, Υγεία, Παιδεία, Πολιτισμός & Αθλητισμός

Μέτρο 2.1: Υγεία -Κοινωνική Μέριμνα & Αλληλεγγύη

ΣΤΟΧΟΣ 2.1.1. Βελτίωση του επιπέδου παροχής υπηρεσιών υγείας σε όλους τους δημότες

1	Κοινωνική προστασία σε πληγέντες από φυσικές καταστροφές	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	Σ	A	Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕ ΙΔΙΑ ΜΕΣΑ
2	Προμήθεια υγειονομικού και φαρμακευτικού εξοπλισμού	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ	N	A	Δ/ΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ, ΙΣΟΤΗΤΑΣ & ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	20.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	ΙΔΙΟΙ ΠΟΡΟΙ

ΣΤΟΧΟΣ 2.1.2. Ανάπτυξη δομών - υπηρεσιών για την καταπολέμηση της ανθρωπιστικής κρίσης

1	Ανάπτυξη – Αναβάθμιση στοχευμένων κοινωνικών υποδομών Δήμου	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	Σ	A	Δ/ΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ, ΙΣΟΤΗΤΑΣ & ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	94.426,00	0,00	94.426,00	0,00	0,00	ΕΣΠΑ
2	Δαπάνες Νέων υποδομών "ΚΕΝΤΡΟΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ"	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	Σ	A	Δ/ΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ, ΙΣΟΤΗΤΑΣ & ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	224.581,04	56.145,26	56.145,26	56.145,26	56.145,26	ΕΣΠΑ
3	Δαπάνες για την υλοποίηση του προγράμματος "ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟ"	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	Σ	A	Δ/ΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ, ΙΣΟΤΗΤΑΣ & ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	103.604,48	25.901,12	25.901,12	25.901,12	25.901,12	ΕΣΠΑ

4	Λειτουργία συσσιτίων	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ	Σ	A	Δ/ΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ, ΙΣΟΤΗΤΑΣ & ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	280.000,00	70.000,00	70.000,00	70.000,00	70.000,00	ΙΔΙΟΙ ΠΟΡΟΙ
5	Λειτουργία προγράμματος "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ"	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	Σ	A	ΔΗΚΕΝΙΡ	1.000.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	ΙΙ – ΕΚΤΑΚΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

ΣΤΟΧΟΣ 2.1.3. Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής των δημοτών

1	Κατασκευή νέου Βρεφονηπιακού Σταθμού επί των οδών Π. Ράλλη-Κομνηνών Αχιλλέως στη Νίκαια	ΕΡΓΟ	ΣΑ		Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	77.266,42	77.266,42	0,00	0,00	0,00	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
2	Λειτουργία Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (ΚΔΑΠ)	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΣΑ		ΔΗΚΕΝΗΡ	280.000,00	70.000,00	70.000,00	70.000,00	70.000,00	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
3	Βελτίωση υποδομών των υφιστάμενων παιδικών σταθμών	ΕΡΓΟ	ΝΓ		Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	60.000,00	0,00	0,00	30.000,00	30.000,00	ΕΣΠΑ
4	Προμήθεια εξοπλισμού για την αναβάθμιση των υφιστάμενων Βρεφονηπιακών & παιδικών σταθμών του Δήμου	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ	ΝΓ		Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	20.000,00	0,00	0,00	10.000,00	10.000,00	ΙΔΙΟΙ ΠΟΡΟΙ

ΣΤΟΧΟΣ 2.2.2 Ενίσχυση των δράσεων εκπαίδευσης και κατάρτισης πολιτών – Προώθηση της δια βίου μάθησης

1	Προγράμματα ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	Σ	A	ΔΗΚΕΝΙΡ	60.000,00	15.000,00	15.000,00	15.000,00	15.000,00	ΙΔΙΟΙ ΠΟΡΟΙ
2	Βελτίωση - Εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση του εκπαιδευτικού εξοπλισμού και των υποδομών εκπαίδευσης ή/και δια βίου μάθησης	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ	Σ	A	ΔΗΚΕΝΙΡ	40.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	ΙΔΙΟΙ ΠΟΡΟΙ

Μέτρο 2.5: Ισότητα των φύλων- Ανθρώπινα Δικαιώματα

ΣΤΟΧΟΣ 2.5.1. Δράσεις ευαισθητοποίησης των δημοτών (ιδιαίτερα της νεολαίας) για θέματα ρατσισμού, bullying, ισότητας των φύλων

1	Παρεμβάσεις στην κοινότητα με στόχο την ισότητα ανδρών και γυναικών	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	N	B	Δ/ΝΣΗ ΚΟΙΝ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ, ΙΣΟΤΗΤΑΣ & ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	10.000,00	0,00	0,00	0,00	10.000,00	ΝΕΟ ΕΣΠΑ
2	Συμμετοχή στο διακρατικό πρόγραμμα για την προώθηση της ισότητας των φύλων (Πρόγραμμα progress)	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	N	B	Δ/ΝΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΠΑΙΔΕΙΑΣ	30.000,00	0,00	0,00	0,00	30.000,00	ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

3	Ανάπτυξη δράσεων και πρωτοβουλιών για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας	ΥΠΗΡΕΣΙΑ	N	B	Δ/ΝΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΠΑΙΔΕΙΑΣ	10.000,00	0,00	0,00	0,00	10.000,00	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
---	---	----------	---	---	-----------------------------	-----------	------	------	------	-----------	----------------------

5.2 Διάρθρωση των κοινωνικών υπηρεσιών στον Ο.Ε.Υ του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη- Η άσκηση κοινωνικής πολιτικής από τις υπηρεσίες του Δήμου.

5.2.1 Διάρθρωση κοινωνικών υπηρεσιών στον Ο.Ε.Υ

Ο Δήμος Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη, πλήρως συμμορφούμενος με τις απαιτήσεις της κείμενης νομοθεσίας αλλά και τις πραγματικές ανάγκες της εποχής, έχει δημιουργήσει στον Ο.Ε.Υ Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας, Ισότητας και Τρίτης Ηλικίας. Η ως άνω Διεύθυνση είναι αρμόδια «για την αποτελεσματική λειτουργία των Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) του Δήμου, καθώς και για την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων φροντίδας ατόμων της τρίτης ηλικίας. Παράλληλα είναι αρμόδια για την αποτελεσματική εφαρμογή Γενικών Προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας για όλους τους κατοίκους του Δήμου καθώς και ειδικών Προγραμμάτων για Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες» (Δήμος Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη, 2020).

Οι σχετικές αρμοδιότητές της περιγράφονται αναλυτικά τόσο στον ως άνω αναφερόμενο Ο.Ε.Υ όσο και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου για τα έτη 2020-2023 και έχουν ως ακολούθως:

- “1. Σε συνεργασία με την Διοίκηση του Δήμου, που εποπτεύει και παρεμβαίνει διορθωτικά, έχει την ευθύνη της στρατηγικής ανάπτυξης της Διεύθυνσης.
2. Σχεδιάζει, επεξεργάζεται και εισηγείται προτάσεις προς την Διοίκηση του Δήμου, για δράσεις στον τομέα της αποτελεσματικής προστασίας της Τρίτης Ηλικίας και των Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων.
3. Συντονίζει την λειτουργία των Τμημάτων της Διεύθυνσης συνεργαζόμενη με τους προϊσταμένους των τμημάτων.
4. Παρακολουθεί, ελέγχει και αξιολογεί την καλή λειτουργία των τμημάτων, όσον αφορά τις δραστηριότητες και την επίτευξη των προγραμμάτων δράσης τους.

5. Συνεργάζεται με όλους τους αρμόδιους φορείς για θέματα προστασίας της Τρίτης Ηλικίας και των Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων, φροντίζοντας, για την διεξαγωγή προγραμμάτων με την συμμετοχή φορέων, εθελοντών κ.λπ.

6. Αξιολογεί την επάρκεια και αποτελεσματικότητα του ανθρώπινου δυναμικού και της υλικοτεχνικής υποδομής των τμημάτων και προτείνει για την διόρθωση, συμπλήρωση ή βελτίωση της απόδοσής τους».

Εν τοις πράγμασι όμως, οι σχετικές αρμοδιότητες αλλά και η ευθύνη για την υλοποίηση των προγραμμάτων και των δράσεων στο τομέα της κοινωνικής πολιτικής, έχουν ανατεθεί στο αυτοτελές Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών, το οποίο λειτουργεί ταυτόχρονα ως φορέας σχεδιασμού και υλοποίησης.

Οι σημαντικότερες εκ των αρμοδιοτήτων του Τμήματος, έχουν ως κατωτέρω:

«1. Σχεδιάζει, εισηγείται και μεριμνά για την εφαρμογή κοινωνικών πολιτικών ή συμμετέχει σε δράσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής – παιδικής ηλικίας.

2. Υλοποιεί επιδοτούμενα προγράμματα και συγκεκριμένα επιβλέπει την εφαρμογή του θεσμού του «Κέντρου Κοινότητας», καθώς και του Κοινωνικού Φαρμακείου του Δήμου.

3. Μεριμνά για την ίδρυση και λειτουργία δομών παροχής υπηρεσιών σε αστέγους, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και την εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας που στοχεύουν στη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδυνάτων πολιτών.

4. Ασκεί έλεγχο και εποπτεία στα ιδρύματα παιδικής προστασίας ιδιωτικού δικαίου (ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί) και ευθύνεται για τη λειτουργία των παιδικών εξοχών.

5. Σχεδιάζει, εισηγείται και μεριμνά για την εφαρμογή προγραμμάτων ή συμμετέχει σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη αθίγγανων, παλιννοστούντων ομογενών, μεταναστών και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας.

6. Σχεδιάζει, εισηγείται και μεριμνά για την εφαρμογή προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που στοχεύουν στην πρόληψη της παραβατικότητας στην περιοχή του Δήμου, με τη δημιουργία Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης Παραβατικότητας.

7. Συμμετέχει, στη δικτύωση τοπικών φορέων Κοινωνικής Φροντίδας, όπως: Κοινωνικές Υπηρεσίες του Δήμου, υπηρεσίες και δομές Κοινωνικής προστασίας της Περιφέρειας και του Κράτους, Μ.Κ.Ο.

8. Παρέχει κοινωνική εργασία με άτομα, οικογένειες και κοινωνικές ομάδες.

9. Λειτουργεί την Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων (ΟΠΑ) ν.3961/2011 και κοινής υπουργικής απόφασης 49540/4-5-2011(ΦΕΚ 877 Β') η οποία είναι αρμόδια για την πραγματοποίηση κοινωνικών ερευνών για θέματα κακοποίησης ανηλίκων, όταν λαμβάνεται εισαγγελική εντολή για την διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας.

10. Παρέχει πληροφόρηση, συμβουλευτική, ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη. 11. Διενεργεί κοινωνικές έρευνες για: - φροντίδα ανηλίκου – φροντίδα ψυχικά ασθενούς – φροντίδα ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) – φροντίδα αστέγων – οικονομική ενίσχυση από φορείς και φιλανθρωπικά σωματεία – Εισαγωγή σε κλινικές και θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων για ασθενείς – ωφελούμενους της Κοινωνικής Υπηρεσίας.

12. Μεριμνά για την πρόσβαση στη δωρεάν φαρμακευτική περίθαλψη των ανασφαλιστών και ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας καθώς και των οικείων κανονιστικών ρυθμίσεων.

13. Σε συνεργασία με την Δημοτική «Επιτροπή Ισότητας των Φύλων», σχεδιάζει, εισηγείται και μεριμνά για την εφαρμογή προγραμμάτων και μέτρων που στοχεύουν στην ισότητα γυναικών και ανδρών σε όλους τους τομείς.

13. Μεριμνά για τη διανομή τροφίμων και ρουχισμού στους πολίτες που έχουν καταγραφεί από την υπηρεσία μετά από έρευνα και χρήζουν στήριξης.

14. Εισηγείται την δωρεάν παραχώρηση της χρήσης οικημάτων ένεκα απορίας ή για άλλους σοβαρούς λόγους.

15. Υλοποιεί προγράμματα επισιτιστικής και υλικής βοήθειας σε απόρους με την συνεργασία της Περιφέρειας Αττικής και άλλων φορέων

Στο πλαίσιο του τμήματος λειτουργεί γραφείο Δημοτικών Ιατρείων – Κοινωνικού Φαρμακείου, με κύριο μέλημα την οργάνωση και λειτουργία Δημοτικών Ιατρείων και

Κοινωνικού Φαρμακείου για την δωρεάν παροχή ιατρικών και φαρμακευτικών υπηρεσιών σε δημότες και κατοίκους σε επίπεδο πρωτοβάθμιας περίθαλψη».

5.2.2 Η άσκηση κοινωνικής πολιτικής από τις υπηρεσίες του Δήμου κατά τα έτη 2017, 2018, 2019 και 2020- Απολογισμοί

5.2.2.1 Για το έτος 2017

Το έτος 2017, το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών του Δήμου, με σαφή αντίληψη και γνώση των κοινωνικών προβλημάτων που απορρέουν από τη συνεχιζόμενη κοινωνικο- οικονομική κρίση, εστίασε, προσέγγισε και αντιμετώπισε τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας. Ανέπτυξε δράσεις και προγράμματα και αξιοποίησε τους διαθέσιμους μηχανισμούς κοινωνικής προστασίας (Ζύγα Ε., 2017).

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες, δράσεις και προγράμματα που αναπτύχθηκαν από το Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του αφορούν σε (Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη, 2017):

- Κοινωνική Εργασία με άτομα, τοπική, σχολική και ευρύτερη κοινότητα.
- Συμβουλευτική – ψυχολογική υποστήριξη ατόμων και οικογενειών.
- Ενημέρωση και συμβουλευτική ανέργων σε θέματα εργασίας.
- Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» (Παροχή πρωτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας σε μη εξυπηρετούμενους πολίτες με προβλήματα υγείας, κοινωνικά προβλήματα, οικονομικές δυσκολίες κ.α.)
- Δημοτικά Ιατρεία
- Παροχή τροφίμων, ειδών ατομικής υγιεινής και καθαριότητας σε άπορους δημότες, όταν υπάρχει διαθεσιμότητα.
- Λειτουργία ματιοθήκης στηριζόμενη στις προσφορές Δημοτών. (ρούχα –παιχνίδια)
- Παροχή έτοιμων γευμάτων σε ηλικιωμένους και ΑμεΑ που χρήζουν ιδιαίτερης φροντίδας.

- Παροχή δωρεάν φαρμακευτικής περίθαλψης σε ανασφαλιστούς
- Ένταξη στο Πρόγραμμα Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ)
- Παροχή Προνοιακών Επιδομάτων.
- Μετακίνηση ΑμεΑ με ειδικά διαμορφωμένο όχημα.
- Πρόγραμμα Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής (ΤΕΒΑ) σε συνεργασία με την Περιφέρεια

Επίσης τον Οκτώβριο 2017, ξεκίνησε η λειτουργία της Δομής «Κέντρο Κοινότητας Δήμου Νίκαιας – Α. Ι. Ρέντη».

5.2.2.2 Για το έτος 2018

Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους 2018, συνεχίστηκε πλήρως η λειτουργία των δομών και προγραμμάτων που αναπτύχθηκαν κατά το προηγούμενο έτος (τα οποία δεν αναφέρονται εκ νέου προς αποφυγή περιττών επαναλήψεων), συμπεριλαμβανομένου του «Κέντρου Κοινότητας». Επιπλέον αυτών, προστέθηκε στις κοινωνικές δράσεις η λειτουργία της Δομής του «Κοινωνικού Φαρμακείου Δήμου Νίκαιας – Α. Ι. Ρέντη», ήδη από τον Μάρτιο του 2018. (Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη, 2018).

5.2.2.3 Για το έτος 2019

Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους 2019, συνεχίστηκε πλήρως η λειτουργία των δομών και προγραμμάτων που αναπτύχθηκαν κατά το προηγούμενο έτος (τα οποία δεν αναφέρονται εκ νέου προς αποφυγή περιττών επαναλήψεων), συμπεριλαμβανομένου του «Κοινωνικού Φαρμακείου» και, επιπλέον αυτών, προστέθηκε στις κοινωνικές δράσεις το πρόγραμμα επιδόματος στέγασης και το πρόγραμμα χορήγησης επιδόματος ανασφάλιστου υπερήλικα. (Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη, 2019).

Συγκεκριμένα, η υλοποίηση του Προγράμματος Επιδόματος Στέγασης ξεκίνησε στις 12/3/2019 με στόχο την χορήγηση επιδόματος σε ωφελούμενες μονάδες (μονοπρόσωπα ή πολυπρόσωπα νοικοκυριά) για τη μίσθωση κύριας κατοικίας.

5.2.2.4 Για το έτος 2020

Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους 2020, συνεχίστηκε πλήρως η λειτουργία των δομών και προγραμμάτων που αναπτύχθηκαν κατά τα προηγούμενα έτη.

Περαιτέρω, ένεκα, της πανδημίας Covid-19 υποστηρίχθηκαν επιπλέον προγράμματα υποστήριξης των κατοίκων του Δήμου κατά τη διάρκεια της πανδημίας και συγκεκριμένα:

i.- κατά το διάστημα 20/3/2020 -25/6/2020 λειτούργησε πλήρως από την Κοινωνική Υπηρεσία τηλεφωνικό κέντρο που δημιουργήθηκε αποκλειστικά για την υποδοχή αιτημάτων covid -19. Μέσω του τηλεφωνικού κέντρου γινόταν καταγραφή των αιτημάτων, και παρέχονταν πληροφορίες για την νέα αυτή υπηρεσία.

Αναλυτικότερα παρελήφθησαν:

600 Αιτήματα που αφορούσαν παροχή τροφίμων.

150 Αιτήματα που αφορούσαν παροχή νοσηλευτικής φροντίδας, παροχή φαρμάκων, διεκπεραιώσεις φαρμακευτικών αγωγών σε φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ.

65 Αιτήματα που αφορούν παροχή καθημερινής σίτισης.

36 Αιτήματα που αφορούσαν διάφορα άλλα θέματα (πραγματοποίηση αγορών από σούπερ μάρκετ, πληρωμές λογαριασμών και επίλυση διαφόρων πρακτικών αναγκών τα οποία εξυπηρετήθηκαν).

Σύνολο αιτημάτων: 851 (αρχικά αιτήματα)

ii.- Σε συνεργασία με την Περιφέρεια Αττικής διατέθηκαν έτοιμα γεύματα σε ευπαθείς ομάδες του Δήμου, λόγω πανδημίας του covid -19.

Κεφάλαιο 6: Αξιολόγηση των προσφερόμενων υπηρεσιών στο πεδίο της Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Νίκαιας- Αγίου Ιωάννη Ρέντη

6.1 Αξιολογικές κρίσεις επί της πρακτικής εφαρμογής του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου

Στο παρόν κεφάλαιο, κυρίως μέσω των συνεντεύξεων που διενεργήθηκαν με αιρετούς και υπηρεσιακά στελέχη του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη, θα επιχειρηθεί να αποκρυσταλλωθεί η συσσωρευμένη εμπειρία από την πρακτική εφαρμογή του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών.

ι.- Μολονότι ήδη από το ν. 3852/2010 οι αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού σε σχέση με την κοινωνική πολιτική συνεχώς διευρύνονται, παρατηρήθηκε το αντιφατικό συμπέρασμα, η αύξηση των αρμοδιοτήτων να μην συνοδεύεται και από αύξηση των διαθέσιμων πόρων, αλλά αντιθέτως από περικοπή δαπανών. Την περίοδο της οικονομικής κρίσης, ενώ οι κοινωνικές ανάγκες αυξήθηκαν και οι κοινωνικές ανισότητες διευρύνθηκαν, την ίδια στιγμή οι διαθέσιμοι πόροι για την κοινωνική πολιτική ελαττώθηκαν (Σκαμνάκης Χ.- Χαρδάς Α., 2017).

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η Στρατηγάκη Μ., επισημαίνοντας στο δοκίμιό της για την κοινωνική πολιτική στο Δήμο Αθηναίων ότι *«μετά την οικονομική κρίση, τα αιτήματα των δήμων για μεταφορά όλων των αρμοδιοτήτων της κοινωνικής πρόνοιας....., εντάθηκαν. Όμως, δεν υπάρχει καμία πιθανότητα όσο και νόημα να ικανοποιηθούν, όσο δεν αποκεντρώνονται στους δήμους σημαντικοί πόροι από τη φορολογία ακίνητης περιουσίας, και άλλων φορολογικών εσόδων.....»*. (Στρατηγάκη Μ., 2021).

Με τον τρόπο αυτό όμως, εντέλει η κοινωνική πρόνοια και κοινωνική προστασία υποβιβάζεται, καθώς διαπιστώνεται *«σημαντική υποβίβαση του συστήματος κοινωνικής προστασίας το οποίο, σε συνθήκες κρίσης, δεν κατορθώνει να αποτελέσει μηχανισμό ανάσχεσης των επιπτώσεών της, παρά περιορίζεται στην εκ των υστέρων αντιμετώπιση των αποτελεσμάτων της»*. (Σκαμνάκης Χ.- Χαρδάς Α., 2017).

Εντέλει λειτουργεί ως το ελάχιστο δίκτυο κοινωνικής προστασίας, το οποίο κατευθύνεται στην αντιμετώπιση των πιο άμεσων βιοτικών αναγκών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ οι δαπάνες στον τομέα της κοινωνικής προστασίας τείνουν να εξομοιωθούν με τον μέσο όρο των κρατών-μελών της Ε.Ε, εντούτοις, «οι πιέσεις στις δαπάνες των μηχανισμών κοινωνικής προστασίας είναι καθολικές». (Σκαμνάκης Χ.- Χαρδάς Α., 2017, με περαιτέρω αναφορές σε Petmesidou and Guillen, 2013).

Άλλωστε την υποχρηματοδότηση των κοινωνικών υπηρεσιών επισημαίνουν ως το υπ' αριθμ. 1 πρόβλημα πλείστοι όσοι αιρετοί και υπηρεσιακοί παράγοντες του Δήμου Νίκαιας-Αγ. Ι Ρέντη, οι οποίος έλαβαν μέρος στις συνεντεύξεις.

«Επίσης τα κυριότερα προβλήματα εντοπίζονται στην έλλειψη χρηματοδότησης και στην υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών, τα οποία οδηγούν στην αδυναμία υλοποίησης νέων προγραμμάτων και δυσκολία υποστήριξης των υαρχόντων» (Συνέντευξη 1, Μ.Α.). Στο ίδιο κλίμα και η απάντηση άλλου υπηρεσιακού στελέχους, κατά την οποία «τα κυριότερα προβλήματα έγκεινταιστην έλλειψη χρηματοδότησης για υλοποίηση διαφόρων προγραμμάτων που θα απευθύνονταν σε ολοένα και περισσότερο ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού της τοπικής κοινωνίας» (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ). Στο ίδιο μήκος κύματος και η απάντηση της Αντιδημάρχου Κοινωνικών Υπηρεσιών του Δήμου, η οποία θεωρεί ότι «Πλην όμως δεν έχει υπάρξει πρόνοια από το Κράτος για την αντίστοιχη αύξηση των κονδυλίων που διατίθενται για τις κοινωνικές υπηρεσίες, με την υποχρηματοδότηση να αναδεικνύεται στο μεγαλύτερο πρόβλημα των ΟΤΑ». (Συνέντευξη 6, Β. Μ).

Ακόμη πιο δηκτικός ο Αντιδήμαρχος Προσχολικής Ηλικίας Κ.Μ, οποίος επισημαίνει ότι «αν και οφείλουμε να χαιρετίζουμε κάθε τέτοια πρωτοβουλία, η υλοποίηση τους είναι αδύνατη χωρίς την κατάλληλη, επαρκή χρηματοδότηση και χωρίς την απαιτούμενη σε ανθρώπινο δυναμικό διαθεσιμότητα.

Δεν είναι, μάλιστα, λίγες οι περιπτώσεις καθυστέρησης και δυσκινησίας των δημοτικών κοινωνικών δομών, λόγω έλλειψης των απαιτούμενων χρηματικών διαθέσιμων στον οικείο κωδικό του ετήσιου προϋπολογισμού» (Συνέντευξη 4, Κ. Μ).

Το ίδιο πρόβλημα εντοπίζει και η Ν. Π, Γενική Γραμματέας του Δήμου, σύμφωνα με την οποία «παρά τις προσπάθειες ενίσχυσης όλων των κοινωνικών υπηρεσιών των Δήμων, διατυπώνονται συνεχώς παράπονα αναφορικά με την έλλειψη χρηματοδότησης καθώς και την έλλειψη προσωπικού.

Η αντιμετώπιση βέβαια των προβλημάτων αυτών δεν φαίνεται να μπορεί να επιτευχθεί σε επίπεδο εσωτερικής πολιτικής κάθε Δήμου. Απαιτείται πρωτοβουλία και ρύθμιση από μέρους της Κεντρικής Διοίκησης. Ας μην ξεχνάμε ότι η ελλιπής χρηματοδότηση και η υποστελέχωση αποτέλεσαν πάντοτε τα κυριότερα προβλήματα όχι μόνο των κοινωνικών δομών, αλλά του συνόλου των δημόσιων υπηρεσιών». (Συνέντευξη 5, Ν. Π).

Προκειμένου να ανταποκριθεί η τοπική αυτοδιοίκηση στις σύγχρονες προκλήσεις του κοινωνικού κράτους και των αυξανόμενων κοινωνικών αναγκών, απαιτείται μια γενναία αναδιοργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών, στη βάση της δημιουργίας «ολοκληρωμένων υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και της υιοθέτησης ολιστικών προσεγγίσεων» (Στρατηγάκη Μ., 2021). Άμεση, όμως και βασική προϋπόθεση για την επιτυχία κάθε προγράμματος αναδιάρθρωσης των κοινωνικών υπηρεσιών αποτελεί ο σχεδιασμός των πολιτικών με κοινωνική διαβούλευση και συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και αύξηση και κατάλληλη αξιοποίηση των διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων. (Στρατηγάκη Μ., 2021).

ii.- Παράλληλα, για την επιτυχία του προγράμματος πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζει η ύπαρξη κεντρικού σχεδιασμού των συναρμόδιων υπηρεσιών του κάθε Δήμου. Έχει διαπιστωθεί ότι η αυτοτέλεια των διαφόρων νομικών προσώπων και η αδυναμία συνεργασίας επιμέρους τμημάτων ή διευθύνσεων του ίδιου Δήμου, οδηγεί νομοτελειακά σε πολυδιάσπαση, αλληλοκάλυψη αρμοδιοτήτων και τελικά, αποδυναμώνει το επιδιωκόμενο όφελος για τον πολίτη. (Γεωργουλέα Π., 2016).

«Τα κυριότερα προβλήματα τα εντοπίζω στην έλλειψη συντονισμού για ενιαία κοινωνική πολιτική τόσο με τους Α΄ θμους αυτοδιοικητικούς φορείς όσο και σε κεντρικό επίπεδο» (Συνέντευξη 1, Μ. Α).

«Πιστεύω ότι τα κυριότερα προβλήματα έγκεινται στην ανομοιογένεια που υφίσταται στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής μεταξύ των διαφόρων ΟΤΑ» (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ)

Αποτελέσματα της ως άνω περιγραφόμενης κατάστασης είναι η ελλιπής επικοινωνία μεταξύ των συναρμόδιων υπαλλήλων, το κακό κλίμα και η εμφανής προδιάθεση ασυνεννοησίας. Στα ανωτέρω πρέπει να προστεθεί και η έλλειψη εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού και καταρτισμένων υπαλλήλων προς

διεκπεραίωση των αυξημένων υποχρεώσεων που τους ανατίθενται (Χατζηαβραμίδου Ε., 2018).

Στα χαμηλά ποσοστά αποδοτικότητας, ωστόσο, συντελούν η ανυπαρξία λογοδοσίας των υπαλλήλων των Ο.Τ.Α και η παντελής απουσία ενός σύγχρονου, ουσιαστικού και υπαρκτού συστήματος αξιολόγησης των υπαλλήλων των Ο.Τ.Α..

iii- Στο ίδιο αποτέλεσμα κατατείνει το αυστηρό και γραφειοκρατικό νομικό πλαίσιο, η έλλειψη ευελιξίας των υπηρεσιών των Δήμων (ένεκα του πλαισίου αυτού) και η υποχρέωση ακριβούς τήρησης χρονοδιαγραμμάτων και διαδικασιών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών είναι οι διαδικασίες για τη σύναψη συμβάσεων προμήθειας διαφόρων ειδών (π.χ. τροφίμων για τα συσσίτια). Οι διαδικασίες που προβλέπονται στο ν. 4412/2016 περί των δημοσίων συμβάσεων, συνήθως οδηγούν σε πολύμηνες ή και πολυετείς καθυστερήσεις, κυρίως λόγω δικαστικών εμπλοκών των προμηθευτών και των εργολάβων.

iv.- Σημαντική αδυναμία της ελληνικής δημόσιας διοίκησης αποτελεί η ταυτόχρονη ύπαρξη πολλών υπεύθυνων «αρχών», με αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων. Το φαινόμενο αυτό εντάθηκε ένεκα της μεταφοράς αρμοδιοτήτων στους Δήμους από το 2010 και εντεύθεν, όπως σημειώνει ο Συνήγορος του Πολίτη σε ετήσιες εκθέσεις του (ΣτΠ, 2012, <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.annreports.93950ba>).

Περαιτέρω, συνεχίζει να είναι χαμηλός ο δείκτης εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, ειδικά του α' βαθμού. Η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους, βαθμολογείται χαμηλά, όπως αποδεικνύεται από την «Έρευνα Κοινής Γνώμης για την εικόνα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης» που πραγματοποίησε η MRB το 2013 (www.kede.gr) (οράτε και περαιτέρω αναφορές σε Χατζηαβραμίδου Ε., 2018).

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η Ν.Π, Γενική Γραμματέας του Δήμου, σύμφωνα με την οποία *«ακόμη και σήμερα, υφίσταται σύγχυση ως προς την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων που άπτονται των κοινωνικών υπηρεσιών, οι οποίες αρμοδιότητες πολλές φορές αλληλεπικαλύπτονται, με αποτέλεσμα την επακόλουθη άρνηση των επιφορτισμένων με αυτές προσώπων να δράσουν αποκλειστικά και μόνο λόγω της*

αμφιβολίας και του φόβου τους μην υποπέσουν σε υπέρβαση αρμοδιότητας» (Συνέντευξη 5, Ν. Π).

ν.- Η αποτίμηση δεν θα μπορούσε να μην περιλαμβάνει την τεράστια έλλειψη, κυρίαρχα, εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού. Διαπιστώνεται απουσία μηχανικών, κοινωνικών επιστημόνων, δικηγόρων, οικονομολόγων και εν γένει επιστημόνων με γνώση στη σύνταξη, διαχείριση αναπτυξιακών μελετών προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη έργων των Ο.Τ.Α σε ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά προγράμματα.

Η αδυναμία προσλήψεων που επιβλήθηκε στο δημόσιο τομέα, απότοκο της οικονομικής κρίσης, επιχειρήθηκε να «διασκεδασθεί» με την υιοθέτηση του συστήματος της «Κινητικότητα». Πλην όμως αυτό δεν απέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα (Συνέδριο ΚΕΔΕ, 2021). Η ως άνω έλλειψη αφορά κυρίαρχα και υποδομές, πλην του προσωπικού.

Συγκεκριμένα, το πρόβλημα της υποστελέχωσης αναδεικνύεται από όλους τους φορείς, αιρετούς και υπαλλήλους, με ιδιαίτερη έμφαση και συγκεκριμένα:

«Επίσης τα κυριότερα προβλήματα εντοπίζονται στην έλλειψη χρηματοδότησης και στην υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών, τα οποία οδηγούν στην αδυναμία υλοποίησης νέων προγραμμάτων και δυσκολία υποστήριξης των υπαρχόντων» (Συνέντευξη 1, Μ. Α)

«Πιστεύω ότι τα κυριότερα προβλήματα έγκεινται στην υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών καθώς και στην έλλειψη υποδομών» (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ)

«Οι παθογένειες που επέφερε η οικονομική κρίση όπως ανεργία, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός από τη μία και η αύξηση της ζήτησης κοινωνικών υπηρεσιών από την άλλη λόγω της εμφάνισης νέων κοινωνικών αναγκών, βρίσκει τους ΟΤΑ Α' βαθμού εγκλωβισμένους σε υποστελεχωμένες κοινωνικές υπηρεσίες, έλλειψη υποδομών και μείωση και αναστολή προσλήψεων εξειδικευμένου προσωπικού.» (Συνέντευξη 3, Γ. Μ).

«Εντούτοις παρατηρήθηκε αδυναμία στελέχωσης του συνόλου των κοινωνικών δομών. Και τούτο διότι παρά την προσπάθεια επίλυσης του συγκεκριμένου προβλήματος

μέσω λ.χ. οκτάμηνων συμβάσεων κοινωφελούς εργασίας, αυτή δεν κατόρθωσε εκ του αποτελέσματος να διορθώσει την κατάσταση» (Συνέντευξη 4, Κ.Μ).

«...διατυπώνονται συνεχώς παράπονα αναφορικά με την έλλειψη χρηματοδότησης καθώς και την έλλειψη προσωπικού. Ας μην ξεχνάμε ότι η ελλιπής χρηματοδότηση και η υποστελέχωση αποτέλεσαν πάντοτε τα κυριότερα προβλήματα όχι μόνο των κοινωνικών δομών, αλλά του συνόλου των δημόσιων υπηρεσιών.» (Συνέντευξη 5, Ν. Π).

Το ζήτημα των υποδομών θίγει η αρμόδια Αντιδήμαρχος Κοινωνικών Υπηρεσιών Β. Μ, η οποία επισημαίνει ότι *«υπάρχει ζήτημα με τις υποδομές, καθώς οι χώροι είναι λιγότεροι από τους αναγκαίους, ενώ σε κάθε περίπτωση απαιτείται και ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση τους. Τέλος, υπάρχει ανάγκη ενίσχυσης των υπηρεσιών μας με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, ώστε να παρέχονται καλύτερες ποιοτικά υπηρεσίες και να γίνονται περισσότερο στοχευμένες παρεμβάσεις.»* (Συνέντευξη 6, Β.Μ)

vi.- Εκτός όμως των προβλημάτων, των αστοχιών και των αποτυχιών του θεσμικού πλαισίου, οι Κοινωνικές Υπηρεσίες διαδραμάτισαν σπουδαίο ρόλο κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας, αποτελώντας πυλώνα προσφοράς και άμβλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων.

Μέσα από τις συνεντεύξεις, αναδείχθηκαν οι σημαντικότερες δράσεις στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας στο Δήμο Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη και οι δομές με την μεγαλύτερη προσφορά και κοινωνικό αντίκτυπο. Οι απαντήσεις αυτές προσφέρονται για τη εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων, στο βαθμό που ο Δήμος Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη ανήκει στους μεγαλύτερους Δήμους του Λεκανοπεδίου (αλλά και πανελλαδικά). Πρέπει δε να επισημανθεί ότι η κοινωνική του διαστρωμάτωση και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων του, πόρρω απέχει από το να χαρακτηριστεί υψηλό.

Εντυπωσιακή είναι η ανταπόκριση στο πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», το οποίο αναδεικνύεται και σε ναυαρχίδα των Κοινωνικών Υπηρεσιών, στο βαθμό που εμπεριέχεται σε όλες σχεδόν τις απαντήσεις.

Ακολουθούν το «Κοινωνικό Φαρμακείο», το «Κοινωνικό Παντοπωλείο», τα προγράμματα διανομής τροφίμων και σίτισης και το «Κέντρο Κοινότητας». Έπονται με διαφορά τα ΚΑΠΗ και οι δράσεις για την Προσχολική Ηλικία.

Είναι, μάλιστα, τόσο εμφατική και αυθόρμητη η αντίδραση για τα προγράμματα «Βοήθεια στο Σπίτι», Κοινωνικό Φαρμακείο και Παντοπωλείο, ώστε να συμπεριλαμβάνονται και στις προτάσεις για την περαιτέρω ενίσχυσης και βελτίωσης τους, προκειμένου να καλύψουν περισσότερους ωφελούμενους.

Χαρακτηριστικά, στην ερώτηση **«ποιες κοινωνικές δομές συνέβαλαν περισσότερο στην αντιμετώπιση αφενός μεν των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, αφετέρου δε των επιπτώσεων της πανδημίας;»**, οι απαντήσεις κατά σειρά είχαν ως εξής:

-«Α. Το «Βοήθεια στο σπίτι».

Β. Πρόγραμμα διανομής τροφίμων.

Γ. Πρόγραμμα σίτισης.

Δ. Το Κοινωνικό Φαρμακείο.» (Συνέντευξη 1, Μ. Α)

-Η δομή Βοήθεια Στο Σπίτι και η κοινωνική υπηρεσία μέσα από την λειτουργία των Προγραμμάτων της (Πρόγραμμα διανομής τροφίμων, πρόγραμμα σίτισης). (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ)

- «Το Κοινωνικό Παντοπωλείο και το Κοινωνικό Φαρμακείο συνεισέφεραν τα μέγιστα καθ' όλο το χρονικό διάστημα της οικονομικής κρίσης, ενώ με την έλευση της πανδημίας η κοινωνική υπηρεσία «Βοήθεια στο Σπίτι» προσπάθησε και πέτυχε να ενισχύσει τη δράση των πρώτων.

Τόσο το πρόγραμμα «Κοινωνικό Φαρμακείο», όσο και αυτό της «Βοήθειας στο Σπίτι» αποτελούν τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα του όρου «Κοινωνική Υπηρεσία». Η δράση τους, ιδίως κατά το διάστημα της πανδημίας, υπήρξε παραδειγματική, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν χρήζει βελτίωσης.» (Συνέντευξη 4, Κ. Μ)

- «Το «Βοήθεια στο σπίτι» έπαιξε και εξακολουθεί να παίζει καθοριστικό ρόλο στην καθημερινότητα των Δημοτών καθ' όλο το χρονικό διάστημα της πανδημίας,

επιρρώνοντας την προσπάθεια του «Κοινωνικού Παντοπωλείου και Φαρμακείου» που είχε ήδη αποδείξει την χρησιμότητα του όλα αυτά τα χρόνια της οικονομικής κρίσης.

Η γνωριμία και η επαφή των Δημοτών με το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» ανέδειξε ως φάνηκε το τελευταίο στην πλέον αποτελεσματική κοινωνική υπηρεσία.» (Συνέντευξη 5, Ν. Π)

-«Τα «κοινωνικά φαρμακεία» σε συνδυασμό με τα «κοινωνικά παντοπωλεία» συνέβαλαν σημαντικά στην αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης και συνεχίζουν να ενισχύουν σημαντικά οικογένειες με χαμηλό εισόδημα. Ειδικά για την περίπτωση της πανδημίας, το πρόγραμμα «διανομής τροφίμων» υπήρξε ιδιαίτερα βοηθητικό για ανθρώπους που πέραν των οικονομικών προβλημάτων, αντιμετώπιζαν και θέματα υγείας, τα οποία δεν τους επέτρεπαν να βρίσκονται σε πολυσύχναστους χώρους». (Συνέντευξη 6, Β. Μ)

Τέλος, στην ερώτηση **«ποια κοινωνική δομή θεωρείται ως πιο χρήσιμη και αποτελεσματική για τους ωφελούμενους και ποια κατά την άποψή σας, χρήζει περαιτέρω βελτίωσης;»**, οι απαντήσεις κατέδειξαν ακόμη μία φορά την αποτελεσματικότητα και χρησιμότητα του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» και την ανάγκη ενίσχυσής του (Συνέντευξη 1, 2, 3, 4, 5, 6), κυρίως λόγω του γεγονότος ότι απευθύνεται «σε ιδιαίτερα ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού (ηλικιωμένους, ΑΜΕΑ), πολίτες δηλαδή οι οποίοι δεν είναι πλήρως αυτοεξυπηρετούμενοι είτε λόγω φυσικής ή νοητικής αδυναμίας και οι παροχές, -οι οποίες περιλαμβάνουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, νοσηλευτική, οικογενειακή φροντίδα παρέχονται από τους υπαλλήλους την εν λόγω Δομής, κατ' οίκον.» (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ).

Ακολουθούν οι απαντήσεις σχετικά με τον ολοένα και διευρυνόμενο ρόλο των «Κέντρων Κοινότητας» και των Κ.Ε.Μ (Κέντρων Ένταξης Μεταναστών) «τα οποία μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο ειδικά σε περιοχές με υψηλό δείκτη ανεργίας και μεγάλη συγκέντρωση μεταναστών. Στην περίπτωση των δυο τελευταίων προγραμμάτων, απαιτείται η στελέχωση με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό (συμβούλους εργασίας, μεταφραστές κλπ), ώστε να παρέχουν υψηλότερου επιπέδου υπηρεσίες.» (Συνέντευξη 6, Β. Μ).

Οι σχετικές απαντήσεις, τέλος, περιλαμβάνουν και την ανάγκη εκσυγχρονισμού του θεσμού των Κ.Α.Π.Η και των δομών για τα βρέφη και τα νήπια.

vii.- Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων αναδεικνύονται κάποια πολύ ενδιαφέροντα ευρήματα σε σχέση με τις ελλείψεις που υφίστανται στις κοινωνικές δομές του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη. Οι διαπιστώσεις αυτές συνιστούν εν τωις πράγμασι και προτάσεις για μελλοντικές δράσεις στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τις απαντήσεις αναδεικνύεται κυρίως η ανάγκη για τη δημιουργία χώρων για τη φροντίδα ηλικιωμένων ατόμων (όπως π.χ δημοτικά γηροκομεία) και ανθρώπων με άνοια και λοιπές εκφυλιστικές ασθένειες. Παράλληλα, αποτυπώνεται η σπουδαιότητα δημιουργίας δομών φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών και παιδιών και περισσότερων δομών για βρέφη και τέκνα νηπιακής ηλικίας, ως κατωτέρω:

-«Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η δημιουργία δομών για τη φροντίδα ηλικιωμένων με άνοια, κέντρο προστασίας για μητέρες και παιδιά θύματα οικογενειακής βίας». (Συνέντευξη 1, Μ. Α)

-«Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η δημιουργία δομών, οι οποίες θα απευθύνονται σε ηλικιωμένους οι οποίοι πάσχουν από νευροεκφυλιστικές ασθένειες, όπως η άνοια ή το Alzheimer, όπως για παράδειγμα κέντρα ημέρας». (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ)

- «Εντοπίζω ανάγκες για περισσότερες Δομές φιλοξενίας Ηλικιωμένων και απασχόλησης και φύλαξης παιδιών». (Συνέντευξη 3, Γ. Μ)

- «Θα έπρεπε ίσως να δοθεί περισσότερη έμφαση στη δημιουργία ειδικών δομών για παιδιά βρεφικής ή και μεγαλύτερης ηλικίας τα οποία αντιμετωπίζουν είτε σωματικά είτε διανοητικά προβλήματα υγείας σε ένα πλαίσιο προετοιμασίας τους προς το σκοπό της αποτελεσματικότερης ενσωμάτωσής τους στις σχολικές μονάδες». (Συνέντευξη 4, Κ. Μ)

- «Σημαντική θα ήταν η δημιουργία δομών ειδικά για τους μεγαλύτερης ηλικίας συμπολίτες μας, πέραν των ΚΑΠΗ, που να στοχεύουν στην διαγενεακή αλληλεγγύη, την ενσωμάτωση και την ενεργό γήρανση. Επίσης, η δημιουργία δομών με δράση στοχευμένη στην στήριξη των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας». (Συνέντευξη 6, Β. Μ).

Πέρα όμως από τη θέση που διατυπώνεται για την ανάγκη ίδρυσης νέων δομών, ο αντίλογος επιμένει στην γενναιότερη χρηματοδότηση των υφιστάμενων δομών και προγραμμάτων:

-«Ίσως θα ήταν προτιμότερο να δοθεί προτεραιότητα στην βελτίωση των ήδη υφιστάμενων δομών πριν την δημιουργία νέων, οι οποίες πιθανότατα θα διακρίνονται από τα ίδια προβλήματα χρηματοδότησης και υποστελέχωσης.» (Συνέντευξη 5, Ν. Π)

6.2 Οι αστοχίες, σφάλματα και παραλείψεις του θεσμικού/νομοθετικού πλαισίου

Η μεταφορά αρμοδιοτήτων από την κεντρική διοίκηση στην τοπική αυτοδιοίκηση, όπως είδαμε, συμπεριελάμβανε και απόδοση σημαντικών αρμοδιοτήτων στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Ωστόσο, ο κεντρικός σχεδιασμός παρέμεινε κρατική προνομία.

Όπως επισημαίνεται, *«η αναπαραγωγή των κεντρικών χαρακτηριστικών του κεντρικού κράτους τοπικά είναι μάλλον αναμενόμενη και δεν αποτελεί έκπληξη. Οι αδυναμίες του καταγράφονται και στο τοπικό επίπεδο όπου επιβεβαιώνεται σε πληθώρα εκφάνσεών του ο υπολειμματικός του χαρακτήρας».* (Σκαμνάκης Χ.- Πανταζόπουλος Σ., 2014).

i.- Μια πρώτη διαπίστωση μετά από δεκαετή και πλέον περίοδο εφαρμογής του ν. 3852/2010 και εντεύθεν του ν. 4555/2018, αφορά τον δημοσιονομικό συγκεντρωτισμό και την εξάρτηση από τις κρατικές επιχορηγήσεις, (Χλέπας Ν.-Κ., 2021).

Διαπιστώνεται, λοιπόν, ο σφιγτός εναγκαλισμός των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού με την κεντρική εξουσία για την χρηματοδότησή τους. Στο ίδιο μήκος κύματος και οι αυτοδιοικητικές ηγεσίες δείχνουν απροθυμία για αναζήτηση ιδιωτικών επενδύσεων. Τα ανωτέρω σε συνδυασμό με την παρωχημένη «επιδοματική κρατική πολιτική» για τη χρηματοδότηση των Ο.Τ.Α, καταλήγουν να προκαλούν «σύγχυση και το φαινόμενο της «δημοσιονομικής ψευδαίσθησης» (“fiscal illusion”), δηλ. την αδυναμία των πολιτών να κατανοήσουν τη σκοπιμότητα, τον τρόπο και τον βαθμό αξιοποίησης των φόρων που πληρώνουν». (Χλέπας Ν.-Κ., 2021).

ii.- Κατ' ακολουθία, το υφιστάμενο θεσμικό/νομικό πλαίσιο, μολονότι καθιερώνει πολλαπλούς και σε διάφορα στάδια ελέγχους των πράξεων και αποφάσεων υπαλλήλων και οργάνων των Ο.Τ.Α α' βαθμού, εν τοις πράγμασι, έχει καθιερώσει ένα απολύτως αναχρονιστικό και δυσλειτουργικό σύστημα ελέγχου νομιμότητας.

Συγκεκριμένα, προβλέπονται πολλοί και διαφορετικών επιπέδων έλεγχοι (π.χ ΚΗΜΔΗΣ, Διαύγεια, Έλεγχοι προσυμβατικοί από Επίτροπο Ελεγκτικού Συνεδρίου, από Ελεγκτές Δημόσιας Διοίκησης, έλεγχος νομιμότητας πράξεων από Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης κ.α.). Ωστόσο, μέσα από το υπάρχον σύστημα αντιφατικών και αλληλοαναιρούμενων κρίσεων, οδηγούμαστε σε μοντέλο έλλειψης λογοδοσίας και δημιουργίας «αβεβαιοτήτων» για το νόμιμο ή μη χαρακτήρα μιας πράξης (Χλέπας Ν.-Κ., 2021).

iii.-Επιμέρους θεσμική αστοχία, η οποία συνέχεται με το σύστημα ελέγχου της νομιμότητας της δράσης των Ο.Τ.Α, αποτελεί το γεγονός ότι ουδέποτε ενεργοποιήθηκε η Αυτοτελής Διεύθυνση Εποπτείας των Ο.Τ.Α. Αντιθέτως συνεχίζει να ισχύει ο χρονοβόρος και γραφειοκρατικός έλεγχος του Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

Η πρόβλεψη περί Επόπτη Ελέγχου ουδέποτε εφαρμόστηκε, με συνέπεια τη διαιώνιση του εναγκαλισμού κεντρικής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης και τη δημιουργία σχέσεων εξάρτησης (Σαλπά Μ., 2021).

iv.- Κριτική στις ρυθμίσεις του νόμου και στην εφαρμογή του κατά τα έτη 2010 έως 2020 έχει ασκηθεί και από την ηγεσία των Ο.Τ.Α α' βαθμού, η οποία έχει επισημάνει ουσιαστικά κενά στην λειτουργία των Δήμων.

Σε γενικές γραμμές οι Δήμαρχοι ζητούν να έχουν οι Δήμοι κεντρικό ρόλο στο *«σχεδιασμό και την υλοποίηση των χρηματοδοτικών αναπτυξιακών προγραμμάτων, καθώς και την αναβάθμιση του ρόλου των Δήμων στα ζητήματα κοινωνικής μέριμνας, παιδείας, υγείας και πολιτικής προστασίας»* (ΚΕΔΕ, 2021).

Πιο συγκεκριμένα βούληση και εκπεφρασμένη θέση της ΚΕΔΕ αποτελεί η μεταφορά στους Δήμους του συνόλου *«της διαχείρισης του τοπικού κοινωνικού κράτους»*. Συγκεκριμένα, στο πεδίο της Κοινωνικής Πρόνοιας οι αιρετοί επιζητούν να

περιέλθει σε αυτούς «όλο το εύρος των υπηρεσιών και μονάδων, μαζί με κοινωνικές δομές και ιδρύματα» (ΚΕΔΕ, 2021).

Δεδομένης της προσφοράς των πρωτοβάθμιων Ο.Τ.Α κατά την περίοδο της υγειονομικής κρίσης στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, ο θεσμικός φορέας των Δημάρχων επιθυμεί και ζητά αρμοδίως «τη δημιουργία νέων προγραμμάτων ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ, σε όσους Δήμους δεν έχουν σήμερα», καθώς και τη «σύσταση Ομάδας Εργασίας με τη συμμετοχή των συναρμόδιων υπουργείων, της ΚΕΔΕ και των εργαζομένων, με αντικείμενο την εξεύρεση μόνιμης χρηματοδοτικής λύσης για τα ΚΔΑΠ, που θα αποφέρει αφενός λειτουργική βιωσιμότητα στις Δομές και αφετέρου σημαντική εξοικονόμηση πόρων». (ΚΕΔΕ, 2021).

Πάντοτε, βεβαίως, από τους αιρετούς, τίθεται το ζήτημα της υποχρηματοδότησης, επισημαίνοντας χαρακτηριστικά ότι «με τις διατάξεις των ανωτέρω νόμων διευρύνθηκαν οι αρμοδιότητες των κοινωνικών υπηρεσιών, χωρίς να υπάρξει αντίστοιχη μέριμνα για την αύξηση των οικονομικών πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού. Επομένως, το πρόβλημα δεν έγκειται σε κάποιο θεσμικό κενό, αλλά στην υποστελέχωση και την υποχρηματοδότηση των δομών.» (Συνέντευξη 6, Β.Μ), καθώς και ότι «με την εφαρμογή του 3852/2010 σημειώθηκαν μείζονος σημασίας μεταβολές στους Δήμους και ιδιαίτερα στο χώρο των κοινωνικών υπηρεσιών μιας και πρώτη φορά μεταβιβάστηκαν ουσιαστικές αρμοδιότητες κοινωνικής προστασίας στους Δήμους. Σκοπός ήταν η αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων από τη κεντρική διοίκηση, η εξοικονόμηση πόρων του κρατικού προϋπολογισμού, η αποφυγή της επικάλυψης αρμοδιοτήτων. Δυστυχώς, όμως η κατακόρυφη μείωση των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων, η αδυναμία των Δήμων να έχουν έσοδα από δικές τους επενδύσεις και η μείωση προσωπικού επηρέασαν και την άσκηση κοινωνικής πολιτικής.

Το ίδιο συνέβη και με τον 4555/2018, λόγω της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και του αυστηρού δημοσιονομικού πλαισίου.

Οφείλουμε, βέβαια, να παραδεχτούμε ότι τόσο ο «Καλλικράτης» όσο και ο «Κλεισθένης» λειτούργησαν θετικά ως προς την θεσμική λειτουργία των ΟΤΑ Α' βαθμού» (Συνέντευξη 3, Γ.Μ).

v.- Θεσμικές αδυναμίες και προβλήματα εντοπίζονται και από στελέχη της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, οι οποίες θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν ως κατωτέρω:

1) Άγνοια εκ μέρους υπηρεσιακών παραγόντων του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου και των προβλεπόμενων διοικητικών διαδικασιών, με συνέπεια την μη τήρηση των διαδικασιών αυτών και των συστηματική αγνόηση κανονιστικών διατάξεων.-Πολυπλοκότητα θεσμικού πλαισίου-Πολυνομία.

2) Αδυναμία του υφιστάμενου υπηρετούντος προσωπικού να ανταποκριθεί στις σύνθετες ανάγκες και αιτήματα των δημοτών ένεκα έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού και διαρκούς ενημέρωσης/επιμόρφωσης.

3) Έλλειψη επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ τμημάτων και διευθύνσεων, καθώς και αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων, απόρροια του γραφειοκρατικού μοντέλου σχεδιασμού της εργασίας, της απουσίας διαλειτουργικότητας και της χρήσης πεπερασμένων δυνατοτήτων τεχνολογικού εξοπλισμού.

«Ακόμη και σήμερα, υφίσταται σύγχυση ως προς την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων που άπτονται των κοινωνικών υπηρεσιών, οι οποίες αρμοδιότητες πολλές φορές αλληλεπικαλύπτονται, με αποτέλεσμα την επακόλουθη άρνηση των επιφορτισμένων με αυτές προσώπων να δράσουν αποκλειστικά και μόνο λόγω της αμφιβολίας και του φόβου τους μην υποπέσουν σε υπέρβαση αρμοδιότητας» (Συνέντευξη 5, Ν. Π).

4) Πολλαπλοί και τυπικοί διαχειριστικοί και οικονομικοί έλεγχοι που οδηγούν σε αναποτελεσματικό και αποσπασματικό μηχανισμό ελέγχου της νομιμότητας της δράσης της Διοίκησης.

Αποτέλεσμα των ανωτέρω χρόνιων παθογενειών καθίσταται η αναποτελεσματικότητα στην ικανοποίηση των αιτημάτων των πολιτών και η μειωμένη αποδοτικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

5) Απουσία μηχανισμών εξωτερικής αξιολόγησης υπαλλήλων, μεθόδων και εργαλείων. (Δρούτσα Χ., 2014).

Στο σημείο αυτό είναι χαρακτηριστικές οι απαντήσεις όλων των ερωτώμενων σε σχέση με την εφαρμογή ή μη κάποιου συστήματος αξιολόγησης των παρεχόμενων

υπηρεσιών στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών. Οι απαντήσεις είναι αποκαλυπτικές:

«Δεν υφίσταται κάποιο πρόγραμμα αξιολόγησης παρά μόνο ο ετήσιος απολογισμός του τμήματος κοινωνικών υπηρεσιών» (Συνέντευξη 1, Μ. Α)

«Από όσο γνωρίζω δεν υφίσταται κάποιο συστηματικό πρόγραμμα αξιολόγησης στο πλαίσιο των κοινωνικών υπηρεσιών. Αντί αυτού, υπάρχει ο ετήσιος απολογισμός του τμήματος κοινωνικών υπηρεσιών, στον οποίο αποτυπώνεται το έργο του εκάστοτε έτους του εν λόγω τμήματος» (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ)

«Υπάρχει ετήσιος απολογισμός του Τμήματος Κοινωνικών Υπηρεσιών, χωρίς να γνωρίζω κατά πόσο προκύπτουν από αυτόν και σχετικές προτάσεις για βελτίωση παροχής κοινωνικών υπηρεσιών» (Συνέντευξη 3, Γ.Μ)

«Υπάρχει τόσο ετήσιος απολογισμός, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις συγχρηματοδότησης λαμβάνει χώρα και μηνιαίος απολογισμός.» (Συνέντευξη 4, Κ. Μ)

«Λαμβάνει χώρα είτε ετήσιος είτε μηνιαίος απολογισμός αναλόγως αν πρόκειται για περίπτωση συγχρηματοδότησης.» (Συνέντευξη 5, Ν. Π)

«Δεν υφίσταται θεσμοθετημένο πρόγραμμα αξιολόγησης των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών. Άτυπος δείκτης είναι ο αριθμός των συμμετεχόντων σε κάθε δομή αλλά και η αποδοχή του κάθε προγράμματος, όπως εκφράζεται από τους ίδιους ωφελούμενους. Θεσμικά υφίσταται ετήσιος απολογισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών.» (Συνέντευξη 6, Β. Μ)

Από όλες τις ανωτέρω απαντήσεις, αποδεικνύεται η μεγάλη και ουσιαστική απουσία ενός οργανωμένου και θεσμοθετημένου συστήματος εξωτερικού ελέγχου της ποιότητας (αλλά και της ποσότητας) των παρεχόμενων υπηρεσιών, το οποίο ενδεχομένως θα συσχετιζόταν και με τις χρηματοδοτικές δράσεις. Αντί αυτού, υφίστανται μόνο εσωτερικοί ετήσιοι απολογισμοί σε επίπεδο Τμήματος.

Σύμφωνα με σχετική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη εντοπίζονται στους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού δέκα βασικές μορφές κακοδιαχείρισης, οι οποίες λαμβάνουν τη μορφή «της απόκλισης από τις διατάξεις του θετού δικαίου και την αρχή της χρηστής

διοίκησης κατά την διεκπεραίωση των περιερχομένων σε αυτούς αιτημάτων» (ΣτΠ, 2012).

Στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής οι μορφές κακοδιαχείρισης παρατηρούνται κυρίως υπό την μορφή της «μη ανταπόκρισης υπηρεσιών σε αιτήματα πολιτών και της διακριτικής μεταχείρισης- της καθυστέρησης ή παρέλκυσης διαδικασιών και της αποχής από την άσκηση αρμοδιοτήτων». (Δρούτσα Χ., 2014).

Από την επισκόπηση των απαντήσεων των ερωτώμενων στις 6 συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, πρέπει να τονισθεί ότι δύο υπάλληλοι απάντησαν ότι δεν υφίσταται θεσμικό κενό στο νόμο (Συνέντευξη 1, Μ. Α και Συνέντευξη 2, Ε. Ζ). Επίσης, οι απαντήσεις των αιρετών επικεντρώθηκαν στην υποχρηματοδότηση και στην έλλειψη εξειδικευμένου και μη προσωπικού (Συνεντεύξεις 3, 5 και 6). Τέλος, διαπιστώνεται ότι μία επικεντρώθηκε στο ζήτημα της οριοθέτησης και αλληλοκάλυψης αρμοδιοτήτων (Συνέντευξη 5).

vi.- Δύο κρίσιμα ζητήματα που αναδεικνύονται από τη συσσωρευμένη εμπειρία των ετών της οικονομικής και υγειονομικής κρίσης και εντοπίζονται στις απαντήσεις των ερωτώμενων, αφορούν: Α) τις εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης, Β) το ρόλο του εθελοντισμού και ευρύτερα της κοινωνίας των πολιτών στη ενίσχυση των κοινωνικών δομών.

Ως προς τις εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης επισημαίνονται:

- τα χρηματοδοτικά εργαλεία της Ε.Ε. (ΕΣΠΑ, ΕΚΤ, Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα κ.α), (Συνέντευξη 1, Μ.Α και Συνέντευξη 3, Γ.Μ),

-από «την Περιφέρεια ή την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) για ενίσχυση των Δήμων, κυρίως όταν πρόκειται για υλοποίηση διάφορων προγραμμάτων του Δήμου ή για έκτακτες περιπτώσεις (όπως π.χ. κατά την διάρκεια κρίσεων, κοινωνικών ή υγειονομικών) (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ),

-«ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες λαμβάνουν χώρα δωρεές εκ μέρους των πολιτών προς το σκοπό στέγασης διάφορων κοινωνικοπολιτιστικών δράσεων. Αυτές όμως είναι περιορισμένες και εναπόκεινται σε πρωτοβουλίες των Δημοτών» (Συνέντευξη 5, Ν. Π).

Πλην, λοιπόν, των ευρωπαϊκών προγραμμάτων, τα οποία ουδόλως συνιστούν εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης, παρατηρούμε ότι δεν υφίστανται οργανωμένες ή/και μαζικές πηγές εναλλακτικής χρηματοδότησης των Δήμων, παρά μόνο έκτακτες· κι αυτές όμως, ουσιαστικά, εκπορεύονται από φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Αναδεικνύεται, σύμφωνα με τα ανωτέρω, ο κρίσιμος ρόλος του εθελοντισμού και της συνεισφοράς της κοινωνίας των πολιτών στην ανάπτυξη και ποιοτικότερη παροχή κοινωνικών δράσεων.

Οι απαντήσεις των ερωτώμενων καθίστανται κατατοπιστικές και φωτίζουν τον χρήσιμο και κρίσιμο ρόλο του εθελοντισμού:

-«Ο εθελοντισμός συμβάλλει σημαντικά στην υποστήριξη των δομών που υστερούν σε προσωπικό, βοηθώντας στην αρτιότερη και αποδοτικότερη εξυπηρέτηση των ωφελούμενων των προγραμμάτων». (Συνέντευξη 1, Μ. Α)

- Θεωρώ ότι ο εθελοντισμός και η κοινωνία των πολιτών μπορεί να συμβάλλει σημαντικά και να συμπληρώσει τις επίσημες κοινωνικές δομές σε σημεία, -που κυρίως λόγω χρηματοδότησης-, υστερούν. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των κοινωνικών δομών, τα άτυπα δίκτυα λειτουργούν πολλές φορές παράλληλα με τις δομές και τις υπηρεσίες επίσημης κοινωνικής φροντίδας, κάνοντας τις τελευταίες -κυρίως μέσω της συνεργασίας των δύο αυτών δικτύων- πιο αποδοτικές. (Συνέντευξη 2, Ε. Ζ)

- «Ο ρόλος του εθελοντισμού και των μελών της κοινωνίας των πολιτών ήταν ουσιαστικός ειδικά κατά την περίοδο της πανδημίας. Είναι ένα στοίχημα για κάθε Δημοτική Αρχή να εκμεταλλευτεί αυτό το κύμα εθελοντισμού και να το οργανώσει προς όφελος των δημοτών». (Συνέντευξη 3, Γ. Μ)

- «Σημαντικός όμως υπήρξε ο ρόλος των εθελοντών για τη λειτουργία κοινωνικών δομών, όπως «κοινωνικά φαρμακεία», «κοινωνικά ιατρεία» και πριν ακόμα την επίσημη θεσμοθέτηση τους. Ακόμα και σήμερα πάντως, η εύρυθμη και αποτελεσματική τους λειτουργία βασίζεται σε σημαντικό βαθμό στον εθελοντισμό.» (Συνέντευξη 6, Β. Μ).

7. Συμπεράσματα

Στόχος της παρούσας εργασίας αποτελεί η καταγραφή των αλλαγών που προέκυψαν στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής μέσα από τα διαδοχικά νομοθετήματα

του ν. 3852/2010 και του ν. 4555/2018 («Καλλικράτης» και «Κλεισθένης» αντίστοιχα). Επιπρόσθετα εξετάζεται η παράθεση των διευρυμένων αρμοδιοτήτων των Ο.Τ.Α α΄ βαθμού και η αξιολόγηση των αλλαγών, μέσα από την βιβλιογραφική επισκόπηση και την εμπειρική διερεύνηση των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη.

Η σημασία της κοινωνικής πολιτικής έγκειται στη δυνατότητα συμβολής της ως προς την μείωση των αρνητικών επιπτώσεων των ανεκπλήρωτων αναγκών υγείας. Επιπλέον, η συμβολή της εκτείνεται στη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες μέσω πολιτικών απασχόλησης και δραστηριοτήτων πολιτικής υγείας (Zavras D. - Zavras A. - Kyriopoulos I. - Kyriopoulos J., 2016).

Η μελέτη που προηγήθηκε μας επιτρέπει την συναγωγή ορισμένων βασικών συμπερασμάτων σε σχέση με την άσκηση κοινωνικής πολιτικής από τους Δήμους στις μέρες μας, τα προβλήματα που εντοπίζονται, τις αιτίες δυσλειτουργίας των προγραμμάτων αλλά και τις επιτυχίες των θεσμικών αλλαγών που προηγήθηκαν.

Αρχικά, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι αποτέλεσε κεντρική πολιτική επιλογή η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από την κεντρική διοίκηση στους Δήμους, αναφορικά με την κοινωνική πολιτική. Αυτό έλαβε χώρα σταδιακά και μέσω των προαναφερθέντων σημαντικών νομοθετημάτων.

Άλλωστε, η μετακύλιση αυτών των αρμοδιοτήτων αποτελούσε διαχρονικό αίτημα και των ίδιων των Δήμων.

Στην πράξη, το «πέρασμα» από ένα συγκεντρωτικό και γραφειοκρατικό σύστημα κεντρικής άσκησης των αρμοδιοτήτων, δεν συνοδεύτηκε από την απαιτούμενη μεταβίβαση των απαραίτητων πόρων και του κατάλληλου ανθρώπινου, εξειδικευμένου, δυναμικού. Συνέπεια αυτής της δυσλειτουργίας υπήρξε η διαιώνιση του συγκεντρωτικού μοντέλου, στο βαθμό που η χρηματοδότηση παρέμεινε εν πολλοίς κρατική ή επιδοματική, μέσω ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων.

Περαιτέρω, η έλλειψη χρηματοδότησης για την επιτυχή εκπλήρωση του νέου, αναβαθμισμένου ρόλου των Δήμων, σε συνδυασμό με την υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών και την έλλειψη κατάλληλων υποδομών, αναδεικνύεται σε

κυρίαρχο παράγοντα ανάσχεσης της μεταβίβασης αρμοδιοτήτων στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής.

Ιδιαίτερα, κατά τα έτη 2010-2022, ήτοι την περίοδο της οικονομικής κρίσης και της υγειονομικής πανδημίας, παρατηρήθηκε το φαινόμενο της αύξησης των αναγκών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, με ταυτόχρονη μείωση των δαπανών για την κοινωνική πρόνοια.

Προβληματική αποδεικνύεται και η αλληλοκάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ δημοσίων φορέων, αλλά και η ασυνεννοησία μεταξύ τμημάτων και διευθύνσεων του ίδιου Δήμου. Παράλληλα, η απουσία διαλειτουργικότητας μεταξύ των υπηρεσιών, αλλά και η ανυπαρξία επιμόρφωσης των στελεχών των Δήμων αναφορικά με τις νέες αρμοδιότητές τους και τα καθήκοντα που οφείλουν να επιτελέσουν, δυσχεραίνει την λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.

Περαιτέρω, διαπιστώνεται παντελής έλλειψη εξωτερικών ελεγκτικών μηχανισμών και μηχανισμών αξιολόγησης της αποδοτικότητας των υπαλλήλων και των παρεχόμενων υπηρεσιών. Στο ίδιο πλαίσιο διαπιστώνεται και ανεπάρκεια ενός ολοκληρωμένου, ενιαίου πλαισίου κοινωνικής πολιτικής για όλους του Ο.Τ.Α α΄ βαθμού της χώρας.

Καθίσταται σαφές ότι η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να συνδράμει στην εκτέλεση της κοινωνικής πολιτικής με πιο αποτελεσματικές μεθόδους και να διαχειριστεί την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων με μεγαλύτερη επιτυχία. Επιπλέον, η τοπική αυτοδιοίκηση δύναται να παρέχει μια σειρά ολοκληρωμένων υπηρεσιών για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί, επιτρέποντας σε όλους τους κατοίκους να συμμετέχουν σε όλες τις δραστηριότητες, συμβάλλοντας στην οικοδόμηση μιας σύγχρονης, τοπικής, ευνομούμενης κοινωνίας (Βενιέρης Δ. - Παπαθεοδώρου Χ., 2003).

Άλλωστε, η εμπειρία από τα χρόνια της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας, κατέδειξαν ότι οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης λειτούργησαν με επάρκεια ως προς την κάλυψη βασικών κοινωνικών αγαθών και αναγκών για τα ασθενέστερα στρώματα του πληθυσμού. Εν κατακλείδι, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτέλεσαν ανάχωμα σε ενδεχόμενη μεγαλύτερη φτωχοποίηση.

Η επιλογή του νομοθέτη αλλά και των ίδιων των Δήμων για να την δημιουργία Διεύθυνσης Κοινωνικών Υπηρεσιών καταδεικνύει τη σπουδαιότητα που αποδίδεται πλέον στον τομέα αυτόν, σε σχέση με το παρελθόν.

Η Διεύθυνση Προσχολικής Ηλικίας, με αρμοδιότητες στους βρεφικούς και νηπιακούς σταθμούς και στα προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης των παιδιών, η Διεύθυνση Τρίτης Ηλικίας, με αρμοδιότητες τα Κ.Α.Π.Η και κυρίως η Διεύθυνση Κοινωνικών Υπηρεσιών, δημιουργούν ένα σημαντικό δίκτυο κοινωνικής προστασίας. Για το λόγο αυτό αποτιμώνται θετικά από τις τοπικές κοινωνίες.

Η επιτυχία της μεταβίβασης αρμοδιοτήτων στους Δήμους αποδεικνύεται από την μεγάλη ανταπόκριση των ωφελουμένων στα προγράμματα «Βοήθεια στο Σπίτι», διανομής τροφίμων και σίτισης απόρων, «Κοινωνικού Φαρμακείου» και «Κοινωνικού Παντοπωλείου». Με τέτοιου είδους δράσεις οι Δήμοι έχουν αναδειχθεί σε βασικούς φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Τα δομικά ζητήματα που εντοπίστηκαν ανωτέρω προσιδιάζουν και στην μελέτη περίπτωσης του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη. Συγκεκριμένα, η υποχρηματοδότηση, η υποστελέχωση, η έλλειψη δομών και υποδομών και η απουσία αξιολόγησης και ελέγχου συνιστούν τους βασικότερους ανασταλτικούς παράγοντες για την περαιτέρω ευόδωση των τιθέμενων στόχων.

Ακόμη όμως και σε αυτό το δυσμενές, δημοσιονομικά και επιχειρησιακά, περιβάλλον, προκύπτει ότι ο Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη ανταποκρίθηκε με αποτελεσματικότητα και επάρκεια στην αποστολή του και τίμησε το θεσμικό του ρόλο στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής.

Οι δράσεις που υιοθετήθηκαν και τα προγράμματα που αναπτύχθηκαν, σε συνδυασμό με το άρτια καταρτισμένο επιστημονικό προσωπικό και την επικαιροποίηση των οργανικών δομών του στον Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας, συνέβαλλαν στην ικανοποίηση των στόχων που τέθηκαν κατ' έτος. Η συνεχιζόμενη λειτουργία των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας κατ' έτος, η επέκτασή τους σε περισσότερους ωφελούμενους, αλλά και η δημιουργία νέων προγραμμάτων, αποδεικνύουν τον αποτελεσματικό ρόλο του ως φορέα κοινωνικής πολιτικής στην εφαρμογή της.

Ταυτόχρονα, βέβαια, αναδεικνύεται η αδήριτη ανάγκη επέκτασης του πλαισίου κοινωνικής προστασίας. Στην κατεύθυνση αυτή, προτείνεται η δημιουργία νέων δομών και ενδεικτικά δημοτικών γηροκομείων και δομών για κακοποιημένες γυναίκες και παιδιά. Ταυτόχρονα, προκρίνεται η υιοθέτηση πολιτικών ένταξης μεταναστών, καθώς και ενεργητικότερης ανάμειξης σε προγράμματα επιμόρφωσης ανέργων και υποαπασχολούμενων (<https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/kentra-entaxis-metanaston/>).

Ως εκ τούτου, συμπερασματικά, οι ν. 3852/2010 και ν. 4555/2018 αποτέλεσαν τομή για τους Ο.Τ.Α α΄ βαθμού ως προς την πολιτική επιλογή της μεταβίβασης αρμοδιοτήτων για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Η επιλογή αυτή εν μέρει δικαιώθηκε, απομένουν όμως σημαντικά βήματα προκειμένου οι Δήμοι να καταστούν αυθεντικά ανεξάρτητα φορείς άσκησης ενός ολοκληρωμένου πλαισίου κοινωνικής πολιτικής.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο ως άνω στόχος, κυρίαρχα απαιτείται «η έμπρακτη αναγνώριση της κοινωνικής πολιτικής, όχι ως παρασιτικής αντιπαραγωγικής δραστηριότητας, αλλά ως βασικής κοινωνικής επένδυσης με αναπτυξιακή προοπτική (π.χ. ένταξη κοινωνικών έργων στο Ταμείο Ανάκαμψης)· και η ένταξη της κοινωνικής συνοχής ως οριζόντιας διάστασης όλων των δημόσιων πολιτικών, ώστε όλες οι πολιτικές των δήμων να σχεδιάζονται με γνώμονα τον θετικό κοινωνικό αντίκτυπο.» (Στρατηγάκη Μ., 2021).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I.- ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Ν. 2218/94 (ΦΕΚ 90/τ.Α'/1994)
- Ν. 2539/97 (ΦΕΚ 244/τ. Α/1997).
- Ν. 3463/06 (ΦΕΚ 114/τ. Α'/2006).
- Ν. 3852/10 (ΦΕΚ 87/τ. Α'/2006).
- Ν. 4555/18 (ΦΕΚ 133/τ. Α'/2018).

II.- ΕΝΤΥΠΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ – ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ

Προκειμένου να εκπονήσω διπλωματική εργασία με θέμα: *«Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α Α' βαθμού στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 (Καλλικράτης) και ν. 4555/2018 (Κλεισθένης). Η περίπτωση του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη»* για το Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση» που διενεργείται από το Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων της Σχολής Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, από το Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πειραιά και το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, σας ζητώ να μου παραχωρήσετε συνεντεύξεις με προκαθορισμένες ερωτήσεις, οι οποίες αποστέλλονται στα υπηρεσιακά e-mail σας, προς ενημέρωσή σας και έγκριση των ερωτήσεων.

Οι συνεντεύξεις θα πραγματοποιηθούν στο χώρο εργασίας σας και οι απαντήσεις σας θα καταγραφούν με τη χρήση μαγνητοφώνου.

Στην εργασία που θα εκπονηθεί, θα αποτυπωθούν τα αρχικά του ονοματεπωνύμου σας και η ιδιότητα σας στο Δήμο Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη Ρέντη. Η εργασία θα τυπωθεί και θα δημοσιευθεί στο ΑΜΗΤΟΣ ιδρυματικό αποθετήριο του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Η συμμετοχή σας είναι εθελοντική και νόμιμη βάση επεξεργασίας των προσωπικών σας δεδομένων αποτελεί η συναίνεση σας.

Κατόπιν των ανωτέρω, παρακαλώ να υπογράψετε την ακόλουθη δήλωση:

Με την παρούσα, δηλώνω ρητά κι ανεπιφύλακτα ότι έχω ενημερωθεί για την επεξεργασία των προσωπικών μου δεδομένων όπως αυτά ορίζονται στον Κανονισμό 679/2016 και το Ν. 4624/2019 και συναινώ στην επεξεργασία τους προς το σκοπό της παροχής συνέντευξης στο πλαίσιο της εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με θέμα «Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α Α' βαθμού στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 (Καλλικράτης) και ν. 4555/2018 (Κλεισθένης). Η περίπτωση του Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη», συναινώντας σε οποιαδήποτε σχετική επεξεργασία.

Ημερομηνία.....

Ονοματεπώνυμο.....

Υπογραφή.....

III.-ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Συνέντευξη 1: Μ.Α (Διευθύντρια Κοινωνικών Υπηρεσιών Δήμου Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη)

- 1. Που εντοπίζονται τα κυριότερα προβλήματα των Ο.Τ.Α. α' βαθμού στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών σήμερα ;**

Τα κυριότερα προβλήματα τα εντοπίζω στην έλλειψη συντονισμού για ενιαία κοινωνική πολιτική τόσο με τους Α' θμικούς αυτοδιοικητικούς φορείς όσο και σε κεντρικό επίπεδο.

Επίσης στην έλλειψη χρηματοδότησης και στην υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών, τα οποία οδηγούν στην αδυναμία υλοποίησης νέων προγραμμάτων και δυσκολία υποστήριξης των υπαρχόντων.

- 2. Έχετε εντοπίσει θεσμικά κενά κατά τη δημιουργία κοινωνικών δομών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 και του 4555/2018;**

Όχι.

3. Ποια κοινωνική δομή θεωρείται ως πιο χρήσιμη και αποτελεσματική για τους ωφελούμενους και ποια κατά την άποψή σας, χρήζει περαιτέρω βελτίωσης;

Θεωρώ ότι το «Βοήθεια στο σπίτι» είναι πιο χρήσιμη, γιατί απευθύνεται σε ιδιαίτερα ευαίσθητες ομάδες ΑμΕΑ, ηλικιωμένοι και κυρίως σε μη αυτοεξυπηρετούμενους πολίτες, όπως και φροντίδα κατ'οίκον.

Η ενίσχυση με προσωπικό θα βοηθήσει στην πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των συνεχώς αυξανόμενων αιτήσεων για παροχή βοήθειας καθώς και στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

4. Ποιες κοινωνικές δομές συνέβαλαν περισσότερο στην αντιμετώπιση αφενός μεν των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, αφετέρου δε των επιπτώσεων της πανδημίας;

A. Το «Βοήθεια στο σπίτι».

B. Πρόγραμμα διανομής τροφίμων.

Γ. Πρόγραμμα σίτισης.

Δ. Το Κοινωνικό Φαρμακείο.

5. Υπάρχουν παράλληλες πηγές/μορφές χρηματοδότησης των δράσεων των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, πλην της τακτικής χρηματοδότησης; Ποιος ο ρόλος του εθελοντισμού και της κοινωνίας των πολιτών στην ενίσχυση των κοινωνικών δομών;

Η χρηματοδότηση μέσω ΕΣΠΑ, υλοποίηση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.

Ο εθελοντισμός συμβάλλει σημαντικά στην υποστήριξη των δομών που υστερούν σε προσωπικό, βοηθώντας στην αρτιότερη και αποδοτικότερη εξυπηρέτηση των ωφελούμενων των προγραμμάτων.

6. Ποιες οι σκέψεις σας για τη δημιουργία νέων κοινωνικών δομών στο άμεσο μέλλον;

Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η δημιουργία δομών για τη φροντίδα ηλικιωμένων με άνοια, κέντρο προστασίας για μητέρες και παιδιά θύματα οικογενειακής βίας.

7. Εφαρμόζεται στους Ο.Τ.Α. Α' βαθμού πρόγραμμα αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και δη στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών; Υπάρχει ετήσιος απολογισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών;

Δεν υφίσταται κάποιο πρόγραμμα αξιολόγησης παρά μόνο ο ετήσιος απολογισμός του τμήματος κοινωνικών υπηρεσιών.

.....

Συνέντευξη 2: Ε. Ζ (Κοινωνική Λειτουργός Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη).

1. Που εντοπίζονται τα κυριότερα προβλήματα των Ο.Τ.Α α' βαθμού στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών σήμερα;

Πιστεύω ότι τα κυριότερα προβλήματα έγκεινται στην ανομοιογένεια που υφίσταται στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής μεταξύ των διαφόρων ΟΤΑ, στην έλλειψη χρηματοδότησης για υλοποίηση διαφόρων προγραμμάτων που θα απευθύνονταν σε ολοένα και περισσότερο ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού της τοπικής κοινωνίας, στην υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών καθώς και στην έλλειψη υποδομών ή στην αδυναμία για αναδιαμόρφωση των ήδη υπαρχόντων προκειμένου να υλοποιηθούν περισσότερες δράσεις με αποδέκτες τους ωφελούμενους των κοινωνικών υπηρεσιών.

2. Έχετε εντοπίσει θεσμικά κενά κατά τη δημιουργία κοινωνικών δομών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 και του 4555/2018;

Όχι. Δεν έχω εντοπίσει.

3. Ποια κοινωνική δομή θεωρείται ως πιο χρήσιμη και αποτελεσματική για τους ωφελούμενους και ποια, κατά την άποψή σας, χρήζει περαιτέρω βελτίωσης;

Θεωρώ ως πιο χρήσιμη την Δομή Βοήθεια Στο Σπίτι καθότι αυτή απευθύνεται σε ιδιαίτερα ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού (ηλικιωμένους, ΑΜΕΑ), πολίτες δηλαδή οι οποίοι δεν είναι πλήρως αυτοεξυπηρετούμενοι είτε λόγω φυσικής ή νοητικής αδυναμίας και οι παροχές, -οι οποίες περιλαμβάνουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, νοσηλευτική, οικογενειακή φροντίδα παρέχονται από τους υπαλλήλους την εν λόγω Δομή, κατ' οίκον.

Η ίδια δομή θεωρώ ότι θα έπρεπε να βελτιωθεί προκειμένου να είναι σε θέση να καλύψει περισσότερες ανάγκες των χρηστών της και να είναι στο μέλλον πιο αποδοτική.

Η πρόσληψη επιπλέον προσωπικού καθώς και η ενίσχυση της δομής με νέες ειδικότητες (όπως ιατρό, φυσικοθεραπευτή, ψυχολόγο) θα βοηθούσε επίσης στο να βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

4. Ποιες κοινωνικές δομές συνέβαλαν περισσότερο στην αντιμετώπιση αφενός μεν των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, αφετέρου δε των επιπτώσεων της πανδημίας;

Η δομή Βοήθεια Στο Σπίτι και η κοινωνική υπηρεσία μέσα από την λειτουργία των Προγραμμάτων της (Πρόγραμμα διανομής τροφίμων, πρόγραμμα σίτισης).

5. Υπάρχουν παράλληλες πηγές/μορφές χρηματοδότησης των δράσεων των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, πλην της τακτικής χρηματοδότησης; Ποιος ο ρόλος του εθελοντισμού και της κοινωνίας των πολιτών στην ενίσχυση των κοινωνικών δομών;

Υπάρχει κάποια μορφή χρηματοδότησης, η οποία προέρχεται κυρίως από την Περιφέρεια ή την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) για ενίσχυση των Δήμων, κυρίως όταν πρόκειται για υλοποίηση διάφορων προγραμμάτων στον Δήμους ή για έκτακτες περιπτώσεις (όπως π.χ. κατά την διάρκεια κρίσεων, κοινωνικών ή υγειονομικών).

Θεωρώ ότι ο εθελοντισμός και η κοινωνία των πολιτών μπορεί να συμβάλλει σημαντικά και να συμπληρώσει τις επίσημες κοινωνικές δομές σε σημεία, -που κυρίως λόγω χρηματοδότησης-, υστερούν. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των κοινωνικών δομών, τα άτυπα δίκτυα λειτουργούν πολλές φορές παράλληλα με τις δομές και τις υπηρεσίες επίσημης κοινωνικής φροντίδας, κάνοντας τις τελευταίες -κυρίως μέσω της συνεργασίας των δύο αυτών δικτύων- πιο αποδοτικές.

6. Ποιες οι σκέψεις σας για τη δημιουργία νέων κοινωνικών δομών στο άμεσο μέλλον;

Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η δημιουργία δομών, οι οποίες θα απευθύνονται σε ηλικιωμένους οι οποίοι πάσχουν από νευροεκφυλιστικές ασθένειες, όπως η άνοια ή το Alzheimer, όπως για παράδειγμα κέντρα ημέρας.

7. Εφαρμόζεται στους Ο.Τ.Α Α΄ βαθμού πρόγραμμα αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και δη στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών; Υπάρχει ετήσιος απολογισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών;

Από όσο γνωρίζω δεν υφίσταται κάποιο συστηματικό πρόγραμμα αξιολόγησης στο πλαίσιο των κοινωνικών υπηρεσιών. Αντί αυτού, υπάρχει ο ετήσιος απολογισμός του τμήματος κοινωνικών υπηρεσιών, στον οποίο αποτυπώνεται το έργο του εκάστοτε έτους του εν λόγω τμήματος.

.....

Συνέντευξη 3: Γ. Μ (Αντιδήμαρχος Τρίτης Ηλικίας)

1. Που εντοπίζονται τα κυριότερα προβλήματα των Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών σήμερα ;

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η τοπική αυτοδιοίκηση γενικότερα, αλλά και ειδικότερα στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών αφορούν κατά κύριο λόγο στην μείωση των ΚΑΠ και στην αποσπασματική χρηματοδότηση κοινωνικών προγραμμάτων. Οι παθογένειες που επέφερε η οικονομική κρίση όπως ανεργία, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός από τη μία και η αύξηση της ζήτησης κοινωνικών υπηρεσιών από την άλλη λόγω της εμφάνισης νέων κοινωνικών αναγκών, βρίσκει τους ΟΤΑ Α΄βαθμού εγκλωβισμένους σε υποστελεχωμένες κοινωνικές υπηρεσίες, έλλειψη υποδομών και μείωση και αναστολή προσλήψεων εξειδικευμένου προσωπικού.

2. Έχετε εντοπίσει θεσμικά κενά κατά τη δημιουργία κοινωνικών δομών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 και του 4555/2018;

Με την εφαρμογή του 3852/2010 σημειώθηκαν μείζονος σημασίας μεταβολές στους Δήμους και ιδιαίτερα στο χώρο των κοινωνικών υπηρεσιών μιας και πρώτη φορά μεταβιβάστηκαν ουσιαστικές αρμοδιότητες κοινωνικής προστασίας στους Δήμους. Σκοπός ήταν η αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων από τη κεντρική διοίκηση, η εξοικονόμηση πόρων του κρατικού προϋπολογισμού, η αποφυγή της επικάλυψης αρμοδιοτήτων. Δυστυχώς, όμως η κατακόρυφη μείωση των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων, η αδυναμία των Δήμων να έχουν έσοδα από δικές τους επενδύσεις και η μείωση προσωπικού επηρέασαν και την άσκηση κοινωνικής πολιτικής.

Το ίδιο συνέβη και με τον 4555/2018, λόγω της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και του αυστηρού δημοσιονομικού πλαισίου.

Οφείλουμε, βέβαια, να παραδεχτούμε ότι τόσο ο «Καλλικράτης» όσο και ο «Κλεισθένης» λειτούργησαν θετικά ως προς την θεσμική λειτουργία των ΟΤΑ Α' βαθμού.

3. Ποια κοινωνική δομή θεωρείται ως πιο χρήσιμη και αποτελεσματική για τους ωφελούμενους και ποια κατά την άποψή σας, χρήζει περαιτέρω βελτίωσης;

Σίγουρα η πιο χρήσιμη Δομή αποδείχθηκε το «Βοήθεια στο Σπίτι». Άλλωστε είναι και η μακροβιότερη από όλες ξεκινώντας από το 2003 με χρηματοδότηση από το Β' ΚΠΣ με μεγάλη απήχηση στους πολίτες και ειδικά στην Τρίτη Ηλικία.

Όλες οι κοινωνικές δομές και υπηρεσίες χρήζουν περαιτέρω βελτίωσης και θα εστιάσω περισσότερο στην υποστελέχωση τους από εξειδικευμένο προσωπικό.

4. Ποιες κοινωνικές δομές συνέβαλαν περισσότερο στην αντιμετώπιση αφενός μεν των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, αφετέρου δε των επιπτώσεων της πανδημίας;

Όλες οι Δομές συνέβαλαν μιας και η αύξηση της ζήτησης κοινωνικών υπηρεσιών ήταν σημαντική. Σε πολλές περιπτώσεις, βέβαια, παρουσιάστηκαν αλληλοεπικαλύψεις υπηρεσιών και ομάδων στόχου, αλλά αυτό λειτούργησε θετικά όπου υπήρχαν σωστές διυπηρεσιακές σχέσεις.

5. Υπάρχουν παράλληλες πηγές/μορφές χρηματοδότησης των δράσεων των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, πλην της τακτικής χρηματοδότησης; Ποιος ο ρόλος του εθελοντισμού και της κοινωνίας των πολιτών στην ενίσχυση των κοινωνικών δομών;

Με την τακτική χρηματοδότηση των Δήμων πολύ απλά δεν θα είχαμε κοινωνική πολιτική στους Δήμους. Δυστυχώς ή ευτυχώς η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στους ΟΤΑ Α' Βαθμού στηρίχθηκε στα προγράμματα ΕΣΠΑ και απ' ότι φαίνεται θα συνεχιστούν πετυχημένες κοινωνικές Δομές και στην περίοδο ΕΣΠΑ 2021-2030.

Ο ρόλος του εθελοντισμού και των μελών της κοινωνίας των πολιτών ήταν ουσιαστικός ειδικά κατά την περίοδο της πανδημίας. Είναι ένα στοίχημα για κάθε

Δημοτική Αρχή να εκμεταλλευτεί αυτό το κύμα εθελοντισμού και να το οργανώσει προς όφελος των δημοτών.

6. Ποιες οι σκέψεις σας για τη δημιουργία νέων κοινωνικών δομών στο άμεσο μέλλον;

Από τα καθημερινά αιτήματα των πολιτών προκύπτουν ανάγκες για νέες Δομές. Εντοπίζω ανάγκες για περισσότερες Δομές φιλοξενίας Ηλικιωμένων και απασχόλησης και φύλαξης παιδιών.

7. Εφαρμόζεται στους Ο.Τ.Α. Α' βαθμού πρόγραμμα αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και δη στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών; Υπάρχει ετήσιος απολογισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών;

Υπάρχει ετήσιος απολογισμός του Τμήματος Κοινωνικών Υπηρεσιών, χωρίς να γνωρίζω κατά πόσο προκύπτουν από αυτόν και σχετικές προτάσεις για βελτίωση παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.

.....

Συνέντευξη 4: Κ. Μ. (Αντιδήμαρχος Προσχολικής Ηλικίας Δήμου Νίκαιας – Α. Ι. Ρέντη)

1. Που εντοπίζονται τα κυριότερα προβλήματα των Ο.Τ.Α. α' βαθμού στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών σήμερα ;

Είναι σαφές ότι η δράση των Ο.Τ.Α. α' βαθμού, αναφορικά με την ενίσχυση των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών και την στήριξη των δημοτικών κοινωνικών δομών, έχει διαγράψει και συνεχίζει να διαγράφει ολοένα και περισσότερο αλματώδη πορεία. Πράγματι, τα τελευταία έτη προτείνονται και συστήνονται συνεχώς προγράμματα κοινωνικών υπηρεσιών, η διαχείριση και η λειτουργία των οποίων ανατίθεται, ορθώς, στους Δήμους της επικράτειας.

Ωστόσο, αν και οφείλουμε να χαιρετίζουμε κάθε τέτοια πρωτοβουλία, η υλοποίησή τους είναι αδύνατη χωρίς την κατάλληλη, επαρκή χρηματοδότηση και χωρίς την απαιτούμενη σε ανθρώπινο δυναμικό διαθεσιμότητα.

Δεν είναι, μάλιστα, λίγες οι περιπτώσεις καθυστέρησης και δυσκινησίας των δημοτικών κοινωνικών δομών, λόγω έλλειψης των απαιτούμενων χρηματικών διαθέσιμων στον οικείο κωδικό του ετήσιου προϋπολογισμού.

2. Έχετε εντοπίσει θεσμικά κενά κατά τη δημιουργία κοινωνικών δομών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 και του 4555/2018;

Αν και ορθώς επιχειρήθηκε η μεταβίβαση των σχετικών αρμοδιοτήτων στους Δήμους της επικράτειας, προς αποφυγή, μεταξύ άλλων, περαιτέρω γραφειοκρατίας, λόγω της σύγχυσης που θα δημιουργούταν ως προς το πεδίο αρμοδιότητας μεταξύ των Ο.Τ.Α. α' βαθμού και της Κεντρικής Διοίκησης, εντούτοις παρατηρήθηκε αδυναμία στελέχωσης του συνόλου των κοινωνικών δομών. Και τούτο διότι παρά την προσπάθεια επίλυσης του συγκεκριμένου προβλήματος μέσω λ.χ. οκτάμηνων συμβάσεων κοινωφελούς εργασίας, αυτή δεν κατόρθωσε εκ του αποτελέσματος να διορθώσει την κατάσταση.

3. Ποια κοινωνική δομή θεωρείτε ως πιο χρήσιμη και αποτελεσματική για τους ωφελούμενους και ποια κατά την άποψή σας, χρήζει περαιτέρω βελτίωσης;

Τόσο το πρόγραμμα «Κοινωνικό Φαρμακείο», όσο και αυτό της «Βοήθειας στο Σπίτι» αποτελούν τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα του όρου «Κοινωνική Υπηρεσία». Η δράση τους, ιδίως κατά το διάστημα της πανδημίας, υπήρξε παραδειγματική, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν χρήζει βελτίωσης.

Περαιτέρω, ως εκ της θέσης μου, είμαι σε θέση να γνωρίζω ότι η Διεύθυνση Προσχολικής Αγωγής του Δήμου δημιούργησε από τα μέσα του Μάρτη μία παιδαγωγική ομάδα στο Facebook με τίτλο «ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΗ ΝΙΚΑΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΡΕΝΤΗ». Πρόκειται για μία δράση που απευθύνεται στις οικογένειες των εγγεγραμμένων παιδιών στους βρεφονηπιακούς σταθμούς του Δήμου και προσφέρει σε καθημερινή βάση υλικό για δραστηριότητες που οι γονείς μπορούν να πραγματοποιούν στο σπίτι μαζί με τα παιδιά τους, αλλά και πηγές ενημέρωσης σχετικές με ανάγνωση παιδικής λογοτεχνίας, μουσειακής αγωγής, περιβαλλοντικής αγωγής, ψυχοκινητικής άσκησης κ. α.

Αν και η πρωτοβουλία αυτή υπήρξε σημαντική, διαπιστώθηκαν αξιοσημείωτες δυσκολίες, κυρίως στον τομέα της συνδεσιμότητας. Η αντιμετώπιση βέβαια αυτών απαιτεί και πάλι χρηματοοικονομική στήριξη.

- 4. Ποιες κοινωνικές δομές συνέβαλαν περισσότερο στην αντιμετώπιση αφενός μεν των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, αφετέρου δε των επιπτώσεων της πανδημίας;**

Το Κοινωνικό Παντοπωλείο και το Κοινωνικό Φαρμακείο συνεισέφεραν τα μέγιστα καθ' όλο το χρονικό διάστημα της οικονομικής κρίσης, ενώ με την έλευση της πανδημίας η κοινωνική υπηρεσία «Βοήθεια στο Σπίτι» προσπάθησε και πέτυχε να ενισχύσει τη δράση των πρώτων.

- 5. Υπάρχουν παράλληλες πηγές/μορφές χρηματοδότησης των δράσεων των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, πλην της τακτικής χρηματοδότησης; Ποιος ο ρόλος του εθελοντισμού και της κοινωνίας των πολιτών στην ενίσχυση των κοινωνικών δομών;**

Δυστυχώς, λόγω του τρόπου χρηματοδότησης των Ο.Τ.Α. α' βαθμού δεν δίδεται η δυνατότητα στους τελευταίους για αυτοτελή προγραμματισμό της χαρασσόμενης κοινωνικής τους πολιτικής.

Οι περισσότεροι Δήμοι της επικράτειας έχουν εναποθέσει τις ελπίδες τους σε μορφές εθελοντισμού εκ μέρους των Δημοτών. Η συμμετοχή, όμως, των τελευταίων είναι περιορισμένη.

- 6. Ποιες οι σκέψεις σας για τη δημιουργία νέων κοινωνικών δομών στο άμεσο μέλλον;**

Θα έπρεπε ίσως να δοθεί περισσότερη έμφαση στη δημιουργία ειδικών δομών για παιδιά βρεφικής ή και μεγαλύτερης ηλικίας τα οποία αντιμετωπίζουν είτε σωματικά είτε διανοητικά προβλήματα υγείας σε ένα πλαίσιο προετοιμασίας τους προς το σκοπό της αποτελεσματικότερης ενσωμάτωσής τους στις σχολικές μονάδες.

- 7. Εφαρμόζεται στους Ο.Τ.Α. Α' βαθμού πρόγραμμα αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και δη στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών; Υπάρχει ετήσιος απολογισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών;**

Υπάρχει τόσο ετήσιος απολογισμός, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις συγχρηματοδότησης λαμβάνει χώρα και μηνιαίος απολογισμός.

.....

Συνέντευξη 5: Ν. Π. (Γενική Γραμματέας Δήμου Νίκαιας – Α. Ι. Ρέντη)

1. Που εντοπίζονται τα κυριότερα προβλήματα των Ο.Τ.Α. α' βαθμού στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών σήμερα;

Παρά τις προσπάθειες ενίσχυσης όλων των κοινωνικών υπηρεσιών των Δήμων, διατυπώνονται συνεχώς παράπονα αναφορικά με την έλλειψη χρηματοδότησης καθώς και την έλλειψη προσωπικού.

Η αντιμετώπιση βέβαια των προβλημάτων αυτών δεν φαίνεται να μπορεί να επιτευχθεί σε επίπεδο εσωτερικής πολιτικής κάθε Δήμου. Απαιτείται πρωτοβουλία και ρύθμιση από μέρους της Κεντρικής Διοίκησης. Ας μην ξεχνάμε ότι η ελλιπής χρηματοδότηση και η υποστελέχωση αποτέλεσαν πάντοτε τα κυριότερα προβλήματα όχι μόνο των κοινωνικών δομών, αλλά του συνόλου των δημόσιων υπηρεσιών.

2. Έχετε εντοπίσει θεσμικά κενά κατά τη δημιουργία κοινωνικών δομών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 και του 4555/2018;

Ακόμη και σήμερα, υφίσταται σύγχυση ως προς την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων που άπτονται των κοινωνικών υπηρεσιών, οι οποίες αρμοδιότητες πολλές φορές αλληλεπικαλύπτονται, με αποτέλεσμα την επακόλουθη άρνηση των επιφορτισμένων με αυτές προσώπων να δράσουν αποκλειστικά και μόνο λόγω της αμφιβολίας και του φόβου τους μην υποπέσουν σε υπέρβαση αρμοδιότητας.

3. Ποια κοινωνική δομή θεωρείτε ως πιο χρήσιμη και αποτελεσματική για τους ωφελούμενους και ποια κατά την άποψή σας, χρήζει περαιτέρω βελτίωσης;

Η γνωριμία και η επαφή των Δημοτών με το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» ανέδειξε ως φάνηκε το τελευταίο στην πλέον αποτελεσματική κοινωνική υπηρεσία.

Όσον αφορά την υπηρεσία που χρήζει βελτίωσης, αν και πρόκειται για την μάλλον παλαιότερη κοινωνική δομή, οι προτεινόμενες δραστηριότητες Κ.ΑΠ.Η. θα έπρεπε ενδεχομένως να εκσυγχρονιστούν.

4. Ποιες κοινωνικές δομές συνέβαλαν περισσότερο στην αντιμετώπιση αφενός μεν των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, αφετέρου δε των επιπτώσεων της πανδημίας;

Το «Βοήθεια στο σπίτι» έπαιξε και εξακολουθεί να παίζει καθοριστικό ρόλο στην καθημερινότητα των Δημοτών καθ' όλο το χρονικό διάστημα της πανδημίας, επιρρώνοντας την προσπάθεια του «Κοινωνικού Παντοπωλείου και Φαρμακείου» που είχε ήδη αποδείξει την χρησιμότητα του όλα αυτά τα χρόνια της οικονομικής κρίσης.

5.Υπάρχουν παράλληλες πηγές/μορφές χρηματοδότησης των δράσεων των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, πλην της τακτικής χρηματοδότησης; Ποιος ο ρόλος του εθελοντισμού και της κοινωνίας των πολιτών στην ενίσχυση των κοινωνικών δομών;

Η όποιας μορφής περαιτέρω χρηματοδότησης λαμβάνει χώρα δεν καθίσταται αρκετή να καλύψει το σύνολο των προβλημάτων που σημειώθηκαν στα προηγούμενα ερωτήματα.

Υφίστανται, βέβαια, ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες λαμβάνουν χώρα δωρεές εκ μέρους των πολιτών προς το σκοπό στέγασης διάφορων κοινωνικοπολιτιστικών δράσεων. Αυτές όμως είναι περιορισμένες και εναπόκεινται σε πρωτοβουλίες των Δημοτών.

Οποιασδήποτε μορφής εθελοντική δράση είναι πάντοτε ευπρόσδεκτη, πλην όμως φαίνεται να προτιμάται η παροχή εθελοντικής βοήθεια κυρίως σε άλλες δομές και κυρίως σε Μ.Κ.Ο.

6. Ποιες οι σκέψεις σας για τη δημιουργία νέων κοινωνικών δομών στο άμεσο μέλλον;

Ίσως θα ήταν προτιμότερο να δοθεί προτεραιότητα στην βελτίωση των ήδη υφιστάμενων δομών πριν την δημιουργία νέων, οι οποίες πιθανότατα θα διακρίνονται από τα ίδια προβλήματα χρηματοδότησης και υποστελέχωσης.

7. Εφαρμόζεται στους Ο.Τ.Α. Α' βαθμού πρόγραμμα αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και δη στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών; Υπάρχει ετήσιος απολογισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών;

Λαμβάνει χώρα είτε ετήσιος είτε μηνιαίος απολογισμός αναλόγως αν πρόκειται για περίπτωση συγχρηματοδότησης.

.....

Συνέντευξη 6: Β.Μ (Αντιδήμαρχος Κοινωνικής Προστασίας Δήμου Νίκαιας-Αγίου Ιωάννη Ρέντη)

1.Που εντοπίζονται τα κυριότερα προβλήματα των Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών σήμερα;

Στην τρέχουσα συγκυρία της οικονομικής κρίσης οι ανάγκες των δημοτών για πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες είναι αυξημένες. Πλην όμως δεν έχει υπάρξει πρόνοια από το Κράτος για την αντίστοιχη αύξηση των κονδυλίων που διατίθενται για τις κοινωνικές υπηρεσίες, με την υποχρηματοδότηση να αναδεικνύεται στο μεγαλύτερο πρόβλημα των ΟΤΑ. Περαιτέρω, υπάρχει ζήτημα με τις υποδομές, καθώς οι χώροι είναι λιγότεροι από τους αναγκαίους, ενώ σε κάθε περίπτωση απαιτείται και ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση τους. Τέλος, υπάρχει ανάγκη ενίσχυσης των υπηρεσιών μας με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, ώστε να παρέχονται καλύτερες ποιοτικά υπηρεσίες και να γίνονται περισσότερο στοχευμένες παρεμβάσεις.

2.Έχετε εντοπίσει θεσμικά κενά κατά τη δημιουργία κοινωνικών δομών υπό το πρίσμα του ν. 3852/2010 και του 4555/2018;

Με τις διατάξεις των ανωτέρω νόμων διευρύνθηκαν οι αρμοδιότητες των κοινωνικών υπηρεσιών, χωρίς να υπάρξει αντίστοιχη μέριμνα για την αύξηση των οικονομικών πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού. Επομένως, το πρόβλημα δεν έγκειται σε κάποιο θεσμικό κενό, αλλά στην υποστελέχωση και την υποχρηματοδότηση των δομών.

3.Ποια κοινωνική δομή θεωρείται ως πιο χρήσιμη και αποτελεσματική για τους ωφελούμενους και ποια κατά την άποψή σας, χρήζει περαιτέρω βελτίωσης;

Το πρόγραμμα «βοήθεια στο σπίτι» έχει συμβάλει αποτελεσματικά στην βελτίωση της ποιότητας ζωής πολλών ωφελούμενων τόσο σε επίπεδο πρακτικό όσο και σε επίπεδο συναισθηματικό. Σημαντικά είναι και τα προγράμματα «κέντρα κοινότητας» και «κέντρα ένταξης μεταναστών», τα οποία μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο ειδικά σε περιοχές με υψηλό δείκτη ανεργίας και μεγάλη συγκέντρωση μεταναστών. Στην περίπτωση των δυο τελευταίων προγραμμάτων, απαιτείται η στελέχωση με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό (συμβούλους εργασίας, μεταφραστές κλπ), ώστε να παρέχουν υψηλότερου επιπέδου υπηρεσίες.

4. Ποιες κοινωνικές δομές συνέβαλαν περισσότερο στην αντιμετώπιση αφενός μεν των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, αφετέρου δε των επιπτώσεων της πανδημίας;

Τα «κοινωνικά φαρμακεία» σε συνδυασμό με τα «κοινωνικά παντοπωλεία» συνέβαλαν σημαντικά στην αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης και συνεχίζουν να ενισχύουν σημαντικά οικογένειες με χαμηλό εισόδημα. Ειδικά για την περίπτωση της πανδημίας, το πρόγραμμα «διανομής τροφίμων» υπήρξε ιδιαίτερα βοηθητικό για ανθρώπους που πέραν των οικονομικών προβλημάτων, αντιμετώπιζαν και θέματα υγείας, τα οποία δεν τους επέτρεπαν να βρίσκονται σε πολυσύχναστους χώρους.

5. Υπάρχουν παράλληλες πηγές/μορφές χρηματοδότησης των δράσεων των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, πλν της τακτικής χρηματοδότησης; Ποιος ο ρόλος του εθελοντισμού και της κοινωνίας των πολιτών στην ενίσχυση των κοινωνικών δομών;

Υπάρχουν έκτακτες πηγές χρηματοδότησης ad hoc προγραμμάτων, κυρίως μέσω ΕΣΠΑ ή της Περιφέρειας. Σημαντικός όμως υπήρξε ο ρόλος των εθελοντών για τη λειτουργία κοινωνικών δομών, όπως «κοινωνικά φαρμακεία», «κοινωνικά ιατρεία» και πριν ακόμα την επίσημη θεσμοθέτηση τους. Ακόμα και σήμερα πάντως, η εύρυθμη και αποτελεσματική τους λειτουργία βασίζεται σε σημαντικό βαθμό στον εθελοντισμό.

6. Ποιες οι σκέψεις σας για τη δημιουργία νέων κοινωνικών δομών στο άμεσο μέλλον;

Η δημιουργία νέων κοινωνικών δομών θα πρέπει να είναι στοχευμένη σε συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού. Σημαντική θα ήταν η δημιουργία δομών ειδικά για τους μεγαλύτερης ηλικίας συμπολίτες μας, πέραν των ΚΑΠΗ, που να στοχεύουν στην διαγενεακή αλληλεγγύη, την ενσωμάτωση και την ενεργό γήρανση. Επίσης, η δημιουργία δομών με δράση στοχευμένη στην στήριξη των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας, στελεχωμένων από εξειδικευμένους επιστήμονες, ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς, αλλά και νομικούς.

7. Εφαρμόζεται στους Ο.Τ.Α. Α' βαθμού πρόγραμμα αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και δη στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών; Υπάρχει ετήσιος απολογισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών;

Δεν υφίσταται θεσμοθετημένο πρόγραμμα αξιολόγησης των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών. Άτυπος δείκτης είναι ο αριθμός των συμμετεχόντων σε κάθε δομή αλλά και η αποδοχή του κάθε προγράμματος, όπως εκφράζεται από τους ίδιους ωφελούμενους. Θεσμικά υφίσταται ετήσιος απολογισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Alcock P., Erskine A. and May M. (1998), *The Student's Companion to Social Policy*, Blackwell publishers Ltd, Oxford.
- De Haan A. (1998), *Social Exclusion: Enriching the Understanding of Deprivation*, Belgium.
- Durkheim E. (1980), Κοινωνικές αιτίες της αυτοκτονίας, Εκδόσεις Αναγνωστίδη, Αθήνα.
- Littlewood P. - Herkommer, S. (1999), *Social Exclusion in Europe. Problems and paradigms*, Ashgate Publishing, London.
- Zavras D. - Zavras A. - Kyriopoulos I. - Kyriopoulos J. (2016), *Economic crisis, austerity and unmet healthcare needs: The case of Greece*, BMC Health Services Research, σελ. 1.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αθανασόπουλος Κ. (2003), *Περιφερειακή διοίκηση – Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Τόμος Α', Αθήνα.
- Αθανασόπουλος Κ. (2010), *Νέα Αρχιτεκτονική της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πρόγραμμα Καλλικράτης, Η Περιφερειακή Διάσταση της Νέας Στρατηγικής Ευρώπη 2020*, Αθήνα.
- Αμίτσης Γ. (2006), *Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης – Το θεσμικό οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.
- Αμίτσης Γ. (2014), *Τα μοντέλα κατ' οίκον φροντίδας στο Ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλειας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Βενετσανοπούλου Μ. (2002), *Η θεσμική διαδρομή της ελληνικής δημόσιας διοίκησης*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Βενιέρης Δ. - Παπαθεοδώρου Χ. (2003), *Η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα, προκλήσεις και προοπτικές*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Βενιέρης Δ. (2018), *Κοινωνική Πολιτική σε Χώρα χωρίς "Πατρίδα"*, Αθήνα.

- Βενιζέλος Ε. (1992), *Πολίτες και συμμετοχικές διαδικασίες στο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης — Η Τοπική Αυτοδιοίκηση ως θεσμός πίεσης*, Ε.Δ.Δ.Δ., σελ. 321, Αθήνα.
- Γέροντας Α. - Λύτρας Σ. - Παυλόπουλος Π. - Σιούτη Γ.- Φλογαΐτης Σ. (2018), *Διοικητικό δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Γεωργιάκης Θ. (2012), *Ποιός είναι ο Καλλικράτης και πως λειτούργησε στον ένα χρόνο που πέρασε. Συνέντευξη στη Βασιλική Ηλιακοπούλου*, Αθήνα.
- Δέφνερ Α. και Καραχάλης Ν. (2012), *Marketing και branding του τόπου: Η διεθνής εμπειρία και η ελληνική πραγματικότητα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος.
- Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη, Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών, *Ετήσιος Απολογισμός έτους 2017*.
- Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη, Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών, *Ετήσιος Απολογισμός έτους 2018*.
- Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη, Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών, *Ετήσιος Απολογισμός έτους 2019*.
- Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη, Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών, *Ετήσιος Απολογισμός έτους 2020*.
- Δήμος Νίκαιας-Αγ. Ι. Ρέντη (2020), *Οργανισμός Εσωτερικής Υπηρεσίας*, ΦΕΚ/Τεύχος Β'/Αρ. 6086/2020.
- Δήμος Νίκαιας- Αγ. Ι. Ρέντη (Μάιος 2021): *ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2020-2023 ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ*.
- Δήμος Νίκαιας- Αγ. Ι. Ρέντη (Νοέμβριος 2021): *ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2020-2023 ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ*.
- Δήμος Νίκαιας, Αγ. Ι. Ρέντη (Δεκέμβριος 2021), Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας, Ισότητας και Τρίτης Ηλικίας, Τμήμα Κοινωνικής Υπηρεσίας, *Προγραμματισμός Προγραμμάτων Δραστηριοτήτων και Εξελίξεων*.
- Δρούτσα Χριστίνα (2014), *Αξιολόγηση της οργανωτικής αναδιάρθρωσης που επέφερε το Πρόγραμμα «Καλλικράτης» μεταξύ των δύο βαθμών Αυτοδιοίκησης ΟΤΑ α' και β' βαθμού (ανακατανομή αρμοδιοτήτων)*, ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, Αθήνα.
- Ελληνική Στατιστική Αρχή (2011), *Αποτελέσματα απογραφής*.
- Ζάννης Π. (2013), *Ο Τρίτος Τομέας: Μία Γενική Θεωρία, Δημοκρατία και Κοινωνική Πολιτική σε Μετάβαση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

- Ζάννης Π. (2015), *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Πολιτική: Ο προσδιορισμός της σχέσης. Τα διλήμματα στις εφαρμογές*, Κοινωνική Πολιτική σελ. 107-108.
- ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ) (2010), «*Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση. Ετήσια Έκθεση 2010*», Αθήνα.
- Καρβούνης Α. (2004), *Εισαγωγή στην οργάνωση και λειτουργία του κράτους*, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα.
- Κανταντζόγλου Ι. (2006), *Κοινωνικός αποκλεισμός: Θεωρητικές, ιστορικές και πολιτικές καταβολές μιας διαφορούμενης έννοιας*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.
- Κανταντζόγλου Ι. (2006), *ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ: ΕΚΤΟΣ, ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΟ*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.
- ΚΕΔΕ (2015), *ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΔΗΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΑΡΧΗΓΟΥΣ - Οι θέσεις & διεκδικήσεις της Α' Βάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης*.
- ΚΕΔΕ (2018), «*ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ*» (ΜΕ.Τ.Α.) *Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΕΔΕ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ με στόχο την Ανάπτυξη της Χώρας και τη Βελτίωση των Υπηρεσιών στους Πολίτες*.
- ΚΕΔΕ (2021), *Συμπεράσματα Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδος*, Θεσσαλονίκη.
- Κλειώσης Χ. (1977), *Ιστορία της τοπικής αυτοδιοικήσεως: από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι σήμερα*, Η Καθημερινή, 9 Μαρτ. 1978, Αθήνα.
- Κλειώσης Χ. (1981), *Η συνταγματική κατοχύρωση της τοπικής αυτοδιοικήσεως*, Αθήνα.
- Κοκκίδου Α. (2008), *Διοικητική Εποπτεία και Δημοσιονομικός Έλεγχος στους Πρωτοβάθμιους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Κολέμπας Γ. (2015), *Ο σύγχρονος κοινοτισμός*, Οι εκδόσεις των συναδέλφων, Αθήνα.
- Κοντογιώργης Γ. (1982), *Τα ελληνικά κοινά της Τουρκοκρατίας*, Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα.
- Μαθιουδάκη Μ. - Ανδρονόπουλου Β. (επιμ.) (1991), *Το ελληνικό κράτος*, Αθήνα.

- Μακρής Ι. (2021). *Οι Αρμοδιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως δομή τοπικής δράσης στις Ευρωπαϊκές Χώρες*, Ι.Τ.Α./Κ.Ε.Δ.Ε, Αθήνα.
- Μακρυδημήτρης Αντ. (1999), *Διοίκηση και Κοινωνία, Η Δημοσία Διοίκηση στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- Μανιτάκης Α. (1998), *Το Σύνταγμα του 1975/1986*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
- Μανιτάκης Α. (2004), *Το Σύνταγμα του 2001 και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
- Μοσχοβάκης Ν. (1882), *Το εν Ελλάδι δημόσιον δίκαιον επί τουρκοκρατίας*, Αθήνα.
- Ντούνης Α. (2013), *Η Οριοθέτηση της κοινωνικής πολιτικής σύμφωνα με τον Titmuss*, με περαιτέρω παραπομπές σε Titmuss R (1974), *Social Policy*.
- Ντούνης Α. (2013), *Οριοθέτηση της έννοιας της κοινωνικής πολιτικής*, *Social Policy*.
- Οικονόμου Χ. - Φερόνας Α. (2006), *Οι εκτός των τειχών: φτώχεια και αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα.
- Παπαδοπούλου Δ. (2002), *ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ. Για τους ανθρώπους που παραμερίζουμε...-Εισηγήσεις Τριήμερου Συνεδρίου Πάντειο Πανεπιστήμιο*, Εκδόσεις Αρμός, Αθήνα
- Παπαδοπούλου Δ. (2012), *Κοινωνιολογία του Αποκλεισμού στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης*, Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα.
- Παπαρρηγόπουλος Κ. (2001), *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδόσεις Ερμείας, Αθήνα.
- Πετράκης Γ. (1998), *Κοινωνικός αποκλεισμός: Παλαιές και νέες “αναγνώσεις” του κοινωνικού προβλήματος. Στο Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός*, Αθήνα.
- Ράικος Α. (1970), *Η γενική θεωρία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, Ε.Δ.Δ.Δ., σελ. 163, Αθήνα.
- Ράικος Α. (2002), *ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ - ΤΟΜΟΣ 1-2, Η' ΕΚΔΟΣΗ-ΤΕΥΧΟΣ Α'*, Αθήνα.
- Σακελλαρόπουλος Θ. (2011), *Η Κοινωνική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα.
- Σκαμνάκης Χ. (2006), *Ο ρόλος των φορέων της αυτοδιοίκησης στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

- Σκαμνάκης Χ. - Πανταζόπουλος Σ. (2014), *Κοινωνική Προστασία και Τοπική Αυτοδιοίκηση, η εξέλιξη ενός διπλού ελλείμματος*, Περιφέρεια, Επιστημονική Επιθεώρηση για την Περιφερειακή και την Τοπική Ανάπτυξη, 4, σελ. 105.
- Σκαμνάκης Χ. - Χαρδάς Α. (2017), *Κοινωνική πολιτική στο τοπικό επίπεδο, η υπο-κλιμάκωση της κοινωνικής προστασίας τα χρόνια της κρίσης*, Κοινωνική Πολιτική, 7, σελ. 25–42.
- Στρατηγάκη Μ. (2021), *Ολοκληρωμένες υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας στον Δήμο Αθηναίων*, Κοινωνική Πολιτική, 15, σελ. 92–106.
- Συνήγορος του Πολίτη (2012), *Ετήσια Έκθεση*, Αθήνα.
- Σωτηρέλης Γ. και Ξηρός Θ. (2010), *Από την Νομαρχιακή στην Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση*, Εκδόσεις ΙΤΑ/Παπαζήσης, Αθήνα.
- Τάτσος Ν. (2021), *Προτάσεις για την ενίσχυση της οικονομικής αυτοδυναμίας και οικονομικής αποτελεσματικότητας των Δήμων. Η φορολογία των ακινήτων ως πηγή χρηματοδότησης*, Εκδόσεις διαΝΕΟσις, Μαρούσι.
- Τομαρά-Σιδέρη Μ. (1999), *Η Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση, Κοινότητα Βίου, Κράτος, Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Φερόνας Α. (2019), *Κοινωνικός Αποκλεισμός και Κοινωνική Αλληλεγγύη στην Ελλάδα της Κρίσης*, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα.
- Φερόνας Α. - Λαλιώτη Β. (2021), *Κοινωνική Πρόνοια: Μια επισκόπηση του πεδίου*. *Κοινωνική Πολιτική*, 15, σελ. 7–28, με περαιτέρω παραπομπές σε Alcock, Erskine and May, 2002, pp. 145-146, 226). Social Policy.
- Φλογαίτης Σ. (1984), *Σύγχρονες όψεις κρατικού παρεμβατισμού*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα.
- Χλέπας Ν.-Κ. (1994), *Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση: Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Χλέπας Ν.-Κ. (2014), *Δομή και λειτουργία των Δήμων στην Ελλάδα Μία επισκόπηση της Ελληνογερμανικής Συνέλευσης*, Ελληνογερμανική Συνέλευση, Βερολίνο – Θεσσαλονίκη.
- Χλέπας Ν.-Κ. - Γετίμης Π. (2018), *Δημοσιονομική εξυγίανση στην τοπική αυτοδιοίκηση : προβλήματα και διέξοδοι υπό συνθήκες κρίσης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Χλέπας Ν.-Κ. (2021), *Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Στη Μετα-κορωνοϊό Εποχή*, Εκδόσεις διαΝΕΟσις. Μαρούσι.

- Χρυσανθάκης, Χ. (2010), *Καλλικράτης: Ο νέος νόμος για την αυτοδιοίκηση και την αποκεντρωμένη διοίκηση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- Γεωργουλέα Π. (2016), *Η Κοινωνική Πολιτική των ΟΤΑ σε συνθήκες οικονομικής κρίσης. Η περίπτωση του Δήμου Ελευσίνας*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος.
- Γωγάκου Μ. και Κουτζιάρη Α. (2012), *Σχέδιο Καποδίστριας-Πρόγραμμα Καλλικράτης και Οικονομική Ανάλυση Δήμου Κασσάνδρας*, Πτυχιακή Εργασία, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Ζύγα Ε. (2017), *Πρωτοβάθμια κατ' οίκον φροντίδα στην Ελλάδα: Η περίπτωση του Προγράμματος "Βοήθεια Στο Σπίτι" του Δήμου Νίκαιας - Αγ.Ι.Ρέντη*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Ζώγια Μ. (2018), *Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε ένα Παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον: Οι προκλήσεις για την επόμενη μέρα*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Σχολή Οικονομικών και Διοικητικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα.
- Πάνου Φ. (2020), *Κοινωνικές Δομές και Δράσεις στην Τοπική Αυτοδιοίκηση: Ιστορική Διαμόρφωση – Προοπτικές*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Αθήνα.
- Σαλπά Μ. (2021), *Ο θεσμικός μετασχηματισμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Β' βαθμού στην Ελλάδα*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Διαπανεπιστημιακό - Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση», Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κόρινθος.
- Χατζηαβραμίδου Ε. (2018), *Η κοινωνική Πολιτική της Τοπικής Αυτοδιοίκησης: Η μεταρρύθμιση του Καλλικράτη και το Υφιστάμενο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, «Π.Μ.Σ. στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Διακυβέρνηση», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- <https://www.eetaa.gr/> (προσπελάστηκε 12/09/2022)
- <http://www.esfhellas.gr/el/Pages/koinotita.aspx> (προσπελάστηκε 24/6/2022)
- <https://www.espa.gr/el/pages/BestPracticesFS.aspx?item=1224>
(προσπελάστηκε 24/6/2022)
- <https://kede.gr/> (προσπελάστηκε 03/11/2022)
- <https://www.kentrakoinotitas.gr> (προσπελάστηκε 27/6/2022)
- <https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/kentra-entaxis-metanaston/> (προσπελάστηκε 27/6/2022)
- <https://nikaia-rentis.gov.gr> (προσπελάστηκε 27/6/2022)
- www.socialpolicy.gr (προσπελάστηκε 02/7/2022)
- <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.annreports.93950ba> (προσπελάστηκε 02/11/2022)
- <https://www.ypes.gr/ota-a-vathmoy/> (προσπελάστηκε 09/09/2022)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

- 3.2 Διοικητική Διάρθρωση Προγράμματος Καλλικράτη.....σελ. 23
- 5.1.3 Άξονας Προτεραιότητας 2: Κοινωνική Πολιτική, Υγεία, Παιδεία, Πολιτισμός & Αθλητισμός.....σελ. 41
- 5.1.3 Επιχειρησιακός Σχεδιασμός – Εξειδίκευση Στόχων.....σελ.42-44